

EKENEK

DOSYA: SANAT EĞİTİMİ

Doç.Dr. Ali Osman ALAKUŞ, Doç.Dr. Zuhal ARDA,
Prof.Dr. Candan ÜLKÜ, Prof.Dr. Serap ETİKE, Can Aksel AKIN, Veli DEMİR

KONUK RESSAM: Ahmet Aydın KAPTAN

EĞİTİM - KÜLTÜR - SANAT DERGİSİ

SAYI-4 GÜZ-2015

Röportaj / Müjdat GEZEN
Heykel / Mehmet AKSOY
Fotoğraf / Ahmet KAYAALP
Halkevleri / Hikmet PALA
İllustrasyon /
Aşkın AYRANCIOĞLU

DERSHANE
YASASI
Rıfat OKÇABOL

Bologna Süreci /
Prof.Dr.Ayhan FİLAZİ
Şiirler: Cengiz KILÇER
Ahmet DİNÇ, Alpay CAVLAK
Günce: Oğuz GÖL
ARAŞTIRMA: Ethem Nejat

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Madde 26: Öğretim insan kişiliğinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla ana hürriyetlerine saygının kuvvetlenmesini hedef almalıdır. Öğretim bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış Çocukların Sanat Eğitimi Almaları Gerekliği Üzerine İmzalanmış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın idamesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir. **Madde 27:** Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılma, güzel sanatları tatma, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etme ve bundan faydalanma hakkına sahiptir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi

Madde 31: Taraf devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanıır ve özendirir. Çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik eder.

"SANAT
BARIŞI
ANLATIR"

EKENEK

Sahibi ve Sorumlusu:

Veli DEMİR (Eğitim-iş adına Genel Başkan)

Genel Yayın Yönetmeni:

Dilek YURDUGÜL (Genel Basın Yayın Sekreteri)

Yayın Kurulu:

Veli DEMİR, Dilek YURDUGÜL, Önder YILMAZ, Aslı Çökenoğlu ÖZER, Özgür GENÇ

Danışma Kurulu:

Prof.Dr.Dilek GÖZÜTOK, Prof.Dr. Rifat OKÇABOL, Prof.Dr. Nur Serter, Prof.Dr.Ayhan FİLAZİ,
Prof.Dr. Muzaffer ERYILMAZ, Doç.Dr. Murat Gürkan GÜLCAN, Prof.Dr.Rifat MİSER, Niyazi ALTUNYA

Grafik-Tasarım:

Hakan ÇELİKARSLAN

Yönetim Yeri:

Eğitim-iş Ataç-2 Sokak 43/4 Kızılay/ Ankara İletişim: 0 312 434 12 06 e-Posta:iletisim@egitimis.org.tr

Bu dergi Eğitim-İş tarafından T.C Yasalarına uygun, üç ayda bir olarak yayınlanmaktadır. Ekenek dergisinin isim ve yayın hakkı Eğitim-İş'e aittir. Ekenek dergisinde yayınlanan yazı, resim, fotoğraf, karikatürlerin her hakkı saklıdır. Bu dergide yayınlanan yazılar yazarların sorumluluğundadır.

Sendika üyelerine ücretsiz olarak dağıtılır.

Eğitim İş

- 04- Sanat ve İktidar / Veli Demir
06- Görsel Sanatlar Eğitimi / Doç.Dr. Ali Osman Alakuş
11- Fotoğrafkالر / Ahmet Kayaalp
12- Şiir / Cengiz Kılçer
14- Sanat Eğitimi, Sanat ve Köy Enstitüleri / Prof.Dr. Candan Ülkü
19- Şiir /Alpay Cavlak
20- Müjdat Gezen ile Röportaj / Dilek Yurdugöl
24- Sanatın Gerekliliğı Üzerine / Doç.Dr.Zuhal Arda
30- Konuk Ressam: Ahmet Aydın Kaptan
34- Şiir / Davran Özer
35- Çağdaş Müzik Eğitimi / Can Aksel Akın
36- Sanat ve Sanat Eğitimi / Prof.Dr.Serap Etike
41- Şiir / Ahmet Dinç
42- Sevda Sağanağıdır Öğretmen / Oğuz Göl
44- Zamanın ve Doğanın Suretleri / Mehmet Aksoy
50- Üniversitelerin Üzerindeki Hayalet / Prof.Dr. Ayhan Filazi
53- Halkevleri Örneğinde Güzel Sanatlar Çalışmaları / Hikmet Pala
56- Devrimci Öğretmen Önderlerimizden: Ethem Nejat / Ekenek Yayın Kurulu
58- Sanat Eğitimi Yeterli mi? / Öğretmenler
61- Fikret Otyam'a Saygı
62- Dershane Yasası/ Prof.dr. Rıfat Okçabol
66- Çizince/ Aşkın Ayrancıoğlu

editörden

Değerli Ekenek okurları, dergimizin GÜZ sayısında, yaşamımızın her aşamasında önemli bir yere sahip olan sanatın önemini hatırlamayı, birey ve toplum için genel eğitim bütünlüğü içerisinde sanat eğitiminin gerekliliğini vurgulamayı amaçladık.

Dergimize birbirinden değerli akademisyenlerimiz ve sanatçılarımız tarafından gönderilen makalelerden çıkan sonuç; sanat eğitiminin hem birey hem de toplum açısından vazgeçilmez ve yaşam boyu elde edinilmesi gereken bir eğitim alanı olmasına rağmen ülkemizde sanat eğitiminin yok denecek kadar az ve yok edilmeye çalışıldığıdır.

Sanat eğitiminin okul öncesinden başlayarak bireyin tüm öğrenim sürecinde, mesleğini uygularken ve hatta meslek sonrası da verilmesi gerektiğine olan inancımızla KIŞ sayımızda buluşmak üzere...

Veli Demir

Eğitim-iş Genel Başkanı

Sanat, tarih boyunca insanoğlunun kendini ifade etmesinin bir yolu olmuştur. Sanat, insanın çevresiyle etkileşim içinde, etrafında olan bitene karşı daha duyarlı bakmasını, özgür düşünebilmesini ve kendini ifade edebilmesini sağlar. Sanatın önemini, Mustafa Kemal Atatürk, “Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir” sözleriyle de vurgulamıştır.

Sanat eğitimi ise bireylerin yeteneklerinin geliştirilip, yaratıcı, özgüvenli, üretken, inceleyen, sorgulayan, hoşgörülü, estetik duyguları gelişmiş kişi olmalarını sağlarken, aynı niteliklere sahip uygar toplumlar da sanat eğitimi ile yaratılır. Bu nedendir ki sanat eğitimi tüm toplumlar için zorunlu bir gereksinimdir.

Türkiye’de sanat eğitiminin gelişimi, özellikle Cumhuriyet döneminde ciddi bir aşama katetmiştir. Türkiye’den yurt dışına gönderilen sanatçıların yanında, yurt dışından davet edilen sanat eğitimcilerinin önderliğinde, sanat eğitimi alanında gelişmeler yaşanmıştır. Halkevleri ve öğretmen okulları sanat eğitimi alanındaki gelişmelerin yaygınlaşmasında önemli bir etmen olmuştur. 1940’larda Köy Enstitüleri ve devamında kurulan Öğretmen Okullarından mezun öğretmenlerin en az bir müzik aleti çalabilmesi, resim yapabilmesi, sanat tarihi, sinema, edebiyat gibi sanat alanlarında bilgi

sahibi olması o dönemde sanat eğitimine verilen önemin göstergesi olmuştur.

Ancak AKP’nin iktidarda olduğu son 13 yılda, sanat eğitiminde özellikle ilköğretim ve ortaöğretim sürecinde ders saatlerinin azaltılması ve sanat eğitimi alanına idareciler tarafından yeterli ilginin gösterilmeyişi, estetik duyarlılıktan yoksun, şiddete eğilimli bireylerin gün geçtikçe çoğalmasına neden olmuştur.

Çağımızda devletler vatandaşlarının ve özellikle gençlerinin sanatsal gelişimini destekleyecek her türlü adımı atmaya geleceğe yatırım olarak görmekte ve bu yönde politikalar üretmekteyken, sanatın ve sanatçının özgürlüğünü tehdit olarak gören AKP, iktidarı boyunca, sanatı ve sanatçıyı sürekli aşağılamış, okullardan sanat eğitimini kapı dışarı etmiştir. Okullarımızda resim, müzik gibi sanat derslerinin, haftalık ders saatleri içindeki oranının yüzde 15’ten yüzde 5’e düşürülmesi de AKP’nin sanata bakışını ortaya koyar niteliktedir.

Gelinen noktada, bilimsel ve pedagojik eğitimin gereği olarak, okulöncesi eğitimden başlayarak eğitimin her aşamasında sanat eğitimine yer verilmesi büyük önem taşımaktadır. Sanat derslerinin süreleri artırılmalı, gerekli mekan ve donanım gereksinimleri giderilerek, milli bir sanat eğitimi politikası oluşturulmalıdır.

Ahmet Aydın Kaptan

*SANAT, İNSANIN KENDİ İNSANLIĞINI TANIMASIDIR.
Herbert Read”*

GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNİN GEREKLİLİĞİ ÜZERİNE

Doç. Dr. Ali Osman Alakuş

Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Başkanı
Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği (GÖRSED) Başkanı

İnsanın doğasının ve yaşam sürecinin olmazsa olmazlarının başında salt sanat yetisinin geldiği günümüzün yadsınmaz bir gerçeğidir. Ailelerin yetiştirmekte oldukları çocuklarına dair bilmeleri gereken öncelikli şey, bireyde biyolojik gelişmeyle paralel ilerleyen çocuğun sanatsal gelişimidir. Bireydeki gelişim ve öğrenme, bu iki alandaki gelişim basamaklarının dengesine dikkat etmekle doğru orantılıdır. Böylece insan doğasına uygun bu eğitim yaklaşımıyla, bilimsel ve sanatsal yaratıcılığı yüksek düzeyde ve özgüvenli yeni nesil yetiştirmek mümkün olabilecektir.

Sanat, insanın yaşadığı toplumun kültürü, eğitim düzeyi ve teknolojik gelişmişliği ile çok yakından ilgilidir. Bir ülkenin çağdaşlık düzeyi ile sanat ve teknolojiden yararlanması arasında yakın bir ilişki vardır. Yaşanılan bir kente sanatsal gözle bakıldığında herkesin belki göremeyeceği bir estetiği ya da görsel kirliliği, sanattan ve sanat eğitiminden yeterli edini mi olan bireyler daha çabuk fark edebilirler. Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluş yıllarında genellikle yurt dışına gönderilen eğitimci, sanatçı ve sanat eğitimcileri ile varılmak istenen hedef; genelde eğitim özel de ise sanat eğitiminin sağlam temellere oturtulmasıdır. Edilgen değil

etken, tüketen değil üreten ve böylece sanatsal kişiliğini kanıtlamakla beraber ekonomik bağımsızlığına da erişmiş bir kuşak amaçlanmıştır. Bu yıllarda Dewey, Stiehler ve Frey gibi yabancı bilim adamlarının bilgi ve deneyimlerinden faydalanma girişimleri de bu amaçla düşünülmüş olabilir (Eti ke, 1991: 53-54).

Okul öncesinden eğitimin ileri düzeylerine değin kuşkusuz gerekliliği açık olan sanat eğitiminin görsel sanatlar eğitimi boyutuyla ilgili olarak söylenecek çok şey var elbette. Öncelikle entelektüellerimizin sanat eğitiminin gerekliliğine yeterince inanıp inanmadıkları sorgulanmalıdır. Yetişmekte olan çocuk ve gençlerin kariyer planlaması ile geleceklerine ilişkin pragmatik temeldeki yaklaşımlar, aydın bilinen kesimde ne yazık ki daha da rağbet görmektedir. Bireyleri okuldaki eğitime ilaveten özel okul, özel ders ve özel kurs yollarında bir yarışa mahkûm etme serüveninde sanata da bir yer ayrıldığını ileri sürmek mümkün mü? Sanata gösterilen istisnaî ilgiye gelince, bunu da sanata sadece bir hobi araçsallığı düzeyi olarak değerlendirmek gerekir. Gelişmiş ülkelerde sanat artık tasarım ile birlikte düşünülmemekte, görsel sanatlar ifadesi sanat ve tasarım kavramıyla

beraber anılmaktadır. Geçen yüzyılın başında İngiltere'deki eğitim kurumlarının tüm kademelerinde sanat ve tasarıma ilişkin ulusal standartlar geliştirilmiştir. 1960'lar ABD'sinde ise; çok gelişmiş iki sanat formu olan resimdeki soyut dışavurumculuk ile heykeldeki minimal konstrüktivizm, güzel sanatlar, grafik tasarım, moda ve tekstil tasarımı ile üç boyutlu tasarım alanları için ortak dersler vermek suretiyle canlandırılmıştır (Thistlewood, 1985: 84-85).

Elbette bu çok önemli iki örnek bile o gün için bir devrim niteliğindedir. Zira ABD'de o yıllarda bile sanata ilişkin ulusal standartlar, artık sadece bazı resmi kurulların alacağı kararlarla değil, çeşitli sanat alanlarında uzmanlar ile özel okulların da tartıştıkları panel ve toplantılarda alınıyordu. Bizim milli eğitim şuralarında sanat ve sanat eğitimcilerine ne denli yer verildiği burada akla gelmesi gereken sorulardandır.

Sanat eğitiminin amaçlarına ulaşabilmesi, sadece eğitim ortamı olarak sınıf ikliminden yararlanarak mümkün olmaz. Sınıf ortamının yanı sıra müzelerden, galerilerden ve sanatçı atölyelerinden de destek alınmalıdır, böylece sanat eğitiminin niteliğinin de artması mümkün olabilir (Mercin, 2002:342).

Bireyin eğitimi; bir meslek edinmeden önce, mesleği uygulama süreci ve meslek sonrası aldığı eğitim olarak sıralanabilir. Bu tarz bir eğitim, onun doğumundan ölümüne kadar sürer. Buna “yaşam boyu eğitim” de denilmektedir. Yaşam boyu sanat eğitimi, sadece örgün eğitimle değil aynı zamanda sergiler, müzeler, kitap, dergi, yayın ve her türlü görsel-ışitsel iletişim araçları ile desteklenmelidir (Alakuş, 2002:154).

Çoklu Zekâ Kuramı Bağlamında Sanatın Önemi

İnsanlıkla yaşıt olan eğitim sorunu günümüzde de önemini korumaktadır. Dijitalleşen bir yeni kuşak eğitimini konuşurken dünden çok farklı argümanları tartışmak zorunluluğu vardır. Toplumda en masum bir ifadeyle “zeki” ve “sıradan” insanlar gibi kimi sınıflandırmaların yapılageldiği bilinmektedir. Ancak çağın eğitim bilimcileri insanı sadece dil ve matematik zekâları ile tasnif etmenin artık doğru olmadığını kanıtlamada önemli mesafeler almışlardır. Howard Gardner öncülüğünde başlatılan Çoklu Zekâ Kuramı çalışmalarında, her insanın beyin kapasitesi bakımından çok yönlü birikimine dikkat çekilmekte ve bu iddialar nöropsikoloji disiplini ile kanıtlanmaktadır. Gardner, zekâyı“... bir veya daha çok kültürel yapıda değerli bir çıktıyı biçimlendirme veya problem çözüme yeteneği” olarak tanımlarken, zekânın akademik başarı ile kurulan ilişkisinden daha ileri bir anlam bulunduğunu düşünmektedir. Bu nedenle zekâyı tanımlamada geleneksel anlayıştan çok daha farklı olarak; zekâ alanlarından söz etmiş ve her bireyin birden fazla zekâ alanına sahip olması

tezini ileri sürmüştür (Gardner, 1983:60).

İnsanların zekiliklerinin belirlenmesini sadece IQ testiyle sınırlayan klasik zekâ ölçümleme yöntemlerinin artık tatmin edici olmaktan uzak olduğu anlaşılmıştır. Bu bakımdan Gardner’ın geliştirdiği bu kuram önemli bir açılım olmuş ve insanın kendini keşfi olarak algılanmıştır. İnsanın dil ve matematiksel zekâsının yanısıra; müzikte, sporda, ritmik performansta, iletişimde, resimde, doğa sevgisi vb. alanlarda da kendini gösterebileceği gerçeği çok önemli bir gelişme olarak görülmelidir. Sadece bu yönüyle sanata dikkat çekerek toplumun aydınlatılması, öz güven sahibi bireylerin yetişmesine büyük katkı sağlayabilecektir.

Demokratik Eğitim ve Sanat Eğitimi

Toplumun eğitimde olan kesimlerine demokratik değerler yüklemenin sanat ve sanat eğitimi bakımından da önemi büyüktür. Demokratik eğitimden beklenen davranış, elbette demokratik değerlerin eğitilen her birey tarafından özümsebilmesini sağlamaktır. Demokrasinin dayandığı temel değerler ilk olarak, insan unsuruna saygı, bireysel akıl yürütme, eşitlik, özgürlük ve adalet gibi kavramları akla getirmektedir. Bazen anlamları karıştırılsa da eğitimin doğal formunda üç temel aktivite vardır. Bunlar; kendini özgürce ifade etme, çevrede olup biteni bağımsız olarak gözlemleme ve bunları değerlendirme aktiviteleridir

Sürdürülebilir bir demokrasi ve iyi anlaşılıp uygulanan bir insan hakları eğitimi, bireyin demokratik değerler edinmesine büyük katkısı olur.

Yaşam boyu bir eğitim için, çağdaş dünya toplumlarında olduğu gibi ülkemizde de demokratik yaşamın gerektirdiği bu değer ve anlayışlar önemsenmelidir. İnsanı sözü edilen demokratik eğitimle yetiştirirken, hayati önemde değerleri içinde barındıran sanattan ve sanat eğitimi yaklaşımlarından yararlanmak çağın gereği olarak kabul edilmelidir.

Bireyin sanatsal ve estetik gelişiminin ve sanatta öğrenme ve eleştirel beceri eğitiminin, genel eğitim sistemi içinde önemli bir yeri vardır. Estetik eğitimi, görme, işitme ve dokunma gibi duyunların eğitilmesi demektir. Bir sanatçının gözü, varoluşumuzun hatıra ve anlarının kıskırtıcı bir incelikteki haz ve anlamlarını keşfetme becerisine sahiptir (Eisner, 1972: 16). Belki de bu nedenle uygarlıkların temelleri zihinlerden öte duylara dayanmaktadır. Duyular sanatsal bir kaygı ile kullanılmadıkça, insanın ilerlemesi şöyle dursun, hayatını sürdürmesi için gerekli biyolojik şartların oluşmayacağı bile ileri sürülebilir. Demokratik eğitim ve sanat eğitimi birbirini tümleyen nitelikleriyle önemli iki disiplin olarak algılanmalıdır.

Sağlam bir sanat eğitimi almayan çocuk, kapsamlı bir genel eğitimden yoksun bırakılmış ve birçok eğitimsel ortam ve araştırmaların dışında tutulmuştur. Şimdiye kadar dünyada birçok sanat eğitimcisi sanat ile eğitimin durumunu net ve inandırıcı bir şekilde ortaya koymuş ve gelişimine katkıda bulunmuştur. Psikolog Nelson Goodman’ın“... sanatların eğitimi bir gerekliliktir ve eğitim süreci bütününe bir ögesi olarak eklenmelidir.” sözü bu açıdan anlamlıdır (Hurwitz ve Day, 1995:37).

bu açıdan anlamlıdır (Hurwitz ve Day, 1995:37).

Güzel sanatların evrensel ortak bir dil oluşunu, kendi kültürel değerlerimiz bakımından da gayet doğal olarak düşünmek gerekir. “Türkçe bilmeyen birinin, Topkapı sarayını gezdiğinde bu yapının işlevinin ne olduğunu; ya da Osman Hamdi'nin ‘Silah Taciri’ adlı tablosunda neler olup bittiğini rahatlıkla kavrayabilmesi bu bakımdan anlamlıdır.” (Özsoy, 1998:62).

Sanat eğitiminin amaçlarının başında “sanatın evrensel dilini kullanabilme” gerçeğinden ötürü, sanatsal düşünce yoluyla kendini dışa vurma bu işin doğasıdır. Bireyin kendi öznel evrenini tanıyabilmesi, kendi dışındaki nesnel evreni algılamasıyla olasıdır. Bu yolla kazanılan deneyimler, kişinin kendini anlatmasında önemli bir araç olabilir ve onu özgünleştirmeye itebilir. Özgün anlatım çabası, özgün düşünmenin temelini oluşturan eleştirel ve analitik düşünme ile birlikte sentez-yorum yapmayı da getirmektedir.

Sanat Eleştirisi ve Demokratik Değer Yargısı

Eğitilmekte olan hedef kitlelere demokratik değerler kazandırmak, onlara eğitim yoluyla özgürleşme ve demokratik bir kimlik kazanma sürecini yaşatmakla mümkündür. Bu bağlamda sanat eleştirisi, bireyin demokratik değerler kazanmasına katkı sağlayacak önemli bir yaklaşım olarak görülebilir. Bireyin eleştirel savunma mekanizmasının arttırılması oranında bir sanat eserine değer verme

yetisi gelişir ve aynı zamanda demokratik değerleri erişim çitası da yükselebilir. Mittler'in “Bakmayı Öğrenmek, Öğrenmek İçin Bakmak” diye nitelendirdiği eleştirinin işlevlerinin de iyi bilinmesi gerekir (Kırıçoğlu ve Strokrocki, 1997). Toplumun aydınlanmasında kuşkusuz önemli işlevleri olan sanat kurumlarında yetişen bireyler bu bakımdan potansiyel bir kitledir. Sanat eleştirisi eğitimi alan sözü edilen bireylerin toplumun diğer kesimlerinin de demokratik değerler kazanımlarına katkısı olabilecektir.

Demokratik değerler kazanımı, insanlarda farklılıklara tahammül etme geleneği ile gergin bir toplumdaki dingin bir kitle profiline doğru evrilme ortamını oluşturması bakımından önemsenmesi gereken bir sonuçtur. Böyle bir hedefe erişmede aile ve okul ortamında demokratik değerlerin yaşanmasının önemi büyüktür. Toplumu oluşturan tüm birimlerde, eğitilenden eğitime uzanan büyük bir yelpazede etkili kılınabilecek eleştiri kültürünü sanat yoluyla ve sanatsal bakış açısıyla gerçekleştirmek mümkün olabilir. Her bir bireyin öğrenme kapasitesinin farklılığının bilindiği çağımızda eğitim programlarının artık öteki disiplinlerle beraber, sanat ve görsel sanatlar eğitimi de kapsama zorunluluğu vardır.

Sanat eserini anlama ve yorumlama konusunda görsel okuryazarlıktan da söz etmek gerekir. Eser eleştirisi ile görsel okuryazarlık arasında önemli bir ilişki vardır. Çünkü görsel okuryazarlık sanata ve sanat eserine bakış açısı sağlayan ve geliştiren bir anlayıştır. Son zamanlara

kadar akademik ortamlarda bile pek kullanılmayan bu kavramdan günümüzde artık daha sık söz edilmektedir. Gelişmiş ülkelerin bilimsel yayın ve medya ortamlarında bu kavram daha çok gündemdedir. Bu nedenle ülkemizde de bu kavramın akademik bir tanımlama ve tanıya gereksinimi vardır. Böylece bu hususta oluşan kavram yanlışlarının önüne geçilebilecek ve ortak bir sanat dili oluşturmaya katkı sağlanabilecektir. Yani bir bakıma sanatın dili ve alfabesi oluşturulmuş olacak ve sanatın evrensel dil olma özelliği daha iyi kavranabilecektir.

Herkes sanatçı olamaya bilir, fakat herkesin bir sanat tüketicisi ya da sanat değerlendirmesi ya da sanat değerlendirmesi olup, seyrettiği eserlerden haz alabilmesi mümkündür. Toplum bireylerince bu çağdaş sanat eleştirisi yaklaşımının iyi algılanabilmesi durumunda demokratik değerler edinimine büyük katkı sağlayacağı beklenebilir.

Bireylere bir sanat eserini izlerken ya da bir sergiyi gezerken; acele yargıdan kaçınmanın önemini ve eseri daha iyi anlayabilmek için nasıl bakılmasının ve nasıl değerlendirme yapılmasının yöntemlerini öğretmek gerekir. Demokratik bir eğitimin insanı özgürleştirme gibi önemli bir hedefi, öğretmen odaklı eğitim anlayışı yerine öğrenci merkezli aktif bir öğrenme durumunun benimsenmesiyle gerçekleştirilebilir. Otokratik değil, demokratik öğretmen yaklaşımı uygulamalarının sınıfta anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirebileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Görsel Sanatlar Eğitimi ve Şiddet

Ülkemizde özellikle okul çağı gençliği arasında şiddetin gittikçe yaygınlaştığı bir gerçektir. Bu olayların genelde kamuoyunun, özelde eğitim ve sanat eğitimi çevrelerinin dikkatini çekmesi doğaldır. Özellikle erken yaşta görsel sanatlar öğretmenlerince verilen sanat eğitimi bireyin beden ve ruh sağlığını geliştireceği kuşkusuzdur. Görsel sanatlar öğretmenlerinin sayıca yetmediği görülen eğitim sistemimizde sınıf öğretmenlerinin de bu alanda iyi yetiştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Şiddetin polisiye önlemlerden çok anaokulundan üniversiteye her düzeydeki okullarda verilecek sanat eğitimiyle de önlenebileceğine dair bilimsel veriler vardır. Devlete büyük maliyetlere mal olan güvenlik önlemlerinin yanı sıra belki daha az bir maliyetle şiddetin hızının kesilmesi mümkün olabilir. Çünkü yetişmekte olan bireylerin kendilerini arama ve tanıma serüvenindeki yol ve yöntemlerden biri sanatsal dışavurumdur. Dolayısıyla şiddetin birçok türlerinin devreye girmesi de mümkündür. Bu bakımdan insanın iç dünyasının dışa vurumu niteliğinden ötürü, sanatın önemli fonksiyonlarının olabileceği düşünülmelidir. Böylece bir yandan genç birey doğasına uygun bir mecra ya yönlendirilirken öte yandan teskin edilen gerginliğinin huzurlu bir dünyanın inşasına katkı sağlayacağı beklenebilir.

“Düzenleyicileri arasında Gazi Üniversitesi, MÜZED, TUMARGEM ve Görsel Sanat-

lar Eğitim Derneği (www.gor-sed.org)’in de bulunduğu 2007’deki Sanat Eğitimi ve Şiddet temalı 3. Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu, birçok bilim ve sanat insanının bu bağlamda önemli tesbitlerini içermektedir (Alakuş ve Tuna, 2007). Yakın geçmişte TBMM çatisı altında “Şiddet Komisyonu Çalışmaları”nın konuşulduğu ülkemizde, sanatın bu yönünün sanat eğitimcileriyle neden kapsamlı olarak görüşülmediği merak konusudur. Bu nedenle devletin sanatın bu niteliğinin yeterince farkında olduğunu varsaymak pek de kolay değildir. Her ne kadar eğitimin birçok kademesinde müfredat programlarında sanat dersleri varsa bile sayıca yeterli olmadığı açıktır. Sanat disiplinine uygun sınıf ortamı, ilgili kurumların durumları, donanımları ve diğer gereksinimleriyle konuşularak çözüm bekleyen epeyce sorun olduğu bir gerçektir.

Güvenli eğitim ve güvenli bir toplum için sanattan da gereğince yararlanmanın kaybettireceği bir şey olmadığını düşünmek gerekir. Bu sorunların tartışılacağı bir “Ulusal Sanat Şurası” toplamak çok mu zordur? Bu, devletten beklenen bir çalışma, ancak sivil inisiyatif olarak acaba ülkemizde yeterli bir çaba var mıdır? Ya da ülkemizde yaygın, aktif ve sayıca yeterli üyeleri bulunan kaç tane sanat ve sanat eğitimi amaçlı Sivil Toplum Kuruluşu (STK) vardır? Sözü edilen STK’ların ne denli güçlü ve işler iletişim ağı bulunmaktadır? Herbert Read’in öncülüğünde ve UNESCO’nun da destekleriyle 1950’lerden beri dünya

çapında sanat yoluyla eğitimi kendine misyon edinen International Society for Education through Art (InSEA) (www.in-sea.org) gibi bir topluluğumuz var mıdır?

Son 30 yıldır gelişmiş ülkelerde özellikle de ABD’de “Görsel Kültür Eğitimi” kavramı hakkında birçokbilimsel yazı yazılmakta ve kitaplar üretilmektedir. Bu araştırmalarda sanat eğitimi alanına ilişkin yeni tanımlamalar getirilmektedir.

Sıkça gönderme yapılan “görsel kültür eğitimi” yaklaşımında; “... çağdaş yaşamda televizyon, bilgisayar, dijital ekranlar ve basılı medya yoluyla görsel imge bombardımanının artmasına bağlı olarak günlük estetik deneyimlerden bahsedilmekte ve bu araçlar yoluyla elde edilen sosyo-kültürel deneyimler sanat alanı kadar değerli görülmektedir. Görsel imgelerin estetiksel, işlevsel ve iletişimsel kaygılarla tasarlanması ve kültürel kimlik oluşturmada insanlar üzerindeki etkin gücü sanat eğitiminde kapsam artırımını bir gereklilik olarak karşımıza çıkarmaktadır.” (Mamur, 2014: 102).

Engellenemez gücüyle dijital çağın etki faktörüne maruz kalan ülkemizdeki genç bireylerin kültürel tükenmişlik yaşamaları için onlara verilecek görsel sanatlar eğitimi “görsel kültür eğitimi” yaklaşımı da dikkate alarak yeniden tasarlanmalıdır. Sonuç olarak; bugün görsel sanatlar eğitimine her zamandan daha çok ihtiyaç olduğu düşüncesinde anlaşıldığı takdirde yapılacak ilk iş, genelde sanatı özelde ise görsel sanatları birey eğitiminde işlevsel kılmak eylemi olmalıdır.

Sanat yoluyla eğitim, sanatın sadece bir “araç” olarak kullanıldığı kuşkusunu akla getirmemelidir. Çünkü “sanat yoluyla eğitim” sayesinde bir yandan insanın doğasında var olan bir cevher işler hale getirilirken diğer yandan disiplinler arası eğitim gerçekleştirilmiş olur. Görsel sanatlar eğitiminde eleştirel bir düşünme sistemi olarak bilinen çağdaş sanat eleştirisi, öğrenme ortamında, bireye kendisi hakkında verilen kararları eleştirebilme, nedenlerini sorgulayabilme ve alternatif düşünebilme yetisi ve cesaretini kazandırır. İyi işleyen bir demokrasinin, çocuğun içinde yaşadığı aile, okul ve toplumdaki demokratik değerlerin sergilenmesiyle gerçekleşeceği düşünüldüğünde bu hususun önemi daha iyi anlaşılabilir. Sözü edilen bu ortamlarda eğiten ve yönetenlerin eylem ve söylem birliğinin birey tarafından algılanması ve herkesin sahip olacağı çağdaş bir eleştiri yaklaşımı farkındalığı görsel sanatlar eğitiminin temel hedeflerine ulaşmayı kolaylaştıracaktır. ■

KAYNAKLAR

- Alakuş, A. O. (2002). İlköğretim Okulları 6. Sınıf Resim-İş Dersi Öğretim Programındaki Grafik Tasarımı Konularının çok Alanlı Sanat Eğitimi Yöntemiyle ve Bu Yönteme Uygun Düzenlenmiş Ortamda Uygulanması, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Alakuş, A.O. & S. Tuna. (2007) Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yöntemi ile İlgili Yapılan Araştırmaların Değerlendirilmesi, 3. Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu Sanat Eğitimi ve Şiddet 19-21 Kasım 2007 Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, ss. 665-680.
- Eisner, W. E. (1972). *Educating Artistic Vision*, Stanford University, Collier Macmillan Publishers, London.
- Etike, S. (1991). Türk Sanat Eğitiminin Tarihsel Gelişim Süreci İçinde Ortaokul Resim Eğitimi ve Resim Öğretmeni Yetiştirme (1923-1950), Ankara: Gazi Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.
- GÖRSED (2015). Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği, <http://www.gorsed.org.tr/> Erişim: 08.08.2015.
- Hurwitz, A., & M. Day. (1995). *Children and Their Art (Method for the Elementary School)*, Florida: Harcourt Brace College Publishers.
- InSEA (2015). International Society for Education through Art, <http://www.insea.org/insea/about>. Erişim: 08.08.2015.
- Kırıçoğlu, O. T. ve M. Strokrocki, (1997). Ortaöğretim Sanat Öğretimi, Ankara: YÖK Dünya Bankası MEGP.
- Mamur N. (2014). Görsel Sanatlar Öğretmen Eğitiminde Görsel Kültür Öğretimi (Pensilvanya

- Eyalet Üniversitesi Örneği), 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi, c. 3, s. 8, Yaz 2014, ss.101-118.
- Mercin, L. (2002). İlköğretim Kurumlarında Müze Eğitiminin Sanat Eğitimi İçerisindeki Rolü, Gazi Üniversitesi “1. Sanat Eğitimi Sempozyumu.” Ankara, ss.341-349.
- Özsoy, V. (1998). Yetmiş beşinci Yıla Sanat Eğitimi ve Öğretimi (Resim-İş Eğitimi), Milli Eğitim Dergisi, 139 Temmuz-Ağustos-Eylül, ss. 58-65.
- Özsoy, V. (1999). Güzel Sanatlar Öğretiminde Çok Alanlı ve Projelere Dayalı Bir Yöntem, I. Ulusal Sanat Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri, Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ss.8-18.
- Read, H. (1958). *Educational Through Art*, Faber and Faber, 24 Russel Squire, London
- Thistlewood, D. (1985) *National-Systems and Standards in Art and Design Higher Education in Britain, The History of Art Education*, Editby: Brent Wilson and Harlan-Hoffa), National Art Education Association (NAEA), ABD

DÜZELTME:

EKENEK DERGİMİZİN
3. SAYISINDA
ERDAL ATICI'NIN ÜNVANI
SEHVEN YANLIŞ YAZILMIŞTIR.
DOĞRUSU,
KÖY ENSTİTÜLERİ VE
ÇAĞDAŞ EĞİTİM VAKFI
GENEL BAŞKANI'DIR. SAYIN
ERDAL ATICI'DAN
VE EKENEK OKURLARINDAN
ÖZÜR DİLERİZ.

Fotoğrafkılır

Fotoğrafkılır

'Gölyazi'

AHMET KAYAALP

şimdi boyuna bir cenaze vardır benim sağ omzumda
Fatma –bana cennetten bir gül– temizliğe gittiği evin camlarını silerken
düşüp karıştığından beri eksik uçuşuna turnaların
ben Tebernuş şimdi boyuna bir cenaze vardır benim sağ omzumda
kül kadar ince ve yersizim şurada ve burada

şimdi boyuna bir cenaze vardır benim sağ omzumda
baksanız uzaktan sağ omzum düşüktür

ben Tebernuş kime sorayım şimdi
Fırat suyu Kerbela’ya aksa ne olur?
Yani ne olur?
zahir ile mezar arasında gözyaşlarım gözlerime mil olur

bana cennetten bir güldür Fatma, düşüp karıştığından beri
göğü eksik uçuşuna bir turnanın
kendimi tutamadığımdan bahsederlerdi
ama ne zaman bak Tebernuş bu bir bardak sudur
deselerdi serinlerdim
dua kılardım saatlere ve geyiklere

sonra düşünürdüm
neden terk edilmiş evlerin önce camları dökülür
sonra balkonları uzar kalır
ben Tebernuş unuttum uzun uzun gitgide ölür gibi bir şeyleri
herkes biraz yitirdiği bir şeydir ama değil mi?
yorgun ve bungunum işte
ölüm yezit gibi susuzlukta ömrüme çölünden inmiştir
zahir ile mezar arasında aynaları ters çevirmiştir

ben Tebernuş her şeyin bir şeylere bölündüğü
her şeyin yine kendiyile bölündüğü
Fatma bana cennetten bir güldür
düşüp karıştığından beri turnaların eksik uçuşuna
kara bir acının coğrafyasından koşarak gittiğim yazılıdır
geç meyhane baskılarında
daha haritası çıkarılmamış uçurumlara

ne kadar değersizim şimdi atılacak bir şeyim eski
mühürler, ıslak mendiller, sigara izmaritleri, saat artık on ikiyi geçtiler
düşün fotoğrafları –beni ölü bir geline vermişler– kurumuş çiçekler
atılacak bir şeyim şimdi ve kül kadar ince ve yersizim şurada ve burada

inanmazsınız ben tanrıya değil saatlere inandım
şimdi boyuna bir cenaze vardır benim sağ omzumda
baksanız uzaktan sağ omzum düşüktür
yani hiç kimselerin kullanmadığı bir cumartesi
hiç kimselerin kullanmadığı bir ikindide
Fatma bana cennetten bir güldür

şimdi ben ölüyüm
şimdi ben nedense çok ölüyüm
ölüm çok eski bir yorumudur hayatın
yoruldum cenazeleri taşımaktan
ben Tebernuş
aynamı kapadım zamir ile mezar arasında
gözlerime mil gözyaşlarım

şimdi boyuna bir cenaze vardır benim sağ omzumda

SANAT EĞİTİMİ, SANAT VE KÖY ENSTİTÜLERİ

Prof. Dr. Candan Ülkü

Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi/Sanat Tarihi Bölümü

*“Köy Enstitülerini ”Cumhuriyetin eserleri içinde en kıymetlisi ve en sevgilisi sayıyorum.
İsmet İnönü, 1941*

Bu makalenin amacı, Köy Enstitülerinin (KE) Erken Cumhuriyet Dönemi’ndeki sanat eğitimi ve sanat alanındaki gelişmelere nasıl bir etkisi oldu sorusuna yanıt aramaktır. KE, Kurtuluş Savaşı’nın yaralarının henüz tam olarak sarılamadığı ve II. Dünya Savaşı’nın tüm ağırlığı ile hissedildiği dönemde; ilköğretimi yurt sathına yaymak köyleri modern, çağdaş bir yaşama kavuşturmak amacıyla açılan eğitim-öğretim kurumlarıdır. Bu kurumlar aynı zamanda özgün mimarlık kimliklerine de sahiptirler.

Köy Enstitüleri (KE), çeşitli yönleriyle pek çok araştırmannın konusu olmuştur. Bunlar arasında sanat, sanat eğitimi ve binalarıyla ilgi olanlar da vardır. Bu araştırmalar doğrudan KE’ni konu alabildiği gibi dönemin kültür hayatı veya eğitim tarihi içinde de kendine yer bulabilmiştir. Yoksul köy çocuklarının eğitimi yoluyla önemli bir toplumsal hareketlilik dalgası yaratan KE’nin toplumda Cumhuriyet bilincinin kökleşmesine ve Atatürk devrimlerinin benimsenmesine önemli katkılar sağladığı belirtilir (YÖK, 2007, s. 31).

KE’de sanatın her dalında — müzik, tiyatro, halk oyunları, resim-iş, şiir, yazma

ve okuma, yazın kitaplarını okuyup özetleme, güzel ve etkili konuşma, el işleri, yontuculuk, çeşitli spor etkinliklerinin — daha ilk yıllardan başlayarak özenle ve ısrarla teşvik edildiği görülür. Her öğrencinin yeteneği ve ilgi alanı dikkatle izlenerek gelişmeleri sağlanır (Apaydın, 1997, s. 92). Yüksek KE’nün “Güzel Sanatlar”, “Yapı ve El Sanatları” kolları ise doğrudan doğruya sanatla ilgilidir. KE’de okuyan öğrenciler arasında yeteneklerini ortaya koyanlar Yüksek KE’de yeteneklerini daha da geliştirme olanaklarına kavuşurlar. Açık hava tiyatrosunda kendi oyunlarıyla dünya klasiklerini köylüye ve Enstitü toplumuna sunarlar (Başaran, 1974, s. 161). Enstitüler sadece verdikleri eğitim programları ve eğitimle değil, aynı zamanda kısa sürede inşa edilen binalarıyla da göze çarpıyordu. İkinci Ulusal Mimarlık Akımı içinde yer alan mimarların düşünce ve yaklaşımlarını ortaya koyabilecekleri bir alan da KE binaları olarak görülmektedir (Makal, 2004, s. 23).

Tonguç’un

Sanat Eğitimi Anlayışı

KE ile özdeşleşen ve ön plana çıkan isim hiç kuşkusuz İsmail Hakkı Tonguç’tur.

Tonguç’un sanat eğitimi düşüncesi, ders saatlerini ve okulun sınırlarını aşarak yaşamın tüm alanlarına ulaşmaktadır. İ.H. Tonguç, sanat eğitimi tanımlarken resim, müzik ve yazınsal sanatlardan yabancı dil öğretime, kır gezilerine ve yaşama alanının estetik bir düzene kavuşturulmasına kadar çeşitlenen geniş bir anlam yüklediği görülmektedir (Tonguç, 1952). Tonguç’a göre güzel sanatlar öğrenciyi mutlu eder ve kişiliğini geliştirir. Hatta, iş derslerinde de benzer yaklaşım dikkat çekmektedir. İş etkinliği içinde yaratıcılığı içeren tasarım yetisi, düşünme ve biçimlendirme becerisi kazandırılması düşünülmektedir. Eğitim ideolojisindeki değişime bağlı olarak geleneksel ezberci eğitim terk edilmiş, iş aracılığıyla çocuğun kendiliğinden etkin duruma gelmesinin sağlanması ilkesi değer kazanmıştır (Kurtuluş, 2003). Almanya’da pedagojik reform etkisiyle yeni bir okul ve eğitim anlayışı arayışlarının çeşitli sonuçları olmuştur. Bunlar arasında Sanat Eğitimi Hareketi de bulunmaktadır. Çocuğu temel alan bu yeni anlayış, onun kendini ifade etme biçimlerinin zenginliğinin keşfedilmesini sağlamıştır.

Bu yaratıcı potansiyeli ni fark edilmesi öncelikle resim eğitimini etkilemiş, geleneksel teknik çizim yerine serbest ve doğaya göre resim eğitimi önem kazanmıştır (San, 2003).

Bu hareket, mutlak entellektüalizmi dengeleyici bir eğitim prensibi olarak algılanmış; yaşamın genel ve ahlaki yenilenmesinin sağlanması için önemli görülmüştür (Gruhn, 1993).

Gittikçe müzik, resim, edebiyat ve hatta jimnastiğin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması da amaçlanmıştır (Kalyoncu, 2005).

Reform Pedagojisinin sonuçlarından biri de yeni okulların açılmasıdır. Bunlar, H. Lietz (1868-1919) öncülüğünde kentlerden uzakta kurulup, Kırsal Eğitim Yurtları olarak nitelendirilen ve genellikle yatılı olan okullardır (Gruhn, 1992; Gruhn, 1993). Bu kurumlarda yeni anlayışa göre özgür bir atmosferde, tek yanlı olmayan, öğrencinin ilgilerini dikkate alan bir eğitim hedeflenmiştir. Müzik bu okullarda ders dışına taşan, ruhun ve iradenin güçlenmesini sağlayacak genel eğitim aracı olarak da görülmüştür. Almanya'da reform pedagojisi izindeki gelişmelerin belki de en önemlisi İş Okulu'dur.

Geleneksel eğitim sonucunda pratik ve zihinsel yeterlikler arasında oluşan uçurum eleştirilmiş ve bu okulda kendi deneyimine dayanan öğrenme biçimi ön plana çıkarılmıştır. İkisi arasındaki dengenin uygulama ve serbest bilişsel çalışmalar yoluyla sağlanacağı düşünülmüştür

(Kalyoncu, 2005).

Köy Enstitülerinin kuramcısı ve kurucusu İ. H. Tonguç, KE düşüncesinin oluşumunda ve gelişmesinde G. Kerschensteiner, J. Dewey, H. Pestalozi., F. Frabel, F. Kirby gibi batılı araştırmacılar kadar Satı Bey, İ. Mahir Efendi, Edhem Nejat ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu gibi eğitimcilerimizin de görüşlerinden etkilenmiştir (Özmen, 2004).

Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi Uygulamaları

KE açıldığında elde hazır bir öğretim programı olmadığı, kuruluş yılları diye adlandırılabilen dönemde eğitim ve öğretim işleri İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'nün (İlköğretim Genel Müdürlüğü) genelgeleriyle düzenlendiği yayınlarda belirtilmektedir (Oğuzkan, 1990). Bu genelgeler arasında 1 Temmuz 1940 tarih ve 435 sayılı olanında, 29 Ekim 1940 tarihine kadar birinci sınıf öğrencilerine verilecek eğitim ve yaptırılacak işler ayrıntılı biçimde açıklanmıştır (Oğuzkan, 1990).

KE'de 1943, 1947 ve 1953 tarihli farklı programlar uygulanmıştır. Bu programlarda sanat dersleriyle ilgili olarak şunlar belirtilebilir:

1943 Programı, enstitülerde eğitim ve öğretim etkinliklerinin işe, beceriye ve üretime ağırlık veren bir anlayışla düzenlenip yürütülmesini öngörmekte idi. Bu programın göze çarpan özelliklerinden biri de diğer öğretim etkinlikleri yanında sağlık, beden eğitimi,

müzik, resim-iş, oyun, gezi, inceleme, serbest okuma gibi alanlarda öğrencilere sınıf içinde ve dışında geniş imkanlar sağlamış olmasıdır (Oğuzkan, 1990).

KE'de, ikinci öğretim programı (1947), enstitülerin ağır eleştirilere uğramasından ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın üst kademelerinde yapılan önemli değişikliklerden sonra hazırlanan bir programdır. Bu programla, başta öğretmenlik bilgisi çerçevesine giren dersler olmak üzere Genel Kültür, Tarım ve Sanat alanlarındaki bazı derslerin amaç ve yöntemlerinde dikkatleri çekici değişiklikler yapılmıştır. Ders konuları da önceki programa göre daha kuramsal ve akademik ölçütlere göre seçilerek düzenlenmiştir. Bu değişikliklere rağmen, 1947 öğretim Programının, genel yapısı ve içeriği bakımından 1943 öğretim Programının bir uzantısı olduğu söylenebilir (Oğuzkan, 1990).

Üçüncü Öğretim Programı (1953), bu eğitim kurumlarının ilk öğretmen okullarıyla birleştirilmesi veya bütünleştirilmesi çalışmalarına başlandığı bir dönemde hazırlanan bir programdır. Bu programın belirgin özelliği ise, enstitülerde okutulan genel kültür derslerinin büyük bir bölümünün klasik bir biçime sokulmuş tarım ders ve uygulamalarının azaltılarak daha kuramsal bir hale getirilmiş ve sanat derslerine de son verilmiş olmasıdır (Oğuzkan, 1990).

1943 tarihli Köy Enstitüleri Öğretim Programı'nın hazırlanışı belirli bir görüşe dayanmaktadır.

Bu görüşün temelinde "üretim içinde eğitim ve öğretim", "beceriye ve işe dayalı eğitim", "gerçekçilikten kaynaklanan eğitim" gibi ifadelerle tanımlanacak bir eğitim felsefesi yatmaktaydı. Bunun dışında bu programda kendisini kuvvetli biçimde gösteren bir başka önemli özellik, öğrenme ortamının sadece sınıf, laboratuvar veya işlik duvarlarının dar sınırları içinde düşünülmemiş olmasıdır. Çeşitli derslerin işlenişinde yapılan açıklamalar ve verilen direktifler açıkça göstermektedir ki enstitülerde yapılacak eğitim ve öğretim çalışmaları için tasarlanan öğrenme ortamı okulu kuşatan yakın çevreden başlayarak yakın köylere ve bölgele-re kadar uzanan doğal, toplumsal ve kültürel bir inceleme ve araştırma alanını kapsamaktadır.

Bu programın bir başka belirgin özelliği de öğrencilerin köyden geldiklerine ve tekrar köye dönerek oralarda hizmet edecekleri hususuna sık sık değinilmiş olması ve öğretim etkinliklerinin düzenlenmesinde bu durumun göz önünde tutulmasının vurgulanmış olmasıdır (Oğuzkan, 1990).1947 programı, daha disiplinli bir eğitim ve öğretim ortamının gerçekleşmesini sağlamak için hazırlanmış olduğu izlenimi vermektedir. Bu arada eski programın belirgin özelliklerinden biri olan konu ve yöntem seçiminde öğretmene tanınan "serbestlik" ve öğretim çalışmalarında "esneklik" anlayışından uzaklaşmış olduğu da bir gerçektir.

Sanat dersleri ve atölye

çalışmalarına "Köy Enstitülerinin yapıcı, demirci ve marangoz yetiştiren birer sanat okulu olmadığı" gerekçesiyle yeni bir düzen verilmesine çalışılmıştır. Ancak bu tutumla, öğrencilerin uygulamadan çok sınıf içi çalışmalara, pratik becerilerden çok kuramsal bilgilere önem vermelerine yol açabilecek bir ortam hazırlanmıştır. Programın çeşitli derslere ilişkin açıklamalar yapıldığı ve direktifler verildiği bölümlerinde yer alan bazı ifadelerden de açıkça anlaşılabilir gibi "iş pedagojisi" veya "işe dönük eğitim felsefesi"ne dayalı bir öğretim yaklaşımından mümkün olduğu kadar uzaklaşmaya çalışılmıştır.

Köy Enstitülerinde uygulanan 1953 tarihli üçüncü program, İlköğretmen okullarını da kapsayan ortak bir programdır. Nitekim adı da "Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı"dır. Bu programda her iki kurumun eğitim amaçları, ilkeleri ve son üç sınıfta okutulan derslerin türleri ve konuları topluca ele alınmış, yalnız ders dağıtım çizelgeleri farklı bir biçimde düzenlenmiştir. Bir önceki programda "İş - Resim" diye geçen dersin adı bu kez "Resim ve Yazı" olmuştur. Programda bu dersin amaçları, izlenecek yöntemler ve kullanılacak araç ve gereçler üzerinde geniş açıklamalara yer verilmiştir. Daha önceki programların önemli bir parçasını oluşturan sanat dersleri ve atölye çalışmaları bu programla kaldırılmıştır.

1943 programında, KE'nin kuramcısı ve kurucusu olan İ. H. Tonguç'un görüşlerinin ağır bastığı görülmektedir. Meslek yaşamında, eğitmen,

yönetici ve kuramcı olarak varlık gösteren Tonguç, aslında bir sanat eğitimcisidir. Tonguç'un yetişmesinde Darülmüallim kadar, Avrupa'da gördüğü eğitim ve inceleme gezileri etkili olmuştur (Kurtuluş, 2003). Onu, Almanya'da bulunduğu sırada (1925-1926, 1932, 1938) eğitim alanındaki reformlar ve özellikle de sanat eğitimi alanındaki yeni görüşlerin ve uygulamaların, özellikle de "sanat yoluyla eğitim ve iş okuluyla belirginleşen eğitim anlayışı"nın ve açılan okulların derinden etkilediği anlaşılmaktadır. Tonguç, "İş Okulu" adıyla anılan pedagoji akımını, geliştirerek eğitim ve öğretimin bilimsel temellerini atmıştı.

Almanya'da incelemeler yaparken Bauhaus Ekolu'nü de tanımıştı. Bu ekole göre, "tüm sanatlar bir çatı altında toplanıyordu. Resim, grafik, heykel, seramik, tekstil, vitray, ahşap ve metal üç boyutlu objelerin yapımı ve diğer çalışmalarla bir bütünlük içindeydi. Bu okul, endüstriye geçişte ürünlerin yozlaşmasını önliyordu. Yalnız sanatçı olacaklar için değil, bütün halkın eğitimden geçmesi gerektiğine inanıyorlardı. Bu nedenle ilk ve ortaöğretimde sanat eğitimi önemli bir yer alıyordu" (Tonguç 1997, s. 103). Kurtuluş'a göre (2004, s.50), "Sanat Eğitimi Hareketi" ile ilişkilendirdiği sanat eğitimi anlayışını kuramlaştırmış ve özellikle KE ile Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nde uygulamaya aktarmıştır. 1947 programının hazırlanmasında, artık Tonguç görevinin başında değildi.

Ancak “KE’den kültürel miras olarak geriye neler kaldı” sorusuna verilecek yanıt ne olabilir? KE’nin ne adları ve ne de mimari mirasları yeterince korunabilmiştir. Her yörenin özellikleri göz önüne alınarak ve proje yarışmalarıyla belirlenen KE’nin mimarisi II.Ulusal Mimari Akımı’nu hızlandırır. Geniş bahçe, tarım alanı ve fidanlıklara sahip olmaları özellikle aranan bir özelliktir. KE’ne ait binaların çoğunun yıkıldığı, geriye kalanlar bakımsızlıktan harabeye döndüğü görülmektedir. Örneğin, Arifiye KE’nde ayakta kalmayı başarabilen tek bina Sağlık Meslek Lisesi olarak kullanılmaktadır (Soner, 2003, s. 80). Hasanoğlan’daki açık hava tiyatrosu da restore edildiği için ayakta kalabilenler arasındadır (Soner, 2003, s. 80). Geniş Enstitü arazilerinin ise farklı amaçlar için kullanıldığı belirtilmektedir (Soner, 2003, s. 80).

Sonuç

KE’nin 1940–1946 yılları arasında etkinliğini sürdürdüğü dönemde yalnızca eğitim ve öğretim alanında bir devrim olarak kalmamış; aynı zamanda sosyal ve kültürel yaşamımızı da son derece etkilemiştir (Arayıcı, 1999, s. 181).

Sosyal ve kültürel yaşamımızı etkileyen bu değişimlerde Maarif Vekili (Millî Eğitim Bakanı) olarak görev alan Hasan Âli Yücel ve ekibinin payı büyüktür. Onun en büyük hedeflerinden biri, hümanizm düşüncesinin topluma benimsetilmesidir.

Onlara göre, bu amacın gerçekleştirilmesi için köyün kalkınması sağlanmalıydı.

Hümanist düşünce sahipleri, bir ülkede yaygın ilköğretim oluşturmadan köklü ve özlü bir hümanizm hareketin doğmasının mümkün olmadığını savunuyorlar. İşte bu amaçla İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç’un çalışmalarıyla, geniş çaplı ilköğretim seferberliği olarak kamuoyuna sunulan Köy Enstitüleri’nin kuruluş süreci başlar.

Çalışmalar sonucunda Köy Enstitüleri Yasası, 17 Nisan 1940 tarihinde TBMM’de görüşülerek kabul edilir.

1947 Programıyla başlayan ve 1951 yılında ivme kazanan köklü program değişikliği süreci, Enstitüleri klasik öğretmen okullarına dönüştürür. 1954/6234 Sayılı Yasayla Köy Enstitüleri ile öğretmen okulları birleştirilerek, Köy Enstitülerinin adı İlk öğretmen Okulu olur. Enstitülerin yerlerinde açılan İlk öğretmen Okulları da 1974 yılında öğretmen liselerine dönüştürülerek, ilkokul öğretmeni yetiştirme işlevi, yeni açılan iki yıllık Eğitim Enstitülerine aktarılır (Altunya, 1990; Arayıcı, 1999; Şahhüseyinoğlu, 1994).

Köy Enstitülerinin en önemli özelliklerinden biri de, “öğrenci merkezli, yaparak-yaşayarak öğrenme”nin hakim olduğu eğitim-öğretim ortamına sahip olmalarıdır. Köy Enstitülerinde eğitim; ‘iş içinde eğitim’ ilkesi kadar, ‘sanat yoluyla eğitim’ ilkesine dayanmaktadır (Kurtuluş, 2001, s. 32). Tonguç Sanat Eğitimi Hareketi’yle ilişkilendirdiği sanat eğitimi anlayışını kuramlaştırmış ve özellikle Köy Enstitüleri ile Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünde uygulamaya aktarmıştır.

Ahmet Aydın Kaptan

Köy Enstitülerinde oluşturulan eğitimin niteliğinde, sanat yoluyla eğitim ilkesinin payı büyüktür (Kurtuluş, 2002). Aynı yazar, KE’de sanat eğitimi ile ilgili kitabında, “KE’nde öğretim programlarında sanat eğitimi, çeşitli derslere ve ders dışı çalışmalara yayılmaktadır” diye yazmaktadır (Kurtuluş, 2001, s. 75). Yiğit’e göre (1990, s. 76), “eğitim ve öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesinde esas alınan ilke veya özellikler özetle şöyledir: (1) çevreye uygunluk, (2) kendi kendini idare edebilme, (3) iş içinde ve kendi kendine gelişme”dir. KE’de sanat eğitimi edebiyatıyla, müzik çalışmalarıyla, okuma saatleriyle, resim – iş çalışmalarıyla bir bütün olarak ele alınmıştır.

Buradaki amaç, duyu organlarını iyi kullanabilen, izlenimler yapabilen, olay ve olgular arasında bağlantılar kuran ve bunları yaşamından, doğadan ve sanattan aldığı zevklere göre değerlendirebilen ve en önemlisi bunları yetiştireceği kuşaklara aşılayabilen öğretmenler yetiştirmektir” (Yıldız, 2005, s. 71).

Türkiye’de KE deneyimi yaşanırken, dünya giderek yayılan savaş ortamına ilerlemekteydi. Batıda gençler ülkelerini korumak için savaş cephesinde ölürlerken, Anadolu’da gençler ülkelerinin kalkınması ve aydınlanması için “eğitim savaşçıları” oluyorlardı. Batıda insancılığın giderek önemi sorgulanırken, bu dönemde Türkiye’de iktidarın katkısıyla Batı uygarlığının temelindeki insancılığ

anlamak için çeviri faaliyetleriyle kitaplar çevriliyor, Yunanca ve Latince eğitime katılıyor. KE belki bir ütopyaydı. Ama genç öğretmenler yoluyla ülkenin kalkındırılması, aydınlanması savaşı büyük etkiler bırakmıştır. Kendi emek ve güçleriyle kurdukları eğitim kurumları, yatakhaneler, vd. yanında fidanlıklar ve çevreyi güzelleştirme çabaları, acaba dönemin savaş ortamına bir yanıt mıdır? Kanlı savaş pek çok ülkede yıkıcı / yok edici etkilerini gösterdiği, umutların savaş sonrasına ertelenmesine rağmen Türkiye’de eğitim alanındaki savaşımın nasıl bir başarı kazandığı bilinmektedir. Gençleri ölüme göndererek başarı kazanmanın yanında böylesi bir başarının değeri nasıl ölçülebilir?

KE’nin kültürel mirası yeterince korunamamıştır. Son yıllarda korumaya yönelik tedbir ve uygulamalar bu kurumların yalnızca birer eğitim kurumu olmayıp, gençlerin hayatında oynadığı rolü belirginleştirmesi açısından da değerini ortaya koyacaktır.

KE’de eğitim-öğretim görenler öncelikle öğretmen, yazar, ressam ve diğer mesleklere sahip pek çok kişi, kültür hayatında önemli roller üstlenmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Alper, O.N. (2006). Sanat ve Köy Enstitüleri. *Yeniden İmece*, 10, 59-60.
- Altunkaya N. (1990). Köy Enstitülerinin tarihçesi. Kuruluşunun 50. yılında Köy Enstitüleri. Ankara: Eğitim-Der Yayınları.
- Apaydın, T. (1995). Köy Enstitüle-

rinde sanat eğitimiyle ilgili çalışmalar ve Tonguç. TED Eğitimcileri Anma ve Tanıtma

Dizisi 3, Ankara, s. 44-51.

Apaydın, H. (2001). Köy Enstitülerinde sanat eğitimi. 19 Mayıs, Almanya Atatürkçü Düşünce Derneği Yayın Organı, Mart-Nisan 2001 Sayı 17.

Apaydın, H. (1997). Köy Enstitülerinde sanat eğitimi. Köy Enstitüleri, amaçlar, ilkeler, uygulamalar. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

ADergisi, 25(1), 1-19.

Arayıcı, A. (1999). Tonguç ve eğitimbilim. Çeşitli Yönleriyle Tonguç, (Yay. Haz. Aydoğan, M.), Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.

Arslan, M. (2004). Çağdaşlaşma bağlamında Köy Enstitülerinde güzel sanatlar eğitiminin yeri ve önemi. *Yeniden İmece*, 4, Başaran, M. (1974). Tonguç yolu, Köy Enstitüleri, devrimci eğitim. İstanbul: Varlık Yayınları.

Bulut, R. (1990). Nisandaki güneşler 50. yılında Köy Enstitüleri 1940-1990, Ankara.

Duru, M. (2004). Köy Enstitüleri’nde sanat eğitimi – 2. *Yeniden İmece*, 5, 51-54.

Duru, M. (2005b). Köy Enstitüleri’ndeki müzik ve sanat eğitiminden günümüze. *Yeniden İmece*, 9, 61-63.

Etike, S. (2001). Cumhuriyet dönemi resim eğitimi (1923-1950). *Güldiken* Yayınları, Ankara.

İşcel Bakkal, B. (1999). Türkiye’de Köy Enstitüleri (kuruluşu, kapanışı ve faaliyeti). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Kalyoncu, N. (2005). 20. yüzyılın birinci yarısında alman müzik eğitimini etkileyen başlıca oluşumlar ve okul müzik dersi. *Gazi Eğitim Fakültesi* ■

dudaklarından yangın içmeli
hemen şimdi
kuřatmalı geceyi
bir senfoni gibi usulca

nazım'ın
memleket şiirleri kadar
sıcak tenine dokunmalı
sevgilinin
uzaklara gitmeli
uzaklara akmalı
yahut bir gecekondunun
penceresini
açık unutmalıyım

ne bileyim
bir travestiye laf atmalı
düşlerimi
dilencinin avuçlarına
bırakmalıyım

ya da sızabilmeliyim
bir gramafon sesi gibi
kilitli kapılar altından yarınlara

bilyorsun
siren sesleri çoğalırken sokaklarda
en haylaz düşlerim bile
bir çocuk gülüşüne
boyamaktı yaşamı

20 MÜJDAT GEZEN

29 Ekim 1943 yılında İstanbul Fatih'de doğdu. Sahneye ilk kez 1953 yılında Hırka-i Şerif İlköğretim Okulu'nda ilk piyesinde çıktı. Aynı yıl Doğan Kardeş çocuk dergisinde şiirleri yayımlandı. Yine bu yıllarda İstanbul Radyosu Çocuk Kulübü'nde mikrofonla tanıştı. 1956-57 yıllarında çeşitli amatör tiyatro topluluklarında rol aldı ve 1960 yılında İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda profesyonel oldu. Aynı yıl Vefa Lisesi'ni bitirdi. 1961 yılında İstanbul Belediyesi Konservatuvarları Tiyatro Bölümü'ne girdi. 1962 yılında ilk filmini çevirdi.

Gezen, 1963 yılında ilk özel tiyatro çalışmasını yaptı. 1963-64 yıllarında sanat dergilerinde şiirleri çıktı. 1967 yılında arkadaşlarıyla birlikte Halk Oyuncuları'nı kurdu. 1968 yılında ilk kez kendi özel tiyatrosunu açtı ve aynı sezon İstanbul Tiyatrosu'nda çalıştı. 1970 yılında sahne çalışmaları ve film çalışmalarında ve aynı zamanda TV çalışmalarında bulundu. Gazete

ve dergilerde yazdı. 1975 yılında ilk kitabı yayımlandı. 1999 yılı itibariyle 28 yayımlanmış kitabı vardır. Yine aynı yıl İstanbul Belediye Konservatuvarı ve sonradan İ.Ü. Devlet Konservatuvarı'nda Türk Tiyatrosu öğretmenliği yaptı. Aynı yıl, yazar arkadaşı Kandemir Konduk'la birlikte "Güldürü Üretim Merkezi"ni kurdu ve büyük gazetelerde mizah sayfası yönetti. 1991 yılında MSM'yi kurdu. 1992 yılında "MSM Ormanı"ni kurdu. 1995 yılında Hamlet Efendi adlı oyunu ödül aldı ve Devlet Tiyatroları'nda oynandı. 1996-1998 yılları arasında Cumhuriyet gazetesinde yazdı. 1997 Devlet Tiyatroları'nda oyun yönetti. Aynı yıl Babam adlı oyunu ödül aldı. 1998 yılında ilk kez adını taşıyan tiyatrosunu kurdu. Yüz civarında filmde, elli civarında oyunda, binden fazla radyo ve TV Skecinde rol aldı, bunların bir bölümünü yazdı ve yönetti.

Tüm yaşamını sanata adanmış bir sanatçı Müjdat Gezen. Belki de bu yüzden hem ruhen, hem bedenen hâlâ genç ve enerji dolu. Onun gözlerine bakmak bile insanın harekete geçmesi için yeterli olan ışığı görmemizi sağlayabilir.

Sanat için bunca yıldır yaptıklarını incelediğimizde hayrete düşebiliriz... Okul, dizi, reklam, tiyatro, sinema ve diğerleri... Sanatta başarılı olmayı “yetenek, eğitim ve doğru düzgün çalışmak, tabii bir de sevgi. Bu işte de, her işte de sevgi çok önemli. Sevgiyle yapılan bir çöpçülüğü, sevgisiz yapılan bir doktorluğa tercih ederim. Çünkü sevgiyle yapılan işler iyi olur” diyerek ifade eden sanatçımızın nice güzel eserle hayatımızın ve sanatın içinde daha uzun yıllar boyu var olması dileğiyle Eğitim-iş olarak sahneye sevdalı gençlerin parasız eğitim alabilmeleri için açtığı Müjdat Gezen Sanat Merkezinin 25. Yılıni kutluyoruz.

Türkiye’de sanat eğitimini nasıl değerlendiriyorsunuz? Sanatla buluşmanız nasıl gerçekleşti?

Oyunculuğa 10 yaşında, öğretmenimin zoruyla, bir okul piyesinde başladım. Aslında bu sahneye çıkmak değil de itilmek oldu; çünkü bilinçli değildim. Ortaokulu Karabük’te Karabük Ortaokulunda okurken iki sene üst üste piyes koydum. 1961 yılında İstanbul Belediye Konservatuvarı Tiyatro bölümünü kazanarak tanıştım tiyatro eğitiminin somut haliyle. O zamanlar Devlet Konservatuvarı Ankara’da, Belediye Konservatuvarı İstanbul’daydı. Bütün Türkiye’de sadece iki okulda eğitim verilirdi, tiyatro konusunda. Giderek bunlar arttı. Vakıf Üniversiteleriyle birlikte daha da arttı. İlk özel ve ücretsiz konservatuvarı da dünyada ilk olarak ben açtım ve Müjdat Gezen Sanat Merkezi 25. Yılıni kutladı bu sene. Benim bu yaşadıklarımın öğrendiğim, görerek yaşayarak öğrendiğim bir şey var, eğer sistemli bir eğitim verilirse Türkiye hiçbir konuda, hiçbir ülkeden daha geride değildir. Ama bu bir sistem meselesidir, eğitime bakış meselesidir. Onun için Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı’nın sanata, genel ve sistematik olarak nasıl baktığıdır önemli olan. Bütün okulları imam hatipleştirdiğiniz, bütün sisteme tiyatro günahdır diye baktığınız zaman zaten hiçbir şey yapamazsınız. Özel tiyatrolara yardıma

kadar gerekli tiyatroları kapamanın Devlet Opera ve Balesini kapamanın yollarını ararsanız bir adım ileri gidemezsiniz. Bence Türkiye Cumhuriyetinin günümüzde genel olarak sanata ve sanat eğitimine bakışı budur.

Bir ülkede bir üniteyi diğerlerinden soyutlamak bana çok doğru gelmiyor. Yani bir ülke tarımda, tıpta, ekonomide, fizikte, endüstride, sporda neredeyse sanat alanında da oralaradadır diye düşünmek gerekir bence. Tiyatro da sinema da diğerlerinin bulunduğu yerde. Bunun bir sanatçıyı tatmin edip etmemesi çok önemli değildir. O ülkede yaşayan insanları yada dünyadaki insanları ne kadar tatmin ettiği, onlara ne kattığı önemlidir.

Son 13 yılda AKP iktidarıyla birlikte sanatın içinde bulunduğu durum ortada, Mehmet Aksoy’un heykelinin ucube olarak değerlendirilmesinden sonra da iktidara yönelik sanat eserleri sergilenmeye başlandı. Ne yazık ki Tiyatro eserlerinde bile bunları görmeye başladık. Bu konuda neler söyleyeceksiniz?

Sanatın içinde bulunduğu durumu, sanatın içine tüküren zihniyette sanat eserlerini ucube diyen ... belgeselini çektim ve Mehmet Aksoy’a ithaf ettim. Türkiye’de böyle şeyler oluyor ama böyle şeyleri yabancılara anlattığımız zaman masal dinliyor gibi “Andersen’den masal anlatıyorsunuz, Grimm kardeşlerden söz ediyorsunuz bize” diyorlar. “Dünyada böyle bir şey yok, bunlar olamaz” diyorlar. Heykel yıkılacak, bir sanat eserine, içine tükürürüm denecek böyle bir şeyin dünyada örneği yok. Görmediniz mi adamlar heykelleri, antik eserleri baltalarla parçaladılar. Bu zihniyetin devamıdır bu. Buna ben şaşırmıyorum. Bu zihniyet başımızdan gitmedikçe ki gitmemek için her şeyi yapıyorlar, bu işten kurtuluşumuz yok.

Ben de tiyatro sevdalısı bir öğretmenim, çalıştığım okullarda çocuklara tiyatroyu sevdirebilmek için oyunlar sahneledik, kendi çapımızda. Fakat bu okullarda çalışan öğretmenlerin isteğiyle, gönüllü ve amatörce oluyor. Hem yetersiz hem de el yordamıyla oluyor. Ne tür dersler olmalı ki tiyatroyu, sahne sanatlarını çocuklarımız daha çok sevsin?

Yarım asırdır türk tiyatrosuna emek veren Müjdat Gezen, Sanat Merkezinde yeni oyunlar çıkarmakta, yeni oyuncular yetiştirmektedir.

*Müjdat Gezen Sanat Merkezi'ne ulaşmak isteyen Ekenek okurları için iletişim adresi:
Müjdat Gezen Sanat Merkezi
Ziverbey Durağı No:48 Kadıköy/İstanbul*

Öncelikle bunların hepsi mecburi ders olmalı. Eskiden mecburi dersti. Resim de, beden eğitimi de, müzik de mecburi dersti. Drama gibi hepsinin müfredatın içinde mecburi ders olarak yer alması ve tatbiki olarak da yapılması gerekir. Bugün İngiltere de sanat niye bu kadar ileri deniyor. Bir İngiliz vatandaşı hayatı boyunca en kötü ihtimalle iki kez sahneye çıkmıştır. Herhangi bir İngiliz vatandaşı ya ilkokulda, ya ortaokulda ya lisede, ya üniversitede ama mutlaka en kötü ihtimalle bir kez de olsa sahneye çıkmıştır. Sonra diyorsunuz ki ya Sheakspear'ler bu ülkede, Oscar Wilde'lar, Bernard Shaw'lar yetişmiş. Bizde neden yok. Dediğiniz gibi bizde tiyatroyla gönüllü öğretmenler sayesinde tanışıyor öğrenciler, ancak orada sistem böyle. Bizdeki sistem zaten bunu uzun yıllar günah saymış. Deveye sormuşlar neden boynun eğri diye, deve demiş benim nerem doğru ki. Türkiye'deki Milli Eğitim sistemini tartışabilir miyiz, tartışılacak yanı mı var? Dershaneler meselesini alın ele. Anayasa Mahkemesi'ni dinlemeyen bir sistemle karşı karşıyasınız. Anayasa Mahkemesi onların lehine bir karar vermişse boynumuz kıldan ince, aleyhine karar vermişse kim dinler orayı. Böyle bir şey olabilir mi?

25 yıldır çok önemli bir hizmet veriyorsunuz. Gerçekten öğrencilerimiz tiyatro eğitimi almak istediklerinde ilk akla gelen isimsiniz. Okulunuz bu konuda çok değerli sanatçılar yetiştiriyor, oyunlar sahneliyor. Okulunuzun şu andaki durumu nedir? Herhangi bir devlet desteği alıyor musunuz?

Hayır, hayır. Biz hiçbir zaman devlet desteği almadık, almayacağız. Biz her zaman kendi yağımızla kavrulacağız ben bunlara köy okulları projesi diyorum. Kadıköy'de, Karaköy'de ve Bakırköy'de üç okulumuz var. İzmir'de, Bursa'da ve Ankara'da var. Bursa'dakini AKP yüzünden kapatmak zorunda kaldık. İzmir'dekini zaten AKP bizi dava ederek kapattı. Onlar bu tip eğitimlere karşılar. Şimdi Karaköy'deki okulumuzu kapatmaya çalışıyorlar. Güçleri yettiği anda hemen okul kapatmak politikasını güdüyorlar. Ama biz bunlarla sonuna kadar mücadele edeceğiz. Bugüne kadar ettik. Türkiye'de demokrasiden söz edenlerin önce kendilerinin demokrat olması lazım. Öyle diktatör gibi faşizan baskılarla bu işler yürümez. Ama maalesef Türkiye son yıllarda bu acı kaderi yaşıyor. Bunun neresinden tutacağını şaşıyor insan.

Mücadelemiz ortak, diktatörlüğe karşı siz aydın sanatçılarla birlikte mücadele ediyoruz. Özellikle çağdaş eğitimle ilgili ülkenin çağdaşlaşmasıyla ilgili mücadelemiz ortaktır. Biz de bu konuda, başta öğretmenler ve Eğitim-iş olmak üzere gerekli gayreti göstermeye çalışıyoruz.

Bu konuda en cevval, en hayatını vermiş kadını tutuklamak için, içeri atmak için çırpındılar. Türkan Saylan. Bu düşüncenin bu fikrin iler tutar yanı yoktur. Ne zaman ki bu düşünce silinip gider o zaman Türkiye Cumhuriyeti ve bu toplumdaki halk nefes alır. Çünkü içinde bulunduğumuz durumu ben hiç de iyi görmüyorum. Kaldı ki ben geminin gittiği istikamete bakan bir iyimserimdir, pesimist değilimdir. Hiçbir şeye kötümser bakmak istemem. Ama içinde bulunduğumuz duruma kötümser bakmıyorum ben. Çünkü zaten kötü.

Sanatın bu kadar kötü durumda olmasını, tüm sanat dalları için söylüyorum, değer verilmemesi, ötelenmesini, itelenmesinde; sanatçıların toplumu, siyasi gündemi sorgulamasının da etkisi vardır. Çünkü daha farklı bakarlar, daha sorgulayıcıdırlar. Sanatın eğitimde de ikinci plana atılmasında bu sorgulayıcılık korkusu mu söz konusu?

Sistematiktir. Tamamen bilinçli olarak yapılmaktadır. Çünkü Atatürk'ün dediği gibi sanatçı ışığı altında ilk hissedenden kişidir. Şimdi bu değişti sanatkar ampülü altında ilk hissedenden adam olmaya başladı.

Uzun yıllar üretmeye devam etmeniz dileğiyle teşekkür ederim.

Sanattan kazandığını yine sanata yatan büyük usta Müjdat Gezen, Türkiye'nin çağdaşlaşma serüvenine en büyük ve en ince emeği geçenlerdendir.

(Müjdat Gezen ile Ekenek okurlarının buluşmasında katkı sağlayan Eğitim-iş İstanbul 2 No'lu şube yöneticimiz Sayın Ahmet Güngör'e teşekkür ederiz.)

SANATIN GEREKLİLİĞİ ÜZERİNE

Doç.Dr. Zuhâl Arda

Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyesi

*Türk Milletinin en bariz vasıflarından biri de güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.
Mustafa Kemal Atatürk*

Yüzyılımızın en belirgin özelliklerinden biri, hızlı ve sürekli bir değişim sürecine sahne olmasıdır. Küreselleşme ile birlikte hızla değişen bir dünyada maddi ve manevi olarak devamlı tüketmeye meyilli insanoğlunun yaşamı da bu hıza ayak uydurmak zorunda kaldı. Sürekli olarak değişen teknolojik, sosyal, ekonomik ve siyasal yapılar; sadece yaşam tarzımızı ve standartlarımızı değil, aynı zamanda yaşam çizgimizi de etkiledi. Bireylerin yaşamını ruh sağlıklarından toplumdaki statülerine kadar pek çok boyutta olumlu ya da olumsuz etkileyebilecek olan eğitim sistemimiz içinde sanat eğitimi çok önemli hale geldi.

Makineleşen ve teknoloji ile iletişimin çok kolay hale geldiği dünyamızda yalnızlaşan insanın tutunabileceği ve insani değerlerini yitirmeden yaşayabileceği tek sığınma alanı olarak sanat kaldı. Herbert Read, “Sanatın Anlamı” adlı kitabında sanat eğitiminin amacının “iyi sanat eseri yaratılması değil, daha iyi insanlar ve toplumlar yaratılması” olması gerektiğini vurgular (Read, 1994:24).

Sanat, bireyin yaşamının hemen hemen her anında onun ayrılmaz bir parçasıdır

denilebilir. Çünkü “insanlar her nereye bakarlarsa baksınlar sanat ve tasarım çalışmalarını görebilirler. Sanat biçimleri ve tasarım ürünleri hemen her gün insanlara, kullandıkları bir sabah kahvaltısı tabağında, elbiselerinde, mobilyalarında, sofrta takımlarında görünür” (Brommer&Horn, 1985:8).

Sanat; en genel anlamıyla hayal gücünün ifadesidir. Tarih boyunca neyin sanat olarak adlandırılacağına dair fikirler sürekli değişmiş, zaman içinde değişikliklerle yeni tanımlar yaratılmıştır. Bugün sanat terimi birçok kişi tarafından hala tartışmalı bir kavram olarak varlığını sürdürmektedir. Açık olan nokta ise sanatın insanoğlunun yeryüzünde yaşamaya başladığı zamandan beri var olduğu, evrensel bir değeri olduğu ve her kültürde farklı olarak dışavurduğudur.

* Sanat toplumsal varlıktır. Bireylerin ve ortak yaşamın özünden kaynaklanan, içinden gelen gerçek yaşam duygusudur.

* Sanat bir dildir. İnsanları, milletleri ve çağları sanat eseri tanıtır. Taş Devrinden bu yana binlerce yıldan beri sanat, anlatım aracı olarak kullanılmıştır.

* İnsan yaşamında sana-

tın birçok görevleri vardır. Sanat olmazsa yaşamın değeri olmaz. Çünkü güzeli, iyiyi tanıtmak için sanat gereklidir. Bütün dünya insanları arasında yakınlaşma, bütünleşme, ortak duyguları paylaşma ve zevk almak için sanat önemli bir köprüdür.

* Sanatta estetik değerlerin yanısıra toplumun özbenliği vardır. Bu benlik ise; sanatın estetiğini ortaya koyan insanın içinde yaşadığı milletin zekası hayat felsefesi, ahlak, nizam, maddi manevi duygu ve istekleridir.

* Sanat, toplumun öz değerlerinden doğar ve gelişir.

* Sanatkâr, yaratıcı yetenek ve kudretin yanısıra, içinde yetişip geldiği toplumun din, dil, örf ve adet gibi öz değerlerinden alır.

O zaman sanat eseri bir mizacın ifadesi olduğu kadar, bir toplumun da eseri olarak ortaya çıkar. Toplumsal yaşam sanatçıyı ve toplumu, sanat eserini, sanat eseri de toplumu etkilemektedir. Sanatçı, yaşadığı çağın özelliklerinden, toplumunun dili, inançları, dil ve edebiyat birikimi, yaşama biçimleri ve coğrafyasından beslenir ve etkilenir, ortaya koyduğu eserlerle toplumu etkiler.

Sanat eseri yapıldığı dönemin kültürel, teknolojik, toplumsal, mimari özelliklerini taşır. Eğitimin içinde sanat eğitiminin, insanın toplumsal ve bireysel yaşamında daha duyarlı, problemlere çözüm üretebilen ve en önemlisi de sorgulayan bir birey olarak yetişmek açısından hayati eğer taşıdığı artık yadsınamaz bir gerçektir.

Yaratıma dayanan bir eğitim vermek, çocuğu ölçmek, yönlendirmek, çok duyarlıklar ve itina gerektiren ciddi bir iş diye düşünüyorum. Çünkü çocuğun dünyasında yaptığımız gezinti bizimkine çok benzemektedir. Büyüklerin dünyasındaki gerçeklik ve kurallar yığını, çocuğun hayal dünyasını zedeleyebilir. Çocuklarda tamamen renkli hayallerle dolu sınır tanımayan yaratım gücünü keşfetmek ve hataların da başarılar kadar bu dünyaya ve insana ait olduğunu fark etmesini sağlamak, yaşamı sevmesi ve pozitif bakmasını sağlamak sanat eğitiminin en önemli amacı olmalıdır. Çocuğun dünyasından içeri baktığımızda hatalar, hayaller, oyunlar, abartılar, isyanlar, olduğundan farklı görmeler, alabildiğine özgürlükler, korku ve korkusuzluk duygularını ifade eder ve tanımlarlar. Çocukların hayata bakışı yetişkinlerden farklıdır ve oyuna dayalı hayal dünyalarında gelecekle ilgili yaşamının oluşmasında küçük ipuçları bir sanat eğitimcisinin gözleminde kaçmamalıdır. Çocukların klişe ve şablonlarla değil de kendi özgün dünyalarını keşfetmeleri sağlanırsa hayattaki başarılarının sağlam temellere oturması sağlanabilir. Sevecek-

leri işle uğraşmaları ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirilmeleri sağlandığında her çocuk başarıyı yakalayabilir. Ezbere dayalı eğitim çocuğun yaratıcılığını önlemektedir.

Bunun yerine hayal gücünü besleyecek özgürlükler sunarsak; dünyaya korkuyla değil de umutla bakmalarını sağlarız. Onların bu harika dünyasından bizim de alacağımız çok örnekler vardır. Bırakalım çocuklar sınırlarını kendileri çizsinler. Nasıl ifade edeceği çocuğun kendisine bırakılmalıdır. Yolda yürürken, pikniğe gittiğimizde, oyun oynarken çevresinin şekline ve rengine dikkat etmelerini ve renkleri fark etmelerini sağlamalıyız. Böylelikle çocuğun biçimsel dünyasını sığılıktan kurtaracak ve yaratıcı zekâsını ortaya çıkarmış oluruz. Çevredeki canlı ve cansız varlıkların eskizlerini yapmalarını sağlayarak el-göz koordinasyonunu sağlarız. Oran-orantı sağlamak için de uzaktaki evleri ve insanları bir birleriyle kıyaslarız. Kompozisyon oluşturmak için ise oran – orantı, ritim, çizgi, leke, ifade, zaman ve mekân duygusunun çocuklara gelişim basamakları dikkate alınarak verilmelidir. Görsel sanatlar çocuğu duygu ve zihinsel anlamda gelişimini sağlar. Biri eksik olduğunda iletişim ve uyum bozuklukları görülür.

Bu yüzden de çocuklarımızın tam anlamıyla gelişimlerini tamamlaması, gözlem yapıp senteze varması problem çözmesini sağlar. Bu sonuç çocuğu küçük deneyimlerle yaşama hazırlar. Eğitim sistemimizde bilerek veya bilmeyerek görsel sanatların çocuk

gelişimi üzerindeki etkisi göz ardı edilmiş gibidir. Okullarımızda haftada bir saatlik görsel sanatlar eğitimi verilmektedir. Bu bir saatlik eğitimin yukarıda belirttiğimiz faydayı sağlayacağını beklemek yersiz olur.

Öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerinde yapılan son değişiklik ile uygulamanın neredeyse sıfır noktasına indirgenerek salt teoriye yer verilmesi ciddi sorunlar yaratmıştır. Hepimiz de biliriz ki yaparak yaşayarak öğrenme en önemli öğrenme biçimidir. Uygulama dersi esnasında öğrenilecekler, teori dersinde öğrenilecekler kadar önemlidir. Çünkü öğretmen adayları da aynı yöntemle öğrencilerine hitap edecektir. Ancak atölye bulabilirse. Her şeyde denge önemlidir. Tabii ki kültürlü ve nasıl öğretmesi gerektiğini bilen, farklı yöntemlerle öğretim yapan öğretmen önemlidir. Öğrencinin modeli öğretmendir çünkü. Öğrencinin kafasını bilgiyle ya da çizgiyle doldurmanız önemli değildir. Önemli olan ayıklamaktır. Öğrenciyi kendi kişiliği, kendi alanı çerçevesinde zenginleştirmek yerine öğrenci bireyselliğini yok etmek yarar değil zarar vermektir başka işe yaramayacaktır.

Burada önemli olan bu enerjinin doğru alana kanalize edilmesidir. İşte genelleme yapacak olursak Bilim Eğitiminin yanında Sanat Eğitimi de bu nedenle gereklidir. İ. San ise (2004) “Sanat Eğitimi kişiliğin uyumlu bir bütün olarak gelişimi sürecinde bireydeki yaratıcı ve üretici güçlerin gözetilip geliştirilmesini amaçlar” demektedir. Bu anlamda yaklaşımlar ve yöntemler önemlidir. →

Nitekim hiçbir zaman öğretim yöntemi tek değildir. Hele söz konusu Sanat Eğitimiyse. Çünkü bu eğitimin, bireysel ayrıcalıklara göre yapılması gereklidir. Yani yöntem tahtaya çizilen şablonun yinelenmesi değildir. Seçilen malzeme yaratıcılığa atılan adımlardan biridir. Bu nedenle önerilen tek tip malzeme öğrencinin yaratıcılığına, beklentisine hitap etmeyebilir. Bu yüzden öğrencinin tercih ettiği alanla ilgili malzeme küçümsenmemelidir. Tam tersi yaratıcılık bağlamında bir alanda öğretilenlerin diğer alanlarla ilişkilendirilmesi öğrenciye zenginlik katacaktır.

Yaratıcılık her alanda bilinmeyi bulma, özgün olma, her yeni karşılaşmaya, probleme farklı çözümlere uğraşmasıdır. Yaratıcılık bir tür meydan okumadır hayata. Bunları yaparken başka alanlardan beslenmek gerekir. Tüm bunların yerini bulması ve değerlendirilmesi de öğrenciyi araştırmaya yöneltmek ve daha çok seçenek sunmalarını sağlamakla olur. Çok konu yerine yeterli konu ve bu yeterli konunun araştırılması, fazla olasılık ve seçeneklerin olmasına dikkat edilmesi, yönlendirilmesi söz konusudur; müdahale edilmesi değil. Sınırları zorlamak alışkanlıkları sorgulamak... İşte Sanat Eğitimi budur bir anlamda.

Sanat Eğitimi bir disiplin eğitimidir. Öğrenciyi çalışma tarzında özgür bırakmak ama çalışmasında disiplin istemek. Ancak bu disiplinle, düşünsel derinlik ve estetik

problemlerde tasarımlar yaratılabilir. Yaratıcılık disiplinle örtüşür. Yaratıcı bireyler özgürlüğüne düşkündür, yetilerini alışılmadık biçimde deneyimleyerek farklı şekilde aktarırlar. Yaratıcı birey bilgiyle donatılmalıdır. Fazla kaynaktan yararlanılan ve araştırmaya yapan kişinin daha yaratıcı olduğu bilinmektedir. Sentezleme ve analizi çok iyi koteranlar daha yaratıcı bireylerdir. Yaratıcılar, olanakları zorlar. Özünde farklılık yatar. Önceden birbiriyle ilişkisi olmayan kavram ve görsel unsurlar arasında bağlantılar kurma yeteneğidir yaratıcılık. Tabii hayal gücü olmadan da düşünce üretilemez. Yaratıcı insan okuyan, gözlemleyen, dinleyen ve araştıran bireydir.

Yaratıcı yöntemler; Beyin Fırtınası, bir konu üzerinde yoğunlaşma, not alma yöntemi, sentez, görsel incelemeler (bazen aykırı unsurlardan bir uyum yaratılabileceği gibi...)

İletişim, yaşantımızı etkileyen en önemli özelliktir. Sanat da bir şekilde iletişim serüveninin içinde yer alır. Eğitimin bu bağlamda payı çok büyüktür ve sanatla eğitim arasında bir ilişki vardır. Sanatı kavramak, sanat eserinde iletilmek, duygu ve düşünceyi anlatmak da bir sanat kültürünü gerektirir. Sanat insanın özsel güçlerinin dışı vurumudur ve gelişmeyi sağlar. İnsanın en önemli özelliği öğrenmek ve bunu deneyimlerinde kullanarak gelişmektir.

“Tasarım eğitiminde, bilinçaltı ve bilinçüstü düşün-

me olgusu ve duygusunu kendine özgü bir bütün haline getirme amaçlanmalıdır. Bu bağlamda algı eğitimi de yapılmalıdır.” Yetenek kalıtsal olabilir ancak yaratıcılık öğretilir ve geliştirilebilir. Yaratıcı yetiler entelektüel birikim ve becerilerden kaynaklanır. Bu da eğitimle gelişebileceğinin bir göstergesidir. Tabii bunda araştırmacının önemi çok büyüktür. Çünkü daha çok araştırma yapanların, daha az araştırma yapanlara göre yaratıcılıkları daha çok gelişir. Burada öğretmene düşen görevlerden biri de öğrenciye kendini eğitime olanağı tanımak, oto kontrolünü sağlamasına fırsat vermektir. Öğrenciye eğitimde kazandırılacak yaratıcılık, yaşantısı boyunca her alanda kullanacakları bir süreç, bir düşünme tavrı olacaktır.

Bu arada sanat kadar bilimle, bilim kadar sanatla da ilgilenmek bilmek-hissetmek, mantık-sezgi arasında gidip gelmeler yaşamı daha da hareketlendirecek ve zenginleştirecektir. Yaratıcılığı geliştirilmiş insan diğerlerinden farklıdır her anlamda beklentileri, yaptıkları ve düşünme sistemiyle. Bu nedenle eğitimin içinde önemle yer alması güzel bir dünyanın temeli olması açısından önemlidir. Çünkü insanın doğasında seçmek, beğenmemek, daha iyiyi istemek vardır. Eğitimle bunlar bilinçlenecek ve yükselecektir. Bazı alışkanlıkların değişimi böyle gerçekleştirilir. Bu nedenle öğrenciler cesaretlendirilmelidir. Yaratıcılığın reçetesi yoktur, bireye göre değişir.

Ama bu, öncelikle öğrenciyi ayrı bir kişilik olarak kabul etmekle olur.

“Sanat Eğitimi öğrencinin algı alanının genişlemesine, sözlü iletişimin yanında sanatsal bağlamda farklı bir alanda iletişimin gerçekleşmesine, kişisel gerginliklerin azalmasına, ilgi ve merakın yoğunlaşmasına ve teknik becerinin gelişmesine neden olur” Önemli olan öğrencinin çevreyi gözlemleyip tepki göstermesi, ayırt etmeyi ve yargılanmayı öğrenmesidir. Bunlar öğrencinin görsel, sessel, devinimsel ifade gücünü artıracaktır.

“Görsel dilin gelişmesi, görsel düşüncenin de gelişmesini beraberinde getirecektir.” Öğrenme tarzı; zihinsel yeti ve duyuşsal alandaki ilgi, beceri ve değerlere ilişkin davranışları değiştirecek ve dengeli bir şekilde geliştirecektir. C Başlamak gözlemlemekle olur ve uygulama, analiz, sentez, değerlendirme sanat eğitiminin bileşenleridir. Yaratma; gözlem, bilgi, ilke, deney, merak, araştırmayla gerçekleştirilir. Bu bağlamda parçaları birleştirerek bütün oluşturmak böylece bütünlük içinde çeşitlilik sağlamaktır.

İnsan; zihnini, duyularını, duygularını kullandığı süreç vardır. Temel Tasarım bu işlevsellik nedeniyle gerçekleştirilir. Not almayı öğrenmek -çizerek ya da yazarak-, yıllarca soru sormayan, tek boyutlu, tek çözümlü daima öğretmenin istekleri doğrultusunda görmeye alıştırmış öğrencilere, kazandırılacakların başında gelmelidir. Araştırma, bulma,

değiştirme, ekleme, çıkartma, yerine koyma, yeniden düzenleme, tersine çevirme, birleştirme; beyin fırtınası üzerine çalışmaların püf noktalarını oluşturur.

Bu arada duygular eğitilirken zihne dayalı yetiler de gelişir. Bu da bu alanda edindiklerimizin başka alanlarda da kullanılabileceğini gösterir. Sanat eğitimi; bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilme, yetenek ve yaratıcılığını estetik bir düzeye ulaştırma amacıyla yapılan bir etkinliktir. Bir kültürel yoğunluktur. Ama şunu da hiçbir zaman unutmamak gerekir; Sanat Eğitimi bireyseldir. Bireyin yaratıcı güç ve yetisini eğitmek, yaşamına aktarmasına olanak tanımak için vardır. Seçmek, paylaşmak, gelişmek için Sanat Eğitimi vardır. Sanat Eğitimi analiz ve sentezi öğreterek yaratıcılığı geliştirir. Öğrencinin yaşamı sorgulamasını ve toplumda birey olarak yerini almasını sağlar.

Hayal gücünü çalıştırır; içsel güç, enerji, duygu, duyum ve algının yaratıcı çabayla dışa çıkmasını, tercih

edilen malzemeye şekillendirmelerine nedendir. Sanatın sosyo-kültürel, psikolojik amaçları vardır.

Sanat Eğitiminin amacı; sanatın özü ile bütünleşip gelişmesidir; bireyin psikolojik farklılıklarını da gözetecek, ruhsal gereksinmelerinin doyurulmasıdır ve ruh sağlığı bakımından dengeli bir birey yaratma cabasıdır.”

Bilindiği gibi Sanat eğitiminin amaçlarının başında “sanatın evrensel dilini kullanabilme” önemli bir alır. İnsanın, sanatsal düşünce yoluyla dışa vurumu önemli olup, ancak bu yolla kazanılan deneyimler, kişinin kendini anlatmada önemli bir araç olabilir ve kişiyi özgünleştirmeye başlayabilir. Özgün anlatım çabası, özgün düşüncenin temelini oluşturan eleştirel düşünmeyi ve sentez-yorum yapmayı birlikte getirmektedir (Alakuş, 2007:14-20). Bireye eğitimi için gerekli bilgileri vermek lazımdır ama bunların, yaşamsal özellik taşıması da gereklidir.

Nasıl endüstri, Bauhaus gibi bir okulu beraberinde getirdiyse modern yaşam da Sanat Eğitimi Bilim Eğitimi yanında gerekli kılmış, ayrıca uygulamaya yönelik yöntemlerinde çağa uygunluk gerektirmiştir. Sanat eğitimi; bilgi verme, görme ve diğer yetileri geliştirme, duyguya yaşam verme ve hayal dünyasının eylemini gerçekleştirmedir. Kısaca Sanat Eğitimi başkalarıyla buluşma köprüsüdür.

Ayrıca disiplinler arası çalışmalar da yaptırılmalıdır. Ancak bu, öğrenciye, onun kişiliğini yok edecek ve onu dolduracak şekilde değil besleyecek, ayıklayacak nitelikte yaptırılmalıdır. Bunda öğrencinin alt yapısı gözetilmeli, kitle eğitiminden kaçınılmalıdır. Başka alanlardan besleneceği bilgi, uygulama, görgüyü kendi alanıyla ilişkilendirmesine olanak tanıyarak; disiplinler arası etkileşim, sağlıklı hale getirilmelidir. Yoksa başka yerlerden transfer edilenler boşlukta kalacak, böyle bir altyapıya sahip olmayanlar da anlam bulmayacaktır.

Günümüzün eğitim anlayışı, eğitimin temel değişkenlerinden biri olan yönlendirme programlarını; bilim, teknoloji ve değer yargılarında oluşan değişkenler doğrultusunda düzenlemek ve geliştirmek zorunluluğunu gündeme taşımıştır. Çünkü öğrenim süreci içinde özellikle bazı öğrenim kademelerinde öğrenciler ders, sosyal ve eğitsel çalışmalar, kurs, iş ve meslek seçimi kararlarını vermek durumunda kalırlar. Bu aşamalarda öğrencilerin etkili

karar verebilmeleri, ancak resmi ve özel yönlendirme etkinlikleriyle küçük yaşlardan itibaren bilgi ve farkındalıkları artırılarak sağlanabilir.

1. Niçin Yönlendirme?

“Hayvanlar insanlara bakıp özenerek, kendilerini geliştirebilecekleri bir okul kurmaya karar verirler. Tavşan, kuş, balık, sincap, ördek diğer bütün hayvanlar bir araya gelerek bir hayvanlar kurultayı oluştururlar. Hep birlikte bir öğretim programı hazırlarlar. Tavşan programa koşmanın konmasını önerir. Kuş uçmanın, sincap ağaca tırmanmanın, balık yüzmenin konmasında diretir. Böylece öğretim programına hayvanların tümünün önerdikleri dersler konur. Daha sonra her hayvanın tüm derslere katılmasını zorunlu kılarlar. Sonunda tavşan yokuş yukarı tırmanmada en başarılı hayvandır, kimse onu geçemez. Ama tavşandan uçması de istenince iş değişir. Tavşan uçmaya çalışırken düşer ayağı kırılır, zavallı hayvan koşamaz da artık. Benzer bir durum kuşun başına gelir. Kuş uçuşma dersinde çok iyidir. Havada taklalar atar, türlü gösteriler yapar ama öğretmenler bununla yetinmez, kuşun gelişmiş çok yönlü hayvan olması için onunda köstebek gibi toprağı kazması ve yer altında tünel yapmasını isterler. Kuş toprağı kazmaya uğraşırken kanatları ve gagası kırılır ve eğitim böylece sürüp gider. Son sınıfa gelindiğinde ise zekası çok gelişmemiş sıradan bir hayvan olan yılan balığı okulu birincilikle bitirir. Çünkü herşe-

yi biraz olsun yapabilmiştir. Sonunda yetenekleri yok diyerek aşağılanan hayvanlar okulu bırakır ve kendi yetenekleri yönünde yaşamlarına devam ederler.”

Bu kıssa’dan çıkarılması gereken hisse, kişilik, zekâ ve yetenek açısından birbirinden farklı olan öğrencilerin, bu özelliklerini gözardı eden standart bir eğitim sürecine dahil edilmeleri durumunda beklenen başarıyı elde edemeyecekleridir. Her bireyin; ilgi, istek ve yeteneklerine uygun bir alan ve eğitim programı vardır. Bu anlayış bireysel potansiyelin çeşitli yönlerden birey ve toplum için en uygun şekilde geliştirilmesine yönelik olup, kalkınma, zenginleşme, daha fazla gelir, daha iyi iş sağlamayı amaçlamaktadır. Bu da çocukların ve gençlerin akademik başarıları, yetenekleri, ilgileri, kişilik özellikleri doğrultusunda çeşitli programlara yöneltilerek yetiştirilmeleriyle sağlanabilir. Bunun içindir ki, eğitim sisteminin önemli değişkenlerinden olan yönlendirme sürecinin birey ve toplum yaşamındaki önemi yadsınamaz.

Eğitim süreci boyunca okullarda yürütülen yönlendirme çalışmaları, eğitimsel yönlendirme ve mesleki yönlendirme olmak üzere iki gruba ayrılır. Eğitimsel sorunlarla ilgili olarak eğitim sisteminde bireye ve bireylere götürülen yardım etkinliklerine eğitimsel yönlendirme, bireye mesleksi tercihler yapmasında, bir meslek alanına yönelmesinde, bu meslek alanı içinde bir meslek seçmesinde ve mesleğe

çalışmalarına meslekî yönlendirme yetkinlikleri içeren yönlendirme me denilmektedir. Bu iki kavram daha detaylı incelenirse; Eğitimsel yönlendirmenin temel ilkesi bireyi tanımak, onun kendisini tanımasına, yetenek, ilgi ve istekleri doğrultusunda başarıya ulaşmasına yardımcı olmaktır. Bu anlamda da eğitimin içinde hayati öneme sahip olan sanat eğitimine yönlendirme çok daha önemli görülmektedir.

“Meslekî yönlendirme yalnız belli yaşlardaki öğrencilere belli yıllarda götürülen bir yardım olmamalıdır” ilkesinden yola çıkılarak meslekî yönlendirme konusunda son yıllarda sıkça uygulanan mesleksi gelişme kavramı üzerinde durulmalıdır. Bu kavram, mesleğe yönelme, meslek seçimi, mesleğe giriş, mesleğe uyum, meslekte gelişme ve meslekte emekli oluşu kapsayan bir kavramdır. Bu açıdan ele alındığında meslekî yönlendirme okul sürecini aşan, bireyin kariyer gelişimini izleyen bir hizmet yelpazesi olarak algılanmalıdır.

Sonuç olarak, sanat eğitimi kişinin yaşamsal fonksiyonlarını yerine getirmesinde ruh sağlığı, uyum ve koordinasyonunda, sorgulamayı öğrenerek eleştirel düşünce, yaratıcı ve üretken olmayı hedefleyen bir ders olarak hayata katkısı yadsınamaz. Bu gerçekten hareketle hem sanat eğitimi yetiştiren kurumların öğretim programlarını daha özgürlükçü, eleştirici yöntemlerle geliştirmelidir. Devlet politikalarında sanat eğitimine verilen önem artırılmalı, ders saatleri ileri ülkelerdeki statülerine getirilmeli, yönlendirme ve meslek edindirme de yetenek ve istek göz önünde bulundurulmalıdır.

dirme ve meslek edindirme de yetenek ve istek göz önünde bulundurulmalıdır.

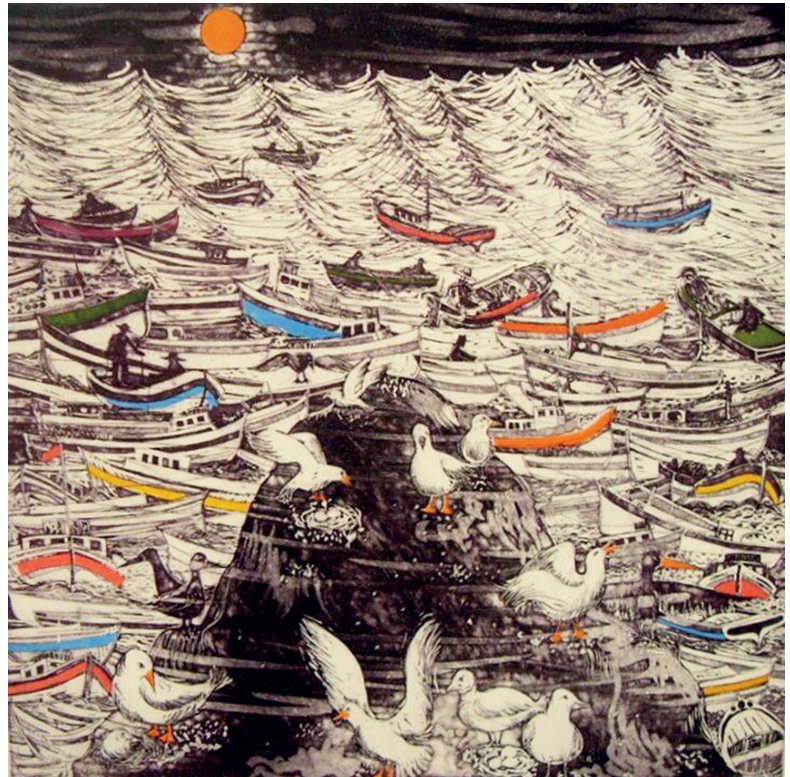
KAYNAKÇA:

ALAKUŞ, Ali Osman, Levent MERCİN, (2007) D.Ü.Birey ve Toplum İçin Sanat Eğitiminin Gerekliliği, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi 9,

BROMMER, G. S ve G. S. Horn (1985). Art in Your World. Davis Publications. Inc. Worcester, Massachusetts U.S.A. Second Edition

READ, Herbert (1974), Sanatın Anlamı, Çeviren: Güner İnd, Nurşin Asgari, Ankara Türkiye İş Bankası Yayınları

SAN, İnci (2004). Sanat ve Eğitim. Ankara, Ütopya Yayıncılık.

Ahmet Aydın Kaptan

AHMET AYDIN KAPTAN

1943 yılında Tirebolu'da doğdu. 1967'de Gazi Eğitim Enstitüsü, Mürşide İçmeli Atölyesinden mezun oldu. 1967-77 yılları arasında Tunceli, Perşembe, Giresun İlköğretmen Okullarında Resim-İş Öğretmenliği yaptı. 1977-82 yıllarında Samsun Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümünde çalıştı. 1982'de Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim Bölümüne öğretim görevlisi oldu. 1988'de Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinden (Doktora) sanatta yeterlik aldı. 1991'de Öğretim Üyeliğine atandı. 2005-09 yıllarında Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü yaptı. 2009'da emekli oldu. Halen atölyesinde sanatsal faaliyetlerini sürdürmekte ve emekli öğretim üyesi olarak zaman zaman üniversitede ders vermektedir.

KATILDIĞI ULUSLARARASI SERGİ- BIENAL – TRIENAL

- 1988 Çağdaş Türk Grafik Sanatı Sergisi, Mannheim-ALMANYA
- 2000 II. International Graphic (Print) Trienal. Bitola-MAKEDONYA
- 2001 XI. International Print Biennial, Varna-BULGARISTAN
- 2002 Int.Beethovenfeste Bonn A.E.D. Karma Exlibris Sergisi ALMANYA
- 2003 XII International Print Biennial, Varna-BULGARISTAN
- 2005 XIII International Print Biennial, Varna-BULGARISTAN
- 2005 The International Mini-Print Biennial Cluj, National Museum of Art Cluj, ROMANYA.
- 2007 XIV International Print Biennial, Varna-BULGARISTAN

KİŞİSEL SERGİLERİ

- 1986 05-21 Şubat Akbank Sanat Galerisi (Ordu)
- 1986 02-21 Mart Akbank Sanat Galerisi (Trabzon)
- 1987 23 Aralık-15 Ocak Akbank Sanat Galerisi (Samsun)
- 1993 10-25 Haziran D.G.S.G. (Amasya)
- 1997 09-27 Haziran İş Bankası Erenköy Sanat Galerisi (İstanbul)
- 1997 21-31 Aralık Büyük Otel Salonu (Samsun)
- 2000 21 Şubat-10 Mart D.G.S.G. (Samsun)
- 2004 05-22 Ocak Sevgi Sanat Galerisi Baskı Resim(Gravür) Sergisi (Ankara)
- 2006 03-31 Mart As-Art Galeri Baskı Resim Sergisi (Gravür) (Ankara)
- 2008 Mart Sevgi Sanat Galerisi Baskı Resim Sergisi (Gravür) (Ankara)

2. Dünya Savaşı'nın yoğun ve acımasız atmosferi içerisinde yokluğun, kıtlığın, fakirliğin hüküm sürdüğü bir ortamda, 1943 yılı şubatında Tirebolu (Giresun)'da küçük bir kasabada dünyaya gözlerimi açmışım.

Beş altı yaşlarındayken şişeden kesme bir bardakla çay içtim. Büyüklerim zeytini üç kere ısırp katık etmemi söylüyorlardı. Sekiz yaşından sonraki İstanbul yaşamımda sokak çocukları ile tanıştım. Onların arasında farklılığımı kanıtlamak adına yumuşak taşlara çivi, çakı, cam parçaları ile küçük boyda Atatürk büstleri oyuyor yerlere resimler çiziyordum.

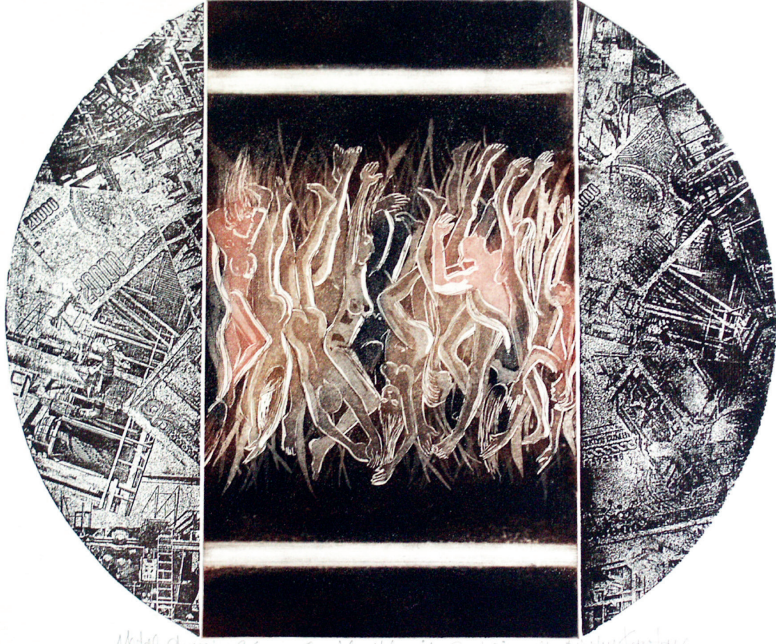
1961 yılında yatılı olarak girdiğim Perşembe Öğretmen Okulu'nda ilk kez akademik anlamda resim dersleri almaya başladım. Öğretmenim günümüzün değerli sanatçısı Fikri Cantürk'tü. Bu istek ve sanat aşkı beni Ankara'ya Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü'ne taşıdı. Bu okulda dünya görüşüm ve hayatım tamamen değişti, dünyaya daha geniş açıyla bakar oldum. Hocalarım Kayıhan Keskinok'tan biçim grameri, Mustafa Tömekçe'den akademik desen, Adnan Turani'den eser inceleme, Nevide Gökaydın'dan ağaç baskı ve Mürşide İçmeli'den bugün de üzerinde çalıştığım metal gravür dersleri aldım.

Çağdaş anlamda resme bakarak onu yorumlamak, sonra da bu duygu ve düşünce dünyasını görsellere dönüştürmek istedim.

Bu bağlamda modernizmin genel anlayışı olan, sanat eserine giren elemanları resmin elemanı sayma, onlara yeni görevler yükleme, estetiksel ve kavramsal değerler yaratmak istedim. Dolayısıyla ortaya çıkan eseri bir varlık, bir sanat objesi sayma bu oluşumları düzenli ya da düzensizlik içinde estetik kalıplara dökerek toplumun beğenisine sunmayı amaçladım.

Sanatta soyut ya da somut diye bir yapının olmadığı kanaatini taşımaktayım. Yapılan iş zaten soyuttur, doğanın aynısı değildir. Bir de yapıta giren elemanları o yapının elemanı sayarsanız ve onlarla oynarsanız, görevleri dışında kullanırsanız, değişik ritimler, espaslar, lekeler, renkler elde ederseniz o eseri yeniden yaratıp sanat objesi haline getirmiş olursunuz. Tıpkı küçük çocuklar gibi onlarda çevrelerindeki aletleri, objeleri özgürce kendi görevleri dışında kullanmıyorlar mı? Bizim görevimiz ise bu organizasyonlara estetiksel yapı kazandırmak yani onları güzellikler dünyasına taşımak. Gravürlerimde, yaşadığım çevrenin bir balıkçı kasabasının ailelerinin gününbirlik yaşamını, emeğini konu alan eserlere yer verdim. ‘Balıkçı Mafyası, Karabataklar, Yason Feneri, Deniz, Deniz İnsanları, Balıkçının Günlüğü vs.’ isimlerle adlandırdığım yapıtlarda daha önce de belirttiğim çağdaş ve modern anlamda biçimlemelere giderek yerel olanı evrenselliğe taşımak istedim. Yer yer de çevresel konulara ağırlık verdim. Neden gravür diye soranlar çok oldu. Bu teknikle koyu-açık-leke (ak-kara) gibi kontrast (zıt) değerler tezat ilişkiler daha kolay ifade ediliyor. Benim anlatım biçimime uygun geliyor. Pentür resmi de yapsam sanki gravür gibi daha az renk daha fazla çizgi oluşturmak istiyorum. Sanat sanatçı ve toplum ilişkilerinde ise sanat toplum için mi yoksa sanat sanat için mi? Bu konuda çok şey söylemek mümkün; çok tartışılan ve sorgulanan bir konu. Elbette sanat toplum içindir. Sanatçı da toplumun içinden geldiğine göre aksini düşünmek yanlış olur ancak burada dikkat edilmesi gereken sanatçının kendi duygu ve düşüncelerine göre hareket etmesi, ona göre eserlerini yorumlamasıdır.

Mehmet Akif Ersoy 365 Çapıtkı - Melanize - Samsat - Pınar - Kılıç - 1975

2012

Bir de sanattan fayda umanlar, para için nüfus için resim yaparlar, ısmarlama eser üretirler. Bunlarda da aynı durum söz konusudur. Faydacılığı öne çıkaranlar eserlerinin satılması için çevrelerinin beğeni duygularına yenik düşerler. Bazı galeriler de bu duruma destek verirler. Burada amaç paradır; sanat değildir. Kiç (kitsch) eser üretenler genelde bu hataya düşenlerdir. Sanatçılar, bu duruma dikkat etmelidir. Türk Dil Kurumu'nun tanımıyla kiç; 'ilkel yollardan duyguları harekete geçirmek isteyen sözde sanat eseri' genellikle taklittir. Konulara kolaycı yaklaşımır biçimden yoksun anlatımlardır. Sanatçılar her zaman halkın sanatçısı olmalıdır. Zaten halkın beğendiği ve yücelttiği kişilerdir yani yaratan ve üretenlerdir. Son zamanlarda devlet sanatçılığı diye bir oluşum yaratıldı. Oysa benim düşünceme göre devletin sanatçısı olmaz. Gerektiğinde sanatçı, devletin yanlışları karşısında halkının yanında yer alır, onların yaşam güvence ve standartlarını savunur, eserleriyle devlet yöneticilerine karşı durur. Devletten menfaat sağlayan sanatçılar ise yöneticilerin baskısı altında kalır, eserlerini güdümlü hale getirir. Bu da onların gerçek duygu ve düşüncelerini yansıtmamasını önler. Sanatçı, özgür ortamda duygu ve düşüncelerini eserlerine yansıtan kişidir. Tersine, ortaya çıkan yapıt, sanatçının değil izleyenlerin olur. Bu durumda sanatçı sadece isteğe ve arzuya göre resim yapar ki bu yanlış bir yoldur.

davran özer/öteki

Ahmet Aydın Kaptan

I-
mendirekte bir adam genç sesli
sarhoşluğunu türkölüyor adım adım
dilinde uzak memleketten
şakıyan kuşların göğünü getirmiş
dolunayın cömertliğine ilgisiz
kendi yıldızlarıyla konuşuyor inatla
denizden derin özlemleri var belli
yağmurdan duru yalnızlıkları

mendirekte bir adam adımları köşeli
yürüdükçe geceyi kucaklıyor sarhoşluğu
gözlerinden Bodrum'un sıcak saatleri kayıyor
karanlık ve aydınlık birarada
umursamaz bakışlarında

mendirekte o gece
dolaştı durdu kalabalık bir adam

II-
hangi güneş aydınlatır
kuytularına sis çökmüş bir ruhu
bilmek ne çare anlamak ne çare

tutku tutunamadığımız bir dünyanın düşü mü yoksa
bile bile ölümlere adanmak mı

söylediğim her şeyi unutabilirim
sınıfta kaldı sorumluluk duygum
karnelerimi ve takdirnamelerimi yaktım
iyi çocuktum
ağır oturur zor kalkardım bakışlarınızdan
teşekkürlerinize minnet duyar
kanardı kahırlarınızın hançeriyle onurum

birgün onurumu da onarmasını öğrendim
tanrım beni yoldan çıkardın
orospu ve mağrur bir şehir gibi sevdim hayatı
istanbulu hep iliklerimde sakladım
bir kadını herkes gibi sevip başka başka özledim
herkesle benzer konuşup
başka başka yaktım düşüncelerimi
bir tutmadım sevenlerimi
zaten sayılıdır yarası yüreğin
göz tanıktır buna dudak delil

çirkin bir deli olmak istiyorum biliyor musun
kazandım iğrenilmek ve dışlanmak duygusunu
kendimi bilincime bahşettim

ÇAĞDAŞ MÜZİK EĞİTİMİ

Can Aksel Akın

Besteci

İngiliz “Observer” gazetesinde eleştirmen olarak da yayınları olan ünlü müzik yazarı Peter Heyworth’un 1945 yılı Almanya’daki durumu özetlediği bir paragrafla başlayalım: “Her totaliter hükümet’te olduğu gibi Nazi rejiminin de sanatlar konusunda geniş bir hareket alanı vardı. Ancak ne Göring’in himayesindeki Bayreuth Festivali’nin görkemli açılışı, ne bir dizi Strauss ilk seslendirişleri, bir zamanlar Avrupa müziğinin kalbi olan Almanya’nın, birkaç ay içerisinde bir çöle dönüşmesinin önüne geçememiştir.”

Ülkemize baktığımızda, 1920’ler ve 30’lu yıllarda filizlenen, çağdaş, eleştirel düşünce akımları ile gelişen sanat yaşantısı, halkla henüz yeni yeni bütünleşiyordu. Ancak ne yazık ki, henüz yeterli olgunluğa ulaşmadan, darbeler ve AKP iktidarı ile karşılaşmışlardır. Taksim’de Atatürk Kültür Merkezi’nin tamirat kisvesiyle, gericilik ve sanat düşmanlığı sonucu kapatılması ve 2008 yılından günümüze kapalı tutulması. Kültür elçimiz, ünlü piyanist ve besteci Fazıl Say’ın, 1993 Sivas Katliamı’nda yitirdiğimiz şairimiz Metin Altıok anısına bestelediği Oratoryo’nun sansürlenmesiyle başlayan, ardından eserlerinin programdan çıkarılması ile devam eden, mahkeme aracılığı ile baskı altına alınmaya çalışılması ile yeni bir aşamaya ulaşan ve ardından toplumsal ve uluslararası baskı üzerine geri çekilen saldırılar zincirinin hede-

finde sanatçıların kontrol altında tutulması ve gözdağı verilmesi vardı. Bu şekilde otokontrol mekanizması ile muhalefet yapmalarının önüne geçilecekti. Sadece müzik alanında değil, plastik sanatlar alanında da gericilik sahnedeydi. Heykeltraş Mehmet Aksoy’a Kars’taki devasal eseri “İnsanlık Anıtı” üzerinden düşmanca saldırıyordu... Aynı şekilde bugün Mehmet Aksoy’da mahkeme ile uğraşmak durumundadır. Sanatçıları, topluma örnek olacak, önderlik edecek aydınları yıldırım içindi bütün bunlar. 2002’den günümüze ülkenin sanat hayatı, ne duble yollar, ne gökdelenler, ne de paranın gücü Heyworth’un ifadesi ile “çöle dönüşmesinin önüne geçememiştir”.

Müzik hayata dairdir. Herşeyde, her yerde vardır. Doğa’nın, coğrafyaların, şehirlerin, kitapların, şiirin, filmlerin, insanların, hayvanların... aklınıza gelebilecek herşeyin müziği, “tınısı” vardır. Çağdaş bir müzik eğitim sistemi, bu yüzden sadece müzik eğitimcileri, müzik-bilim alanındaki araştırmacıları, öğrencileri ve aileleri değil, sanatçıları da dahil olmak üzere toplumun bütününe kapsayan bir “sorun”dur. Kimi yalın, kimi karmaşık, kimi yerel, kimi evrensel, kimi doğal, kimi elektronik... Bireylerin bu “müzikleri” dinleyebilmesi, yani algılayarak “duyması” eğitim sisteminin yani “ülke”nin konusudur. Bunun için müzik alanında, evrensel eğitim ilkele-

riyle, profesyonel ve uzun soluklu bir temel eğitim verilmesi durumunda ancak toplumu kapsayacak şekilde bir “aydınlanma” gerçekleşebilmektedir. Ülkemizde bunu 1920’li yıllardaki müzik alanındaki “devrim” hareketinde yaşadık. Devletin bu alandaki sorumluluğunu özel müzik “kurs” veya “okul” veya neye devredildiyse, günümüzde toplumun müzik alanında aydınlanması açısından yetersiz kaldığını gözlemlenmektedir. Bugünkü deneyimin bu şekliyle başarısızlıkla sonuçlandığı gözlemlenebilir. Son derece sınırlı kaynaklarla, cumhuriyet’in ilk yıllarında uluslararası nitelikte sanatçıları ard arda yetişmesine rağmen, günümüzde karşılaştırıldığında olağan üstü maddi imkanlar bulunmasına rağmen, ne yazık ki ülkemizin uluslararası sanatçı yetiştirebilme imkanı son derece kısıtlıdır.

Aileler, öğrenciler, sanat öğretmenleri el ele, devletin 1930’lu yıllarda itibaren rahatlıkla sunabildiği bir eğitim ortamını, bu defa “devlet desteği olmadan” gençler için sağlamaya çalışmaktadırlar.

Yaygın müzik eğitimine ve kültürüne ulaşma, bilgiye en kolay ve üst düzeyde erişilebilen 21. yüzyıl’da, temel müzik kültürü edinme konusunda yetersiz kalmaktadırlar. Öncelikle toplumda yaratıcılığa verilen değer azalmıştır.

Öğrenciler ve eğitim sistemi için teknoloji, bir araç olmaktan çıkmış, adeta amaç haline gelmiştir. Birçok alandaki olduğu gibi şekilci “modern olma” yaklaşımı aşırıya kaçarak öğrencilerin kültürel ve yaratıcı alanlarla ilgisinin önüne geçmiştir. Bu konuda Steve Jobs gibi kişilerin bile kendi çocukları için teknolojiye kısıtlama getirdiklerini, bilgisayar ve teknolojik aletlerin girmesinin yasak olduğu okullara gönderdiklerini hatırlayalım.

Devletlerin müzik ile ilgili yadsınamaz sorumlulukları vardır. Müzik, birçok devletin zamanında fark ettiği, evrensel sanat kurallarına göre düzenlediği bir alandır. Bunun için özellikle okullarda ciddi bir eğitim verilir. Bu eğitim, ulusal yaklaşımlar içerse de evrensel ilkelere göre düzenlenmiştir. Bu şekilde tüm dünyada başarılar elde eden, büyük yankı uyandıran müzik eğitim sistemleri arasında Venezuela'nın ünlü “Simon Bolivar” Gençlik Orkestrası'nı oluşturan El Sistema'yu, ünlü Alman besteci Carl Orff'un “Orff” Sistemi örnek gösterilebiliriz. Ayrıca ünlü Macar besteci Zoltan Kodaly'den ve dünyaca ünlü Japon keman virtüözü ve pedagoğu “Suzuki”den de bahsetmemiz gerekir. Günümüzde yine oldukça yaygınlaşan İngiltere merkezli ABRSM (Abroad Royal School of Music) ve benzeri sertifika programları çocukları ve gençleri uzaktan öğretim yöntemleri ile müzik alanında yönlendirmektedir.

Bu sistemlerin ülkemize yansımaları da olmuştur. İstanbul'da kurulan “Barış için Müzik” en başta belirtilmelidir. Ancak tüm sistemlerin ülkemiz-

deki, vahşi kapitalizm ve piyasacılık koşulları içerisinde gerçek yeteneklerin gelişmesi konusunda ki etki alanları, maddi güçleri ile sınırlıdır. Ülkemizde eğitim için en geniş kaynağa sahip olan devlet ise, konuya bilimsel ve evrensel bir bakış açısıyla eğilmemektedir. Toplumun müzik hayatında topyekün bir başarıya ulaşması beklenmeyen, bunu da zaten hedeflemeyen eğitim sistemleri, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yoktan varedilen kültürel temeller üzerinde yükselmeye çalışmaktadırlar, hangi düzeyde yaygınlığa ve başarıya ulaşacakları şüphelidir.

Bu nokta da, özellikle yaygın eğitim kurumlarındaki temel müzik eğitimi önemine tekrar değinmek gerekiyor. Ancak ülkemizdeki okul kavramı, ortaya çıkış anlamından uzaklaşmasıyla doğru orantılı tuhaf bir durum söz konusudur. İlkokul ve ortaokulda müzik dersleri kaldırılmadan önce olabilecek en düşük ders saatine indirgenmiş, lise'de ise kaldırılmıştır. Bu durum, eğitim sistemindeki çöküşü de sergilemektedir adeta. Uluslararası PISA araştırmasında da ülkemiz, müzik gibi yaratıcı derslerin çok daha önemli ve uzun olduğu Finlandiya, Almanya, Japonya, Kanada gibi ülkelere göre çok alt sıradadır. Ayrıca toplumun farklı kesimlerinin de içerilmesi gibi, toplumsal barış için çok önemli bir başlıkta da, Türkiye yine en alt sıralardadır. Eğitim sistemimiz, çeşitli farklı parçalara ayrılmış, bireyciliği önemsemeyen bir eğitim sistemidir. Oysa çağdaş eğitim sistemlerinde bireyselleşme, eğitim sisteminin merkezine yerleştirilmiştir. Okul kavramına dönelim, bu kelime Yunanca

“Schola” kelimesinden türetilmiştir, okunuşu “Skola”dır. İngilizce “school”dur. İlham, sakinlik, serbest zaman, bağımsız ruhani uğraş anlamındadır.

Ne yazık ki bugün ülkemizdeki “Milli Eğitim” anlayışının, bunun çok uzağına düştüğü konuyla çok az ilgisi olanlar bile tespit edebilmekte, yaz boz tahtasına çevrilen sistem içerisinde okul yani ‘schola’ rahatlık ve sakinlikle çağrıştırılan bir yer olmaktan uzaklaşmıştır. Gençler sınavdan sınava atılmakta, sınava girme yaşı gittikçe aşağı çekilmekte, öğrenciler gittikçe kendi entellektüel gelişimlerine zaman ayıramılmaktan uzaklaşmaktadır. Eğitim sistemi hiç bir alanda, öğrencilerin ve ailelerin “ek” olanaklar yaratmasına ihtiyaç duymadan gerekli başarıyı gösterememekte, Tek parti iktidarının her alanda olduğu gibi eğitim alanında da serbest eli olmasına rağmen, ülkemiz eğitim alanında bütünsel olarak dünya sıralamasında en alt sıralara doğru kaymaktadır.

Müzik eğitiminin gerekliliği, müzik eğitiminin yapıldığı okulların neden önem taşıdığı, devletin bu alana neden önem vermesi gerektiği gibi sorular yeni değildir. Ulus devletlerin kurulduğu 20.yüzyıl başlarından itibaren sorulmuş ve cevapları araştırılmıştır. Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk de, henüz cumhuriyet kurulmadan önce, ülkenin TBMM hükümetleri ile yönetildiği dönemde “15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihinde “Birinci Heyet-i İlmiye”yi toplayarak, gündemini “milli hars” (kültür) ve “milli müzik”, ilkokul programlarında değişiklikler, kız ve erkek öğretmen okulları tüzük ve

programları gibi, müzik eğitimiyle doğrudan veya dolaylı ilgili konulara da yer verilmesini sağlamıştır. Kurul'un aldığı kararların büyük bir bölümü uygulamaya dönüştürülmüştür." Günümüzün endüstri ve bilgi toplumlarında müzik yapma olgusunun önemi yadsınamaz. Toplumun ve sosyal hayatın, müzik eğitiminden faydalandığını kesin bir şekilde bilinmelidir.

Müzik eğitimi, insan hayatının her seviyesinde, her düzeyde, her zaman var olmalıdır. Kreş, anakolu, ilkokul, müzik kursları, müzik okulları, müzik liseleri, konservatuvar ve müzik eğitim fakültelerinde öğrenciler bu alanda yetiştirilmelidir. Amaç topluma yararlı, insanları seven, özgürlükçü, bağımsız ve eleştirel düşünebilen müzik eğitimciler; amatör, profesyonel müzikçiler ve müziksever bireyler yetiştirmektir.

Endüstri toplumlarından bilgi toplumuna giden yolda 'Sürekli Kendini Geliştirme' ilkesi doğrultusunda 'genel bilgidan giderek uzmanlaşmaya gidilmesi' ilkesi insan hayatının en önemli belirleyenlerindedir. Müzik yapan çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin sadece müzik tüketicisi olarak değil, okuyucu ve icracı olarak da kendilerini ifade edebilmeleri, sağlıklı bir toplum için sağlıklı bireyler olmaları son derece önemlidir. Sosyal hayatta müzik etkinliklerinin yeri yadsınamaz ve gözardı edilemez. Elbette "kötü" ellerin eline düşmemelidir müzik. Bu durumda tıpkı "Hitler gençliği"nin içine düştüğü durum gibi, özgürlükçü, aydınlanmacı şarkıların üzerine faşist sözler yazılarak da ortalığa çıkılabilir.

Müzik öyle bir alandır ki, uygarlığımızın temelini dayandırdığımız Antik Yunan medeniyetinden beri eğitimi vardır. İnsanları birleştirici, ruhlarını "inceltici" yönü kimse tarafından yadsınamaz. İnsanlar hassaslaştıkça, dinledikleri müzikler, müzik zevkleri de hassaslaşır. Müzik toplumları ve giderek insanlığı birleştirir. Özgürlük, barış, kardeşlik ezgileri, senfonileri evrenselidir.

Müzik eğitime çok daha ciddi kaynaklar ayrılmalı, bunun yanı sıra sanatın, evrensel ve bilimsel ilkelerine göre yeni bir düzenleme yapılmalıdır. Ancak bunu AKP hükümetinden beklemek imkansızdır. "Müzik Eğitimi"nin, eğitim sisteminde bilimsel olarak hak ettiği öneme karşılık gelen bir konuma yükselmesi, eğitim sisteminin ancak şekilcilikten çıkarak, yeniden yapılandırılması ile mümkün olacak gibi görünmektedir. Heyworth'un II. Dünya Savaşı sonrası sanat alanında ki olağan üstü hızlı gelişmeleri betimlerken sakince belirttiği gibi "Warten wir ab" dilimizde kısaca "bekleyelim". O güzel güne kadar öğrenciler, aileler, öğretmenler ve toplum elbirliği ile var olan imkanlardan, mümkün olanın en iyisini almaya çalışmalıydılar. Unutmayalım, bugün gerçekleşmeyen, ileride tüm çeşitliliği ve zenginliği ile gerçekleşecek, tıpkı 1945 sonrası olduğu gibi.

KAYNAKÇA

Peter Lawrance Frederic Heyworth: 1921-1991 yılları arasında yaşamış ünlü ABD doğumlu, İngiliz müzik eleştirmenidir. Ünlü orkestra şefi ve besteci, Otto Klemperer gibi ünlü sanatçıların biyografileri dışında, çağdaş müziğe verdiği destekle de tanınmaktadır.

Hans Vogt, 1982, Neue Musik nach 1945, s. 15, Reclam, ISBN: 3-15-01-02-03-0

(Carl Orff'un III. Reich ile olan ilgisi nedeniyle, öğretim sistemi itici gelebilir, hatta ünlü eseri Carmina Burana'da belki aynı şekilde Nazi Rejimi'nin dünya literatürüne armağan edebildiği birkaç sanat eserinden biri olduğu düşünülebilir ancak bu eserin 8 Haziran 1937'de, seslendirildiği de düşünülmelidir, yani Yahudi Soykırımı'nın başlangıcı kabul edilen, tüm Almanya'daki Yahudi'lere karşı şiddet eylemlerine geçilen 9-10 Kasım 1938 tarihinden, Kristal Gece'den öncedir.)

[http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisainfocus/pisa-in-focus-n52-\(eng\)-final.pdf](http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisainfocus/pisa-in-focus-n52-(eng)-final.pdf)

Anselm Ernst, 2006, „Die Zukunftsfähige Musikschule“, (Geleceğe Uygun Müzik Okulu) Musik Pädagogische Schriftenreihe Band 19., s.16, Nepomuk Musik Verlag.

Prof.Dr. Ali Uçan, Müzik Eğitimi- Temel Kavramlar-İlkeler-Yaklaşımlar, 1997, s.44, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, ISBN 975-7436-16-X,

SANATIN VE SANAT EĞİTİMİNİN GEREKLİLİĞİ

Prof. Dr. Serap Etike

Gazi Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi

Sanat, insanlığın ortak dilidir, insanlığın ve uygarlığın ölçütüdür.

Sanat, lüks değil gereksinimdir, zorunlu değil, ama doğal ve insani gereksinim. Sanat, bireysel ve toplumsal gelişim için gereklidir.

İnsanlar binlerce yıllık üretim etkinlikleri sürecinde, gereksinim duydukları araçları yaparken işlevin yanı sıra güzelliği de düşünmüşlerdir. İnsan ürünü nesnelere tarihi, sanat ve uygarlığın da tarihi olmuştur. İnsan nesneyi güzelleştirerek mutlu olmuştur. İnsanın bu estetik arayışı onun biyolojik ve psikolojik olarak aynı zamanda bütünde uyumu arayan ritmik bir varlık olduğunu göstermektedir. İnsan ritmik bir varlıktır, karmaşadan ve tekdüzelikten hoşlanmaz. Kalp atışlarımızın, yürüyüşümüzün, konuşmamızın bir ritmi vardır. Bu ritmin bozukluğu sağlığın bozulduğuna işaret eder. Ritimde denge ve hareket vardır. İnsan da yaşamında denge ve hareketi arar. Dengesizlik ve hareketsizlik sağlıksızlığın işaretidir. Yaşamın sürdürülebilmesini homeostatis denge sağlamaktadır. Homeostatis denge gereksinimi insanlarda doğuştan vardır. Yaşamak için su, gıda, hava gibi belirli maddelerin sürekli alınması gerek-

mektedir. Bu türden maddeler kanda eksilip denge bozulursa homeostatis düzeni acıktığımızı veya susadığımızı bize bildirir. Gerekli ölçüde alındığını da yine homeostatis denge yoluyla anlarız. Bu denge olumsuz öğrenmelerle bozulabilir, kötü yeme içme alışkanlıkları gibi. (Cüceloğlu, 1993, s.238)

Fizyolojik denge gereksiniminin yanı sıra psikolojik olarak da denge gereksinimi vardır. Psikolojik dengenin bozulması ruh sağlığının bozulmasıdır. Bunun yanı sıra fiziksel dengesizlikler de insanı rahatsız eder. Telde yürüyen cambazı, yürümeye yeni başlayan bir çocuğu, çatıyı onaran ustayı seyrederken “düşme” korkusu yaşarız. Burada da dengenin bozulması kaygısı vardır. İnsan yaşamında dengeyi arar ancak tekdüzelik de ona sıkıcı gelir.

İnsanın aynı zamanda harekete de gereksinimi vardır, ancak bu düzensiz değil, belli bir düzeni, ritmi olan bir harektir. İnsanların duyuşsal uyarıma gereksinimi olduğu “Duyuşsal Yalıtım Deneyi” ile kanıtlanmıştır. Algılanabilecek hiçbir varlığın bulunmadığı bir ortamda insanların dengesi bozulmuştur. Demek ki insanın duyuşsal olarak normal düzeyde uyarılma gereksinimi bulun-

maktadır. (Cüceloğlu, 1993, s.248)

Hareketsiz ortamlar da insanı rahatsız etmektedir. Sanat, toplum içinde doğar ve biçimlenir. Toplumların niteliği sanatın da niteliğini belirler. Sanat, bireysel bir olgudur; ancak toplumsal ve evrensel kapsar. Sanat, her şeyden önce düşündürülen bir eylemdir, sanatçı da öncelikle bir düşündürüdür. Sanatçı, iç ve dış dünyanın bilincine varan ve estetik bir nesne yaratan kişidir. Her insanın içinde sanatçı bir öz vardır. Herkes düşünür, duyum-sar, davranır, ancak sanatçı bunu Özgün, benzersiz, estetik nesneye dönüştüren insandır.- Sanat, yüzyıllarca salt duyuşsal anlatımı olarak anlaşılmuş, akıl ve duyuş birbirinden ayrı tutulmuş, aklın duyuş organlarına üstünlüğü kabul edilmiştir. Resim ve heykel sanatlarını “nesnenin yanılısamacı görüntüsüne bağımlı olduğu gerekçe-siyle” dışlayan ilkçağ düşünürü Platon’dan gelen bu yanlış görüş bizde bugün bile etkisini sürdürmekte, matematik, fen bilimleri gibi akla dayalı dersler daha önemli dersler olarak kabul edilmektedir. (Gençay-dın, 1989, s.32)

Yine yüzyıllarca sanat yetenek işi sayılmış, salt yetenekli olanların sanatla ilgili

nebileceği düşüncesi toplumlara egemen olmuş, böylece insanlar sanattan ürker korkar duruma gelmişlerdir. Sanattan kopukluklarını da “Benim yeteneğim yok, ben sanattan anlamam ” sözüyle dile getirmişlerdir. Bu yanlış anlayışlar nedeniyle yüzlerce yıl sanat, eğitimde bir görev üstlenememiş, sanatın eğitsel işlevi olabileceği düşünülmemiştir.

Sanatın eğitim boyutu, uygarlığın bilim ve teknolojinin, endüstrinin gelişimi ile önem kazanır. Sanat eğitimi ya da estetik eğitim ilk kez 19. yüzyılın sonlarına doğru Almanya’da ortaya çıkar.

Almanya’da 1887’lerde başlayan “Sanat Eğitimi Hareketi” genel eğitim sistemindeki bir reform hareketidir. Almanya’da endüstrinin gelişmesiyle birlikte, endüstrinin toplumsal yaşama olumsuz etkileri de başlamış, insan; “kültürel çöküş ve kendine yabancılaşma” tehlikesi ile karşı karşıya gelmiştir. Sanat Eğitimi Hareketi, bu tehlikeye karşı bir önlemler hareketi olarak genel eğitim sistemini etkilemiştir. Bu kapsamda en başta güzel sanatlar, edebiyat, yaratıcı etkinlikler ile estetik zevkin eğitimine önem vermeye ve tüm bu dalların eğitim ve öğretimin öz alanı haline gelmeye başladığı görülür. (San, 1983, s.63-64)

Böylece sanat, özgünlük ve yaratıcılık özelliği ile insanın makineleşmesi, sıradanlaşması sorununa çözüm olarak eğitim alanına girmiştir. Sanat eğitiminin de temel ilkesi olan yaratıcılık, insanın ve insanlığın gelişmesini sağlayan

önemli bir yetimizdir.

Sanat eğitimi, sanatların yasa ve tekniklerini kullanarak bireye estetik kişilik kazandırmayı hedefleyen bir eğitim alanıdır. Sanat eğitimi sürecinde; bilgilenme, düşünme, tasarlama, ifade etme ve eleştirme davranışları estetik ilkeler doğrultusunda, sanatların dili kullanılarak edinilir.

Bu kapsamda; resim, müzik, tiyatro, dans, şiir, öykü, heykel, seramik, fotoğraf, yaratıcı drama, film, video gibi sınırsız sanat evreninde, birey kendine en uygun dili seçme şansına sahip olarak, kendini ifade olanağına kavuşmuş olmaktadır. Günümüzde sanat eğitiminin en önemli sorunu, sanat eğitiminin en az matematik eğitimi denli önemli olduğunu anlatılabilecek sorundur. Geçmişten bugüne gelen duyuların ve duysal algıların önemsiz olduğuna ilişkin yanlış yargılar eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir. Eğitim sistemimiz IQ’ su yüksek olanın başarılı olduğu bir sistemdir. Gerçek yaşamda başarılı olan değil, akademik bilgileri beynine depolayanlar başarılı sayılmaktadır. Oysa bilimin bulguları zekânın tanımını da değiştirmiştir. Gardner’in “Çok Yönlü Zekâ Kuramı”na göre zekâ tek yönlü değildir. Gardner zekânın en az yedi ayrı alanı olduğunu belirtir ki, bu alanlar yaşamın tüm alanlarını kapsar. Bu kapsamda sanattaki başarılar da üstün zeka göstergesi olmaktadır.

Zekânın ölçüsü gerçek anlamda başarılı olmaksızın, başarının anahtarı “yaratıcı düşünmede” saklıdır. Uygarlık

tarihi boyunca yaşama giren, yaşamı zenginleştiren, kolaylaştıran sanatsal, bilimsel, teknik, teknolojik her buluş insan yaratıcılığının ürünüdür.

Günümüz insanı aynı zamanda karmaşık ve zor bir dünyada yaşamaktadır. Psikolojik ve sosyal dengesini koruması, yaşam savaşımında başarılı olması için yeni seçenekler, yollar arayıp bulması, denemesi ve sorunlarını çözmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yaratıcı düşünme yetisi önem kazanır. İnsanın yaratıcılığı ise bilinçli bir sanat eğitimi ile geliştirilebilir.

İnsan duyguları ve aklı ile bütün bir varlıktır. Bu bütünlüğün korunması ve geliştirilmesi; eğitim sisteminde bilime dayalı derslerle (Matematik, Fen, Tarih vb.) sanat derslerinin (Resim, Müzik, Tiyatro, Dans vb.) dengelenmesiyle olasıdır. Sanat derslerinin yetenek gerektirdiği yargısı da sanat eğitiminin diğer bir sorundur. Oysaki sanat eğitimi genel eğitimin bir parçasıdır, herkes için gereklidir, yetenek gerektirmez. Öğrenciler ne denli matematik öğrenme yeteneğine sahipse o denli sanatsal öğrenme yeteneğine de sahip olabilir. Toplumda her bireyin estetik kişiliğe sahip olması gerekir. İ. H. Baltacıoğlu kişiliği; bedeni, ahlaki, mesleki, akli, estetik kişilikler bütünü olarak görmekte ve “...kişiliğin bütün yönlerini gelişip de estetik kişilik gelişmezse çağdaş insanın kişiliği eksik kalmış olur” demektedir. (Baltacıoğlu, 1931, s.24)

Sanat eğitimi, marangozundan terzisine, ev kadınından işadama, doktorundan mühendisine herkes için gerekli olduğundan genel eğitim sistemi içinde yer alır. Akıl ve duyguların dengelendiği, sanattan anlayan, haz alan insan yetiştirmenin yanı sıra, bireylere kendi olmayı ve kendini ifade etmeyi öğreten uygulamalı bir eğitim alanıdır.

Sanat eğitiminin eğitsel açıdan üç özelliği vardır:

Yaratıcı, eleştirel düşünme davranışı geliştirir. Birey olabilmenin ilk koşulu başkalarından farklı düşünebilmektir. Bu aşama, bilgi birikimini ve araştırmayı gerektirir. Akıl, bilgi edinmeden çalışmaz. Bilinenlerin dışında yeni ve özgün düşünce üretebilen kişiler, yaratıcı düşünceye sahip ve kendi olabilen kişilerdir. Bu düşünceye ulaşmada sanatlar eğitsel bir görev üstlenir. Sanatların temel ilkesi yaratıcılıktır. Sanat eğitimi uygulamaları sürecinde de tüm çabalar bu doğrultudadır. Hangi sanat dalı olursa olsun (resim, müzik, drama, şiir, öykü, vb.) çocuğun bireyselliğinin öne çıkması desteklenir. Bu bağlamda yeni, özgün, farklı, ilginç düşünme, araştırma, uygulama, eleştirme ve geliştirme süreçleri yaşanır. Bu yolla çocuk, genç, yetişkin kendini tanıyarak ve geliştirmeye çalışır.

Kendini anlatabilme davranışını geliştirir. Sanatlar insanın tüm özelliklerinin, iç dünyasının, düşüncelerinin dış vurumuna olanak sağlar. Sanat, kişinin kendini anlatmasında, dış dünya ile iletişim kurmasın-

da, soyut düşüncelerin somutlaşmasında kullanabileceği bir dil, bir anlatım aracıdır.

İnsan bedensel, zihinsel, duygusal, ruhsal ve toplumsal özellikleriyle bir bütündür. Bu bağlamda sanat insanın bütün özellikleriyle bireyselliğini anlatabilmesinin en etkin, sınırsız ve dolaysız yoludur. İnsan aynı zamanda bir enerji deposudur. Özellikle çocuk ve gençlerin harcamaları gereken çok yoğun enerjileri vardır. Bu enerjinin bireysel ve toplumsal anlamda yararlı, doğru ve estetik bir biçimde harcanabileceği en güvenilir ve eğitsel yol sanatların yoludur. Sanat eğitimi yoluyla çocukluk döneminde kendini anlatabilme davranışı kazanan kişi, gençlik ve yetkinlik döneminde de bulunduğu ortamlarda suskun ve çekingen kalmayacak, ortama en uygun dil ile kendini anlatabilecektir.

Estetik bütünlük arama davranışı geliştirir. Bir sanat yapıtında sanatçı sanatının öğelerini estetik bir bütünlük içinde, özgün, kişisel biçemi ile vermek, iletisini yapının bütünlüğü içinde en çarpıcı biçimde anlatmak ister. Sanat yapıtı öyle dengeli bir bütündür ki, ona en ufak bir ekleme ya da çıkarma yapılamaz. Sanatsal uğraş bu estetik bütünü oluşturmak içindir. Bu kaygı sanat eğitimi sürecinde de vardır. Örneğin resim yapan çocuk, genç, yaşına koşut olarak bir ölçüde bilinçli ya da bilinçsiz yaptığı resimde estetik bir denge oluşturma çabası içindedir. Bu süreçte sanat eğitimcisi eleştiri ve bilgilendirme yoluyla çocukta doğuştan ve sezgisel olarak var

olan estetik eğilimleri bilinç düzeyine getirecek ve geliştirecektir. Bu estetik bütünlük arayışı, sanat eğitimi yoluyla davranışa dönüştüğünde çocuk, genç ileride, yaşantısının her aşamasında, çevresinde estetik bütünlük, tutarlılık, denge arayacaktır. Çevresine eleştirel bir gözle bakabilecek, olumsuz olumluya çevirme çabasına girebilecek, sorunlara çözüm yolları önerebilecektir.

Sanatlar bu özellikleriyle eğitimde çok önemli bir işleve sahiptir; yaratıcı ve eleştirel düşünebilen, kendini anlatabilen ve hem bireysel hem de toplumsal bağlamda estetik bütünlük arayışı içinde olabilen kişilikte insan yetiştirmeye katkıda bulunurlar.

Bu, aynı zamanda ulusal gelişmenin de yoludur. Günümüzde uluslararası bilim, sanat ve teknoloji yarışının sonuçlarını belirleyen en önemli etken, yaratıcı ve düşünen beyinleri yetiştiren bir eğitim sistemidir.

KAYNAKÇA

- Baltacıoğlu, İsmail Hakkı. Resim ve Terbiye. İstanbul, Kanaat Kütüphanesi, 1931.
- Cüceloğlu, Doğan. İnsan ve Davranışı. İstanbul, Remzi Kitabevi, Dördüncü Basım, 1993.
- Gençaydın, Zafer. "Temel Sanat Eğitiminin Düşünsel Temelleri" Güzel Sanatlar Fakültelerinde Temel Sanat Eğitimi. Ankara, HÜ, GSF yayım: 10, 1989.
- San, İnci. Sanat Eğitimi Kuramları. Ankara, Tan Yayınları, 1983.
- Sözen Metin, Uğur Tanyeli. Sanat Kavram ve Terimleri Sözl. İstanbul, Remzi Kitabevi, 1986.
- Timuçin, Afşar. Estetik. İstanbul.

ahmet dinç / elif

Aylarca yollarını kapasa da,
Karın beyazını severdi Elif.
Bir de, evlerinin penceresinden
Her gün seyrettiği
Okula giden çocukların
Dantelli yakalarının beyazını

Oysa on üç yaşında giydiği
Gelinliğin beyazını hiç sevmemi Elif
Kim bilir belki de bir gün
Göğsüne bıçak sokacağını hissettiği
Duvağını kaldıran eldeki
O beyaz kılları da

Kardelendi, karı delemedi.
Zayıf geldi bedeni, direnemedi.
Karın altında kaldı
Ve beyazdı kefeni

Kar beyazdı
Dantelli yakalar beyaz.
Geriye kalan her şey kirlenmişti
Kirlenmişti Dünya.

Elif gibi dik duramamıştık
Eliflerin arkasında.
Hepimiz kirlenmiştik Eliflerin öykülerinde
Tepeden tırnağa.

Göğsünde besleyen, doyuran
Kadıncı oysa bizi de doğuran.
Şimdi nasıl bakacağız söyleyin
Göbeğimizin çukuruna
İnsanlığımızdan utanmadan.

Ahmet Aydın Kaptan

SEVDA SAĞANAĞIDIR ÖĞRETMEN

Oğuz GÖL / Öğretmen

Algısal yönetimlerin saptırılmış bilgi sağanağı altında yaşama sevincimizi kaybetmeden , umudumuzu günlük kaygılara feda etmeden , ruhumuzda açılan vicdan yaralarını arta kalan insani duygularımızla sarmalayarak, düşe kalka yaşamaya çalışıyoruz. Azalıyoruz. Ama yine de çoğalmanın sevdasını büyük bir özenle kirlenen hayattan sakınıyoruz.

Yine de sınıyor bizi ajanslardan benliğimize balyoz gibi inen , yalımları bilincimizin en derin yanlarını sarsan haberler. Bir ölümün dahi yasını tutamadan başka ölüm haberleri korkunç anaförler gibi akıyor göğümüze. Ölümlerin soğukluğu kıyılarımıza vurdukça içimizde sönmeye yüz tutmuş özgürlük ateşleri daha bir külleniyor. Binlerce yenilgiden küçücük de olsa bir zafer çıkarmanın muştusuyla korluyoruz cılızlaşan isyan ateşlerimizi.

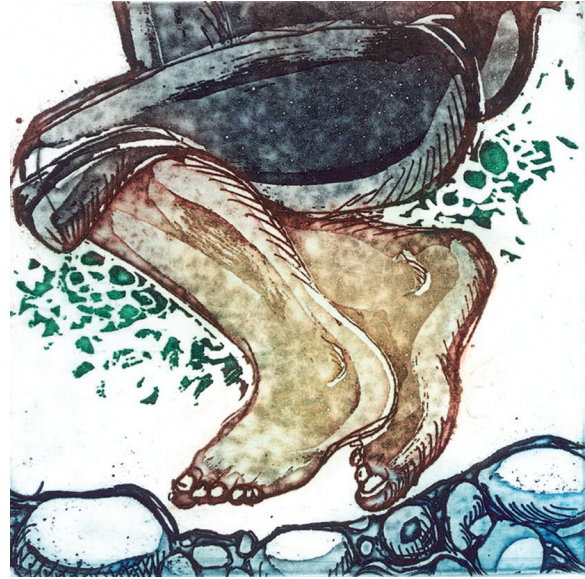
Gül ve toprak kokan gün doğumlarının turuncunun binlerce tonuyla mutluluğu masmavi denizlere yemyeşil ovalara ve görkemli dağlara cömertçe savurduğu, barışın ve gülüşlerin ülkesinde yaşasaydım bu yazıya Johann Wolfgang von Goethe'nin "İnsan her gün hoş bir şarkı dinlemeli, iyi bir şiir okumalı, güzel bir resme bakmalı ve mümkünse akli başında birkaç söz söylemelidir ki, dünyevî kaygılar, Tanrı'nın insan ruhuna aşladığı 'güzel' duygusunu yok etmesin." özdeyişiyle başlayacak ve meslektaşlarımla bireyde saklı olan güzellikleri ortaya çıkarmanın kaç bin yolu olduğuna dair düşüncelerimi paylaşacaktım.

Zihnimde kopan şiddetli fırtınalara lal olmaya çalışsam da kıyılarınıza savurduklarına engel olamadım.

Eğitim politikalarındaki binlerce yanlışta, sosyal-siyasal ve ekonomik alandaki onca soruna rağmen öğretmenin gelişimsel sorumluluğunu aldığı bireye ve dahası topluma karşı model olma , devrimsel ve dönüşümsel bir tutum sergileme, onlara yaşamın en karanlık anlarında bile aydınlığın yolunu gösterebilme gücüne ve donanımına sahip olmak gibi bir ereği hatta böyle bir tutkusu olmalıdır.

Geçtiğimiz şubat ayında yaşadığımız ve belleğimizde onulmaz yaralar açan, Özgecan Aslan kardeşimizi yitirdiğimiz olay , mesleki anlamda payımıza binlerce soru ve sorumluluk savurmuştur.

Ahmet Aydın Kaptan

Ahmet Aydın Kaptan

‘Dokunmak’ sihirli bir sözcüktür. Öğretmen mekanik olarak gerçekleştirdiği mesleki etkinliklerinin dışında geçtiği her mecrada örselenmiş ruhlara dokunabilmedir. Zaman makinelerinin ütöpik olarak anlatıldığı bilim-kurgu filmlerinde kahraman yaşanan felaketi engellemek için zaman makinesini kullanarak geçmişe gider ve felakete neden olan ilk eylemi ortadan kaldırır. Böylece yıkımlar ve acılar engellenir.

Ne yazık ki gerçek yaşamda şu an için böyle bir şeyin karşılığı yoktur.

Öğretmen yaşadığı, geçtiği ve hissettiği andan sorumludur.

Dokunma ihtimali olup da dokunamadığı her örselenmiş ruhun yol açtığı yıkımlardan ve acılardan sorumludur. Bu gün yüreğine dokunamadığı bireyin gelecekte ne tür felakete yol açacağını tasavvur etmek sanırım yaşadığımız son olaylara bakacak olursak çok zor değildir. Bireyin yaşadığı psikolojik travmalardan kadına yönelik şiddete, töre cinayetlerinden tecavüzlere, terör eylemlerinden faili meçhullere , siyasi baskılara , çarpık kentleşmeden trafikte yaşanan felaketlere irili ufaklı her toplumsal olayda rol alan insan bir şekilde eğitim sisteminin de bir ürünüdür aslında.Nice idealize edilmiş eğitim uygulamaları, ne yazık ki bireyi insani anlamda dönüştürememiştir. Özgecan kardeşimizin babası Mehmet Aslan’ın basına verdiği insanların bilinçlendirilmesine ve nefsanî duygularını kontrol edebilmelerine dair sözleri toplumsal ders niteliğindedir.

Öğretmen , bu güne değin insanlığın yarattığı uygarlık değerlerinin bireye aktarımında ana damar görevini yerine getirmelidir. Öğretmenin felaketleri önlemek için geçmişe gidebileceği bir zaman makinesi yoktur. Ama yüreğine, bilincine dokunamadığı bireyin ileride ne tür felaketlere yol açabileceğini görecektir önsezi ve donanıma sahip olma zorunluluğu vardır.

Her şeye rağmen bu devrimsel duruşun olanakları yaşamda mevcuttur. Tek yapmamız gereken bilincimizi emekle , emeğimizi görkemli gün doğumlarıyla taçlandırmaktır.

Toplumun çöleşmeye yüz tutmuş bilincine ve yaşama sevida sağanağı gibi düşmelidir öğretmen.

Bireyin ve toplumun ulaşabildiği her sayrılı düşünüyü düşüşünü estetik bir duyarlılıkla dönüştürebilmelidir. Böylece dönüştürebildiği her birey çöleşmeye yüz tutan toplumsal bilincimizde bir vahanın müjdecisi olacaktır.

Ve biçim

44

Anam, kıvrır kıvrır saçları dizlerine kadar uzanan 14 yaşında daha oyuna doymadan evlendirilen bir Türkmen güzeli. 1939'da 15 yaşında beni doğuruyor. Ben, ilk çocuğum. Kardeşlerimden ikisi öldü. Şimdi yedi erkek kardeşiz. Babam, Fransız işgali sırasında Hatay'da yol işçiliği yapmış, sonra gardiyanlık, mahkeme zabıt katipliği, son olarak da gümrük memurluğu... Anam çok yetenekli, çok becerikli bir kadındır. Kasabada üstüne terzi yoktur. Bir zamanlar evimiz okul gibiydi. Biçki, dikiş, kana viçe öğrenmek isteyen genç kızlarla dolup taşardı. Renk üstüne, motif üstüne tartışmalarını hâlâ hatırlarım. İlkokul birinci sınıfta yaptığım ilk resim bir tarla kuşuydu. Hoca Hanım resmim elinde, beni sınıf sınıf dolaştırarak, bütün okula, hocalara göstermişti. Bu hocanın hayatımda önemli yeri vardır. Bende ilk sanat bilincini ve hevesini uyandıran, beni sanata yönlendiren, beni köy enstitüsüne değil de liseye, oradan Akademi'ye göndermesi için babamı ikna eden O'dur.

Kasabamızda ortaokul, lise yoktu. Böylece 13 yaşında gurbete çıktım. Lisede çocukların ev ödevlerini ve portrelerini yaparak para kazanıyordum. Hatta 8. sınıfta bitirme resim sınavı sırasında diğerlerinin resimlerini yapıp kendiminkini yetiştiremeyince resimden ikmale kalmıştım. Bu yıllarda Akademi'ye girebilme arzusu önüne geçilemez bir tutku haline gelmişti bende. İstiyordum ki her şey bir an evvel olsun

Zamanın ve Mekanın Suretleri Doğa, Masal, Hayal

MEHMET AKSOY

Heykeltraş

bitsin. Liseyi önüme konan bir formalite, bir angarya olarak görüyordum.

Damlaya damlaya taş, vura vura heykel olur

Nihayet o gün geldi çattı. Sekiz sözlemi, sekiz senenin heyecanı...

Akademiye giriş sınavında ayaklarım titrediğinden ilk 15 dakika hiçbir şey yapamadım. "Ya başaramazsam?" diye düşünüyordum. Sınav saati bittiğinde, asistanlar zorla aldılar kâğıdı elimden. Zeus'un başının çizimini tamamlayamamıştım. Zeus tek gözlü kalmıştı. "İyidir, korkma." diyorlardı. Bense, inanamıyordum bir türlü...

Akademiye girdiğimde heykeltraş olacağımı hiç düşünmüyordum. Hep ressam olmak vardı kafamda. Taa ki modelaj dersinde Prof. Sadi Çalık yaptığım büstü görünce "Boş ver resmi, sen heykeltraş olmalısın" diyene kadar. Öyle de oldum sonunda. Öğrenciliğim parasal zorluklar içinde geçti. Kalorifer döşeme işçiliği, konfeksiyonculuk, seyyar satıcılık, bibloculuk, tabelacılık... Yapmadığım iş kalmadı. En sonunda bakır tabaklara yaptığım kazıma portreler, cami resimleri kurtardı bizi. En çok da Amerikalı askerler yaptırıyordu. Amerikalı askerler de nerden çıktı diyeceksiniz. Anlatayım...Biliyorsunuz 1952'de Türkiye NATO'ya girdi. O günden bugüne Türkiye'nin dört bir yanı Amerikan üsleriyle dolduruldu.

Kendi generallerimiz bile giremez bu üslere. Türkiye halkı için ölüm tuzakları gibi dururdu üstler. Neyse, bu konuda çok laf edebiliyorum ama keselim. İşte bu üslerin Amerikan askerleriydi bunlar. Eşlerine, dostlarına orijinal oryantal el işlemeli hediyeler gönderiyorlardı ucuzundan. Biz de yapıyorduk geçim derdine. 1967’de Akademi’yi, 1969’da askerliği bitirdim. Ardından Akademi’nin Heykel Bölümü’nde asistan olarak çalıştım.

Taş eğilmez kırılır.

1970 yaz sonu devlet bursuyla Londra’ya gittim ve ilk kez formalist sanat hastalıklarıyla karşılaştım. Büyük bir kültür şoku yaşadım. Ne yapacağımı bilemememe, heykeli bırakma düşünceleri sardı beynimi. Bende, İngiltere’den arta kalan şey müzelerdir. Geniş yeşil parklar ve biraz İngilizcedir. Müzeler; bu İngiliz sömürgeciliğinin talanı ve ganimetleriyle hınca hınç dolu müzeleri izleyebilme fırsatı, bana dünya sanat kültürünü tanıttı. Orada gerçekten Mısır heykeli neymiş; Asur, Sümer, Hint, Afrika sanatı neymiş anladım. Sanki bunları yeniden keşfettim, yeniden sevdim. Ve Türkiye’de Güzel Sanatlar Akademisi’ndeki eğitim eksikliğini, Türkiyeli olmanın ezikliğini derinlemesine duydum. Akademi’de heykele Yunan’dan; resme Fransa’dan, empresyonizmden başlanır. Üstünde yaşadığımız Anadolu’nun 3000 yıllık kültürü ekstradan salata gibi verilir. Yani yok sayılır. El yordamıyla bulursunuz her şeyi. Tesadüfler ve kendi gayretiniz kurtarır sizi. İşte böyle benim gibi Asur, Mısır, hatta İslam sanatını İngiltere’de keşfedersiniz ilk kez. İngiltere’den Batı Berlin’e gitme fırsatı çıkınca tereddütsüz kararımı verdim: gidecektim. Batı Berlin’de bir sene heykel yapmadım. Nereden nasıl başlayacağımın araştırması ve telaşı içindeydim. Batı Berlin’deki politik, kültürel yaşamın hareketliliği ve çekiciliği bunun içinde aktif yer almam, yaşamla sanat arasındaki bağlantıyı kurmama ve toplumcu gerçekçiliği benimsememe yardımcı oldu. Bu dönemde yaptığım “Dur böyle gelmiş, böyle gitmez.” heykeli kendimle bir hesaplaşma, üstümdeki formalist kalıntıları atma, sürecinin izlerini taşır.

Şimdi çıkmaz bir yolda olmadığının bilincinde ve güvencindeyim. Gerçekçiliğin,

yaşam kadar zengin, yaşam kadar çeşitli, yaşam kadar perspektifli ve açık yolundayım. Bu bağlamda ne sanat ne de dünya benim için bir sır değildir. Anlaşılmazlığı savunmuyorum benim derdim tam tersine anlaşılabilirlik. Sanat yaşamdan kaynaklanmalı ve anlaşılmalı bence. Bunun için tüm hünerimi, tüm ustalığımı, konuyu anlatırken, konunun özüne uygun her türlü sanatsal öğeyi kullanmaktan çekinmem. Bu konuda sınır tanımıyorum. Kendimi insanlık sanat kültürünün bu anlamda zengin bir mirasçısı olarak görüyorum. İyiyi, güzeli, gerçeği anlatmakta ne varsa bizimdir diyorum.

Mağara resimlerine; minyatürlere; ikonlara; Japon estamplarına; Hint, Çin heykeline; Hitit, Mezopotamya, Mısır, Afrika, Meksika, Aztek sanatına; Rönesans, 20.yüzyıl sanat akımlarına da böyle bakıyorum. Biz, sanatımızı yaparken bu zengin mirasın en insani, en güzel, en faydalı yanlarını kendi sanat bilincimizle yoğurup, günümüz toplumsal içeriğine en uygun en yeni biçimlerde verebilmeliyiz. Bunun için her şeyden faydalanılabilir. Yeni malzeme, yeni teknikler bize toplumsal özü kavrayacak formu daha değişik daha çeşitli daha uygun vermede hizmet etmelidir. Burada yeri gelmişken gelenek, kültür mirası ve İslam dininin Türkiye heykelticiliğine etkisi üstüne birkaç söz edelim...

İslam diniyle aslında heykele tapmak yasaklanmıştır. Ama giderek bu, bir sanat dalı olarak heykelin toplumsal işlevini yitirmesine, kullanılmamasına yol açmıştır. Yüzyıllar süren bu durum, arada büyük bir kopukluk yaratmış, Anadolu toprağı üstünde Hititler, Urartular, Asurlulardan beri sürdürülen heykel geleneği sönmüş, heykel atölyeleri dağılmış ya da başka biçimlere dönüştürülmüştür. Heykel giderek dekoratif bir öze oturtulmuştur. Camilerde, medreselerde, saraylarda görülen taş ve ahşap işlemeciliği buna örnek gösterilebilir. Yalnız bir yerde, mezar taşlarında bence heykel kısıtlı bir alanda da olsa direnerek devam etmiştir.

Soyutlanmış stilize, sembolik formlarla ölenin erkek mi, kadın mı, genç mi, ihtiyar mı, çocuk mu olduğu, ne iş yaptığı ya da toplumsal konumu mezar taşlarından anlaşılabilir. Bunlar için ustasına ve dönemine ayrıca bölgesine göre değişen plastik değeri çok yüksek sembolik formlar bulunmuştur. Ama tabii yukarıda da dediğim gibi bu çok kısıtlı bir alandır ve Türkiye heykel sanatının dini yasakla boşaltılan içeriğini doldurmaz. En azından 700 yıllık bir kopukluk olmuştur heykel sanatında ve halen halkla heykel arasında organik bir iletişim kurulamamıştır. Bu iletişim her yere “korkuluk” gibi konan ütülü pantolonlu (batılı ve çağdaş anlamına gelir) Atatürk heykelleri ve olur olmaz yerlerdeki Atatürk büstleriyle hele hiç sağlanamayacaktır.

Toplumsal ilerlemeye paralel olarak gelişen ilerici demokratik sanat ve kültürün yaygınlaşması sonucu bu iletişim sağlanabilir. Türkiye Cumhuriyeti dönemi heykelciliğine gelince... Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye’de yukarıda anlattığım kopukluktan dolayı büyük anıt yapacak yetişkin heykeltıraş yoktu. Kurtuluş Savaşı sonucu hilafet kalkmış, 1923’te cumhuriyet kurulmuştu. Sosyal ve ekonomik temeli hazırlamadan, kimisi yüzeysel reformlar birbiri ardına yapıyordu: şapka devrimi, kılık kıyafet devrimi, harf devrimi...

1883’te açılan Güzel Sanatlar Akademisi’nden henüz anıt heykelciliğini uygulayacak yetişkin tecrübeli heykeltıraş da çıkmamıştı. Dışarıdan heykeltıraşlar getirildi, Türkiye’nin

bütün büyük şehirlerine Atatürk anıtları dikildi. 1935’ten sonra Türk heykeltıraşları girdi devreye. Türkiye’nin hiçbir şehri, kasabası yoktur ki Atatürk heykelleri olmasın. Türkiye’de heykel eşittir Atatürk; Atatürk eşittir devlet. Heykelle Atatürk özdeşleşmiştir. Öyle ki, insanlar başka bir şeyin heykel olabileceğine inanmaz olmuşlardır. Dışarıdan getirilen heykeltıraşların yaptıkları Atatürk heykellerini ayrı bir kategoride değerlendirmek gerekir. Bu heykellerin büyük bir kısmı ekspresif ve agresif formlarla örülerek idealize edilmiş figürlerden oluşmaktadır. Tiplemeleri, Anadolu insanı için karakteristik değildir. 1910–1935 arasındaki Viyana ve Berlin okulları etkisinde, Nazi heykelciliği ile akrabalığı olan heykellerdir. Her biri sanat şaheseri camiler, çeşmeler, taç kapılar, güzelim minyatürler, mezar taşları üreten böyle bir ülkede; nasıl olur da heykellerin yüzde 70’i onu yapan heykeltıraş bile utandıracak kadar kötü olabilir?

Anlatayım. Devletin sanat ve kültür politikasının, gelen hükümetlerin gericiliği oranında değişse de, devletin gücünü göstermek, devlet ideolojisini sürdürmeyi sağlamak için sanatı bir araç olarak kullanmasından dolayı. Her yere dikilen Atatürk heykelleri işte bu amaca hizmet etmektedir. Bu heykellerin tipini, biçimini zamanın hükümetlerinin sanat kültüründen yoksun bürokratları birtakım kurumların yüksek memurları belirlemektedir.

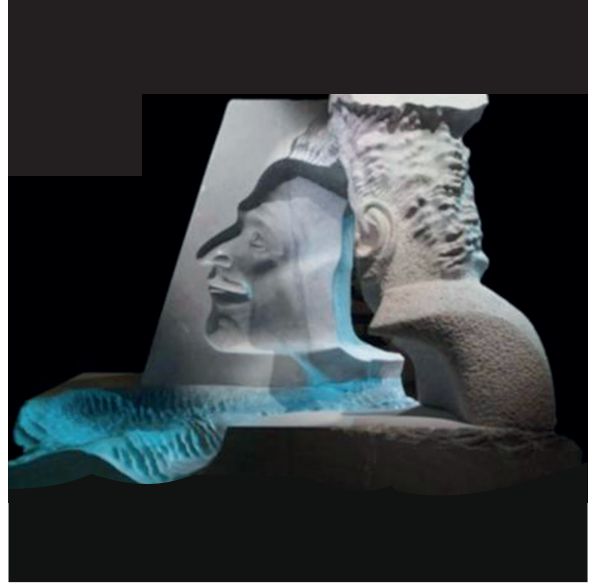
Belli bir tipten heykel yapılacaktır. Bu tipi, yarışmaya giren heykeltıraş da artık bilmektedir. Kendisinin değil de başkalarının kafasındaki bu heykel tipini yapmaya çalışacaktır. Yani bu konuda serbest yaratı, sanatçının serbest yorumu yoktur. Sanatı da her sanatçının kişisel yorumu olarak kabul ettiğimize göre başka bir türlü sanat anlayışı çıkıyor ortaya: dikte sanat. Tabii dikte ettiren sanatçı olsa ya da sanattan anlaşılabilecek şey bir şeye benzeyebilir. O da olmadığına göre, ortaya garabet şeyler çıkmaktadır. Size örnek olarak 1979’da Ankara parlamento binası üzerine konmak üzere açılan, benim de katıldığım Atatürk anıtı yarışması jürisinin iki üyesini sayayım: Biri Kenan Evren, (Genel Kurmay Başkanı ve bugünkü gerici askeri cuntanın başı) diğeri Cahit Karakaş (o dönemin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı) Senelerdir bu durum böyle devam etmektedir.

Ve Devlet Güzel Sanatlar Akademisi heykel bölümü hocaları oportünistçe bu durumu kabul etmişler daha da kötüsü kullanılmışlar, para getiren bir iş olarak görmüşlerdir. Hele Atatürk'ün 100. doğum yılı nedeniyle Boğaz'daki balık furyası gibi Atatürk heykelleri furyası vardı. Kendi deyimleriyle “iyi iş” yaptılar, kepeçlerine bol balık takıldı. Devletin çizdiği Ata tipinin en iyi uygulayıcısıydılar kendileri. Atatürk heykelinin dışında hiçbir şey yapamaz duruma gelmişlerdir. Akademideki heykel bölümü profesörlerinin biri dışında hiç birinin kişisel sergi açtığını görmedim. Hep birbirlerine benzeyen ütülü pantolonlu, elbiseli, manken görünümünde ya da mareşal elbiseleri içinde, pelerinli, çoğu zaman işaret parmağıyla ileriye gösteren, atlı ya da atsız heykelleri...

Bunları yaparak, heykeltıraş olarak ayakta kalma ve kaybolmama, heykelden para kazanma, sanatçı duyarlılığıyla istedikleri heykeli yapma şansları tüm yeteneklerine rağmen yok denecek kadar azdır. Yan bir işte çalışmak zorundadırlar. İkisini aynı anda sürdürmek ise heykeltıraşlar için çok zordur. Çünkü heykeltıraşlık yer isteyen ve malzemeye bağımlı olan bir iştir. Yatak odasında heykel yapmak ise sanatçının eşinden boşanması demektir. Yani sonuç olarak heykeltıraş olarak yaşamının maddi şartları yoktur Türkiye’de. Her şeye rağmen heykeltıraş olarak ölenlerimiz oldu, sonuna kadar diretiler biz de diretiyoruz. Buna, sanatın insanlar arası ilişkileri düzenleyen özel bir dil olarak etkin olması, bir iletişim aracı olarak işlevini sürdürmesi, yani toplumsal fonksiyonuna kavuşması için gerekli sosyal yapının hazırlanması, değişikliğe uğraması kavgasının direnişi de diyebiliriz.

Bu, 1940’larda Yeniler Grubu’nun çıkışıyla başlayan, 1975’lerden sonra Görsel Sanatlar Derneği’nin devam ettirdiği kavgadır.

Türkiye’de resme, heykele, şarkıya, filme, yazıya, tiyatroya yasaklar koyan süngülü sansür uygulayan sanat emekçilerini hapse atan gerici askeri cunta yurttan terör estiriyor. Oysa terörü önlemek bahanesiyle gelmişlerdi. Terörün tüm Türkiye halkı üstüne uygulayıcısı oldular. Anayasa kaldırılmış, meclis dağıtılmış, partiler lağvedilmiş, demokratik haklar ve insan hakları ayaklar altına alınmıştır.

“Papyonlu Atatürk kazandı kalpaklı Atatürk kaybetti”

Meclis Önü Anıt Yarışması TBMM önüne yapılmak üzere iki aşamalı bir yarışma açıldı. İsteyen her heykeltıraşın ve mimarın girebileceği açık bir yarışmaydı bu. İlk aşama fikir projesi niteliğindedir. İki yüzden fazla projeye yüksek bir katılım oldu. Bunlardan yedi proje finale kaldı. İkinci aşamada ise bu yedi projenin sahipleri, ekipler oluşturarak kendi aralarında açıktan kendi isimleriyle yarışacaklardı. Uygulama projelerinin maketleri hazırlanacak, materyaller seçilecek, ölçekli proje detayları verilecekti. Altı ay çalıştıktan sonra, bir hafta sabahlamacasına, bir küçük kamyon maket ve projelerle Ankara’ya gittim.

Heyecan, hayal ve beklentilerimle, projeleri TBMM’ye teslim ettim. İstanbul’a döndüm. Jürinin toplanıp karar vereceği günü sabırsızlık ve büyük bir merakla beklemeye başladım. Nihayet o gün geldi çatı. Heyecandan duramaz oldum... “Bari balık tutmaya gidelim, oyalanırım” dedim. Arnavutköy açıklarında şansımıza çaparilere istavritler kandil oldu. Sahile döndüğümüzde “Polis seni arıyor.” dediler. “Allah Allah ne oldu şimdi? Ne yaptık? Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde öğretim görevlisiyim. Acaba okulda bir şey mi oldu?” derken karşıdan bir polis görüldü ve üstüme doğru gelmeye başladı.

Elimde balık torbası vardı. Torbayı yere bıraktım; endişeli, şüpheli gözlerle bakıyorum. Polis geldi geldi, üç metre kala, elini öne doğru götürek bir hamle yaptı. Ben, bir adım geri kaçtım. O, “Öpeyim abi!” diyerek elime doğru uzandı. “Ne oldu?” dedim. “Abi birinci olmuşsunuz.” dedi. İşte o anda her şey koptu. Polisi kucakladığım gibi döndürmeye başladım. Arnavutköy sahili Yeşilçam’dan bir kavuşma sahnesi yaşadı. Heyecan, sevinç, mutluluk duyguları... Polis, “Abi, seni yarın Ankara’dan bekliyorlar. Dolmabahçe Sarayı’ndan haber geldi size ulaştırmamız için.” Eve nasıl geldik bilmiyorum... Sevincimiz akşam haberlerine kadar sürdü. Televizyondaki spiker “Meclis önüne yapılacak Atatürk heykelleri projesi sonuçlandı. Birinci...” dediğinde, hep birlikte “Mehmet Aksoy” diye bağırдық. Ama spikeri ikna edemedik. O, “Birinci Hüseyin Gezer” deyiverdi. İkinci de Mehmet Aksoy’muş. İçim karardı, etraf buz kesti. Nasıl olur? Polis geldi “Birinci oldun.” dedi. Benimle dalga geçemediler. Geçemezler. Saygıdeğer jüri üyeleriyle böyle bir samimiyetim yok. Gece yayınlanan son haber bülteninde de aynı şey söylendi. Ertesi gün haber doğrulandı. İkinciyim. Ardından geçen on sene boyunca “nasıl ikinci oldum gerçeğini” öğrenemedim. Bir gün, Ankaralı mimarlar ve sanatçılarla yemekteyiz. Sonradan içlerinden iki kişinin meclis önündeki yarışmada jüri üyesi olduğunu öğrendim. Biri tesadüfen yanıma oturmuştu. Sohbet döndü dolaştı meclis önünde-

ki anıt yarışmasına geldi. Bana “Biliyor musun Mehmet sen yarışmayı nasıl kaybettin?” diyerek yarışmanın arka planını da anlatmaya başladı: “Sabah jüri toplandı seni oy birliğiyle fire vermeden birinci seçtik. Sonra da neticeleri bildirmek ve göstermek için onur jürisini çağırdık. Genelkurmay Başkanı Kenan Evren ve Meclis Başkanı Karakuş geldiler. Jüri üyeleri olarak bizler hep beraber, maketlerin ve projelerin sergilendiği TBMM salonunda işleri gösterip anlatmaya başladık. Senin projeye gelince, ‘İşte birincimiz bu.’ denildi. Nasıl anlamlı, nasıl değişik bir proje olduğu anlatılıyordu ki jüri üyelerinden biri heyecanlanıp ‘Efendim bakın şu Atatürk sanki Nazım Hikmet’in Kuvayı Milliye Destanı’ndan çıkmış gibi değil mi?’ diyerek şiiri okumasın mı?”

“... Sarışın bir kurda benziyordu
Ve mavi gözleri çakmak çakmaktı.
Yürüdü uçurumun başına kadar,
Eğildi, durdu.

Bıraksalar İnce, uzun bacakları üstünde yaylanarak

Ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak
Kenan Evren, “Anlamıştım zaten bu komünist işi. Nitekim bunlar kalpaklı yapar Atatürk’ü. Bu proje katiyen birinci olamaz, ben katiyen yaptırمام bunu!” der.

Jüri bir daha toplanır, gene beni seçerler. Sonra öğle yemeğine çıkılır. Yemekte jüri üyeleri tek tek telkin edilir ve öğleden sonra jüri bir daha toplanır. Birinci Hüseyin Gezer seçilir. Ben ikinci... Şimdi niçin öğleden önce birinci öğleden sonra ikinci olduğumu anlıyorum.

Olay şöyle gelişir: Jüri, kararından çok emin olaraktan, TBMM Başkanlığı’na bağlı Dolmabahçe Sarayı’na bana haber etsinler diye bildirir. Arnavutköy polisi öğleden sonra hikâyenin başında anlattığım gibi kararın değiştiğinden bihaber beni bulur. Sonuç olarak papyonlu, ütülü pantolonlu Atatürk birinci, Kurtuluş Savaşı’nın sembolü Atatürk ikinci olur. Kurtuluş Savaşı’nı iyice anlamak gerekiyor galiba...

İnsan halleri

Günümüzde sanat güncelleşti. Aktüalite ve moda akımlarıyla karıştı, yenilik adına sansasyon, şaşırtma, sürpriz etkileri öne çıkarılıp sanatın içeriği boşaltıldı. “Aha! Ohaa! Vay Be!” sanatı haline getirildi. Sanatın nesnesiyle öznesi yer değiştirdi. Başlar ayak, ayaklar baş oldu. Söz öne çıktı. Sözün yaptığı ile elin yaptığı aynılaştırıldı. Hâlbuki sanat eyleyerek yapılır, söyleyerek değil. Sözde tekabüliyet yoktur, söz acizdir.

Söyleyemediğimiz, dillendiremediğimiz için heykel yaparız. Heykel söylenmez yaratıcı süreçlerden geçerek eylenebilir. Formlar anlam taşımaya başlar, zaman içinde yeni anlamlar kazanır. Sanat yapıtı baktıkça tükenmeyen anlam çokluğudur. Bir bakışta tüketilemez. Zaman, mekân içine yayıldıkça anlam zenginleşir çoğalır, zamansızlaşır. Kavramsal sanat ve “güncel sanat”, deneysel sanat akımlarının genç ve bilinçsiz kafalarda kavram kargaşası yaratması sanat ve sanatçı imajının bozulması, ucuz, düz, sığ metaforik olmayan, düz anlamlı işlerle sanatı anlamsızlaştırıyor, sanatı etkisizleştiriyor. Bienallerle iddia edilenin tersine, işte yapılan budur. Sanat küresel olamaz, bugün küresel olan dolardır. Evrensel olanla küresel olan birbirine karıştırılıyor.

Dünyanın her yerinde birbirine benzeyen kurşun askerler yaratılıyor. Küratör güdücülerle politik olan estetikleştirildi. Politik dil ise metonomiktir, düz anlamdır, buradan metafor yapılamaz. Sanatsa metaforiktir, kavramlarla imajlarla yaratılan formlar üstünden konuşur. Öykünmelerle, kişilik inkarıyla sanatçı olunmaz. Hele dünya sanat mirası inkârıyla, yaşanan coğrafyanın, toplumsal durumun, psikolojinin, toplumsal reflekslerin inkârıyla sanatçı hiç olunamaz. Bu kişilik inkârı demektir. Kişiliğini inkar eden, kendini kaybeden, sanatında kendisi olmayan insan, başkasına öykünüyor demektir. Sanatçı ise yalnız kendine öykünür, kendi şarkısını kendi söyler. Ben 45 senedir kendime sadık olmaya çalışıyorum. Sanatımla hayatım, düşüncelerim, duygularım, birebir olsun, örtüşsün istiyorum.

Dünya sanat mirasını özümsemeye; Mısır, Asur, Hint, Maya, Afrika sanatından el almaya çalışıyorum. Sanatın özünü bozmayan

her türlü yeniliğe, tekniğe, teknolojiye açığım, yeter ki sonuç heykel olsun. İçimdeki sanatçı benle iyi geçinmeye çalışıyorum. Zor beğenir, zoru sever, hep neden olmasın der, hep yeni fikirlerle rüyama girer o kendine ihanet ettirmez, neşeli de olsam, üzgün de olsam o hep ordadır. O her durumu heykele dönüştürmek ister. Bana acımaz, beni, fizik gücümü, el becerimi, ustalığımı acımasızca kullanır, yorgunluk tanımaz, ayaklarım, dizlerim tutmasa bile “Çalış, bitir şunu!” der. Bana çişimi unutturur, insafsız, zalim biri sanatçı egom ben onun heykel hamalıyım, heykel havarisiyim. İşte böyle geçinip gidiyoruz...

Kum denize âşık
Deniz dağa
Dağ buluta âşık
Bulut güneşe
Siyah beyaza âşık
Su ateşe
Ruh bedene...
Yok etmekle var olmak sarmalında hep,
Âşıkız.

ÜNİVERSİTELERİN ÜZERİNDEKİ HAYALET: Bologna Süreci

Prof. Dr. Ayhan FİLAZİ
Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi

Bologna Süreci Nedir

Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere'nin Dışişleri Bakanlarının 1998'deki Sorbon Bildirisi ile öncülük ettiği Bologna Süreci, 19 Haziran 1999 yılında İtalya'nın Bologna şehrinde toplanan 29 Avrupa ülkesinin yükseköğretimle ilgili Bakanlarınca Bologna Bildirgesine imza atmasıyla başlayan bir süreçtir. Türkiye'nin 2001 yılında dahil olduğu bu süreç günümüzde 47 ülkede uygulanmaktadır.

Hedef Avrupa yurttaşlarının hareketliliğini, istihdam edilebilirliğini ve tüm kıtanın gelişimini sağlamak için Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA)'nın oluşturulması, Avrupalılığın yalnız avro, banka ve ekonomi olmadığı, kültürel, sosyal, bilimsel ve teknolojik olarak daha bütünsel bir Avrupa olduğunun gösterilmesidir. Bildirgede ülkelerin yükseköğretimde yapılacak reformları gerçekleştirmede kararlı oldukları vurgulanmış olup, AYA'nın yaratılması için çok önemli görülen hedefler öne çıkarılmıştır. Bu hedefler arasında kuşkusuz en önemlisi Avrupa Yükseköğretim sisteminin uluslararası rekabet gücünün artırılmasıdır. Yani birçok gerekçe arasında "rekabet" ön plana çıkmaktadır.

Bologna Sürecinin en kapsamlı amacı kulağa oldukça hoş gelen söylemlerdir. Yani, uluslararası işbirliği ve akademik değişime dayanan bir AYA yaratmanın yanı sıra hem Avrupalı öğrenciler ve hem de dünyanın diğer bölgelerinden gelen öğrenci ve personele bu alanı cazip kılmaktır. AYA'nın öngörülerini öğrencilerin, mezunların ve yükseköğretim personelinin hare-

ketliliğini kolaylaştırmak, gelecekteki kariyerlerine ve demokratik toplumlarda etkin yurttaşlar olarak yaşama hazırlanmalarını sağlamak ve kişisel gelişimlerini desteklemek, demokratik ilkelere ve akademik özgürlüğe dayanan, yüksek kaliteli yükseköğretime yaygın bir erişim teklif etmektedir.

Bu sürece üyelik hükümetler veya devletlerarası herhangi bir anlaşmaya dayanmamaktadır. Bologna Süreci kapsamında yayımlanan bildirimlerin yasal bir bağlayıcılığı da bulunmamaktadır. Süreç tamamen her ülkenin özgür iradeleri ile katıldıkları bir oluşumdur ve ülkeler Bologna Süreci'nin öngördüğü hedefleri kabul edip etmeme hakkına sahiptirler. Bologna Sürecinin oluşturmayı hedeflediği AYA içerisinde yer alan ülke vatandaşları, yükseköğrenim görme ya da çalışma amacıyla Avrupa'da kolayca dolaşabileceklerdir. Böylece Avrupa, gerek yükseköğretim ve gerekse iş olanakları açısından dünyanın diğer bölgelerinden kişiler tarafından tercih edilir hale getirilecektir.

Bologna Süreci Ne Getiriyor?

Bologna Sürecini savunanlar genellikle bu sürecin üniversitelerin özerkliğini ön plana çıkardığını, kamuya hesap verebilirliğini, fırsat eşitliğini, yaşam boyu öğrenmeyi, öğrenci ve öğretim elemanı değişimi gibi taraflarını ön plana çıkarmaktadır. Ancak süreç ile ilgili bildirgenin satır aralarında yer alan ifadelerle uygulamaların niteliğine ve sonuçlarına bakıldığında işin iç yüzü ortaya çıkmaktadır.

Bildirgede yer alan “Bir medeniyetin canlılığı ve etkinliği, o medeniyetin kültürünün diğer ülkeler üzerinde yarattığı etki ile ölçülür. Avrupa yükseköğretim sisteminin, dünyada bizim olağanüstü kültürel ve bilimsel geleneklerimizin gördüğü ilgiye eşdeğerde bir ilgi gördüğünden emin olmalıyız” demekle zaten bunu kaleme alanların ruh halini göstermektedir. “Olağanüstü kültürel ve bilimsel gelenekler” ifadesi bilimsel bir ifade değildir ve bilim yuvası olması gereken üniversite kavramıyla bağdaşmayan tamamen kendi kültürünü üstün gören faşist bir söylemdir.

Çünkü bilimde hiçbir şey olağanüstü değildir. Her şeyin mutlaka her zaman sorgulanması, eleştirilmesi ve geliştirilmesi gerekir. Sorgulanmayan hiçbir şey gelişmeye açık değildir. Böyle bir ifade daha başlangıçta Avrupa’nın kültürel ve bilimsel geleneklerinin olağanüstü olduğunu kabul etme tutuculuğuna yol açar ki üniversitelerde tutuculuğa yer yoktur.

Günümüzde hem kamu hem vakıf üniversitelerinde amaç ve süreç birliği söz konusudur. Amaç, yükseköğretimde daha fazla parasallaşma, süreç ise yükseköğretimin içeriğinin piyasalara yönelik olmasıdır. Bu durum aslında neoliberal politikaların Türkiye’de uygulanmaya başladığı 1980’li yıllarda başlamış ve 2000’li yıllarda özellikle AKP iktidarıyla hız kazanmıştır. Bologna sürecinin de destekle-

diği yükseköğretimin parasallaştırılması yanında, sermayedarların çocuklarına daha görkemli, çok servisli bir eğitim yaşamı sunulması ve öğretim üyelerinin piyasa ile ilişkilerinin sağlamaştırılması da hedefler arasındadır. Zaten Bildirgede “Avrupa işgücü piyasasında aranan nitelikleri karşılayacak seviyede eğitim” demekle bu sürecin toplumsal refah yerine işgücü piyasasının refahına yönelik olduğunun altı çizilmektedir. Toplumsal beklentiler ile iş dünyasının beklentileri genellikle birbirine zıttır. İş dünyasının sadece menfaatini düşündüğü gözden uzak tutulmamalıdır.

Türkiye’de Bologna süreciyle beraber yükseköğretimde piyasalaşma gözle görünür biçimde hızlanmıştır. Özellikle yeni kurulan vakıf üniversiteleri sayısındaki sıçrama ve kamu üniversitelerinde kurulan paralı programlardaki artış bunu doğrular niteliktedir. Türkiye’yi AB içinde görmek istemeyen ve diğer az gelişmiş ülke vatandaşlarını da topraklarına kabul etmeyen AB ülkelerinin, Bologna süreciyle Türkiye’nin de aralarında bulunduğu birçok az gelişmiş çevre ülkeyi de sürece dâhil etmesinde temelde 2 hedef bulunmaktadır. İlki AB kökenli çok uluslu şirketlerin Türkiye gibi çevre ülkelere yeterli bilgi ve beceri düzeyine ulaşmış ucuz, vasıfsız işçi taleplerinin karşılanması, ikincisi de bu ülkelere Bologna Süreci içinde yer alan “yaşam boyu öğrenme” gibi yapılmalarla esnek emek süreçlerini

iş piyasalarının normları olarak benimsetip kabul ettirilmesidir. En son açılan üniversitelerle birlikte Türkiye’de 109 tanesi Devlet olmak üzere Üniversite sayısının toplamı ne yazık ki 193’e ulaşmış durumdadır. Bu kadar çok Üniversite açılması ciddi bir kalite düşüklüğünü göstermesinin yanı sıra Bildirgede sözü edilen işgücü piyasalarına daha fazla arz sağlanması, böylece rekabetin artırılarak işgücüne ödenen ücretin düşmesinin sağlanması açısından anlamlı olmalıdır.

Türkiye’nin bu süreçten çıkarı, 1980’de başlayan eğitimde piyasalaşmanın devamı niteliğinde olmasıdır. Buna ek olarak yeni sürecin küresel iş piyasalarına yönelik olması Türkiye’nin küresel ekonomiyle daha da bütünleşmesine neden olacaktır. Yalnız doğal olarak kalifiye eleman bağlamında merkez Avrupa ülkelerine nazaran çok geri olan Türkiye bu ülkelerin taşeronluğunu üstlenecektir. Böylece hem Türkiye AB kökenli çok uluslu şirketlere ucuza teknik beceri sahibi vasıfsız işçi temin edecek, hem de bu şirketler, emek yoğun ve az verimli olduğu için yapmaya üşendikleri bazı üretimleri Türkiye gibi çevre ülkelere yaptırarak bu ülkeleri kendi taşeronları olarak kullanacaklardır.

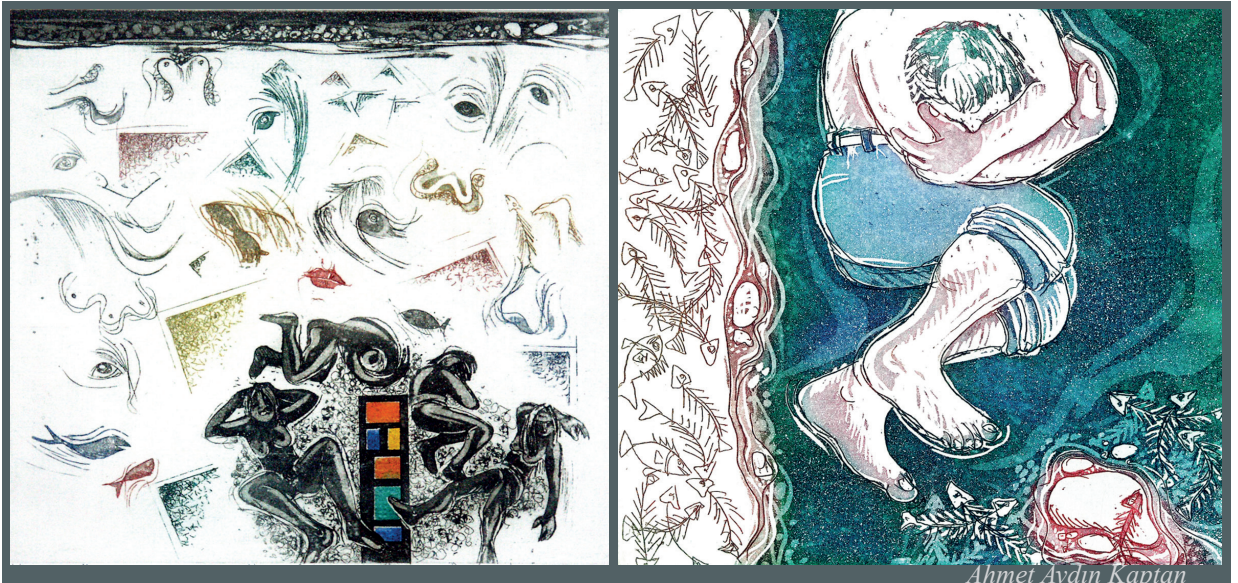
Sonuç

Türkiye'nin kısaca Fulbright anlaşması diye bilinen ve Türkiye ile ABD arasında Milli Eğitim Alanında İkili İşbirliğini öngören Anlaşmanın 13 Mart 1950 tarih ve 5596 sayılı yasayla TBMM'den geçmesiyle başlayan, Köy Enstitülerinin kapatılması ve eğitimin neredeyse tamamen emperyalistlerin çıkarına terk edilmesiyle başlayan çarpıklık, Bologna Süreci ile çarpılmaya devam etmektedir. Zaten amacı olumsuzluğu düzeltmek değil tamamen iş dünyasının beklentilerini karşılamak olan süreç yavaş yavaş meyvelerini vermeye başlamıştır. Bologna Sürecinin etkisi ve özellikle sağlık alanında yapılan değişim ve dönüşümle Türkiye'de sağlık sisteminin can damarı konumuna sahip üniversite hastaneleri mali krizle boğuşmaya başlamış ve en son olarak Türkiye'nin en köklü hastanelerinden İstanbul Üniversite-

si'ne bağlı İstanbul Tıp ve Cerrahpaşa Tıp fakülteleri için bıçak kemiğe dayanmıştır. Hastaneler çoğu medikal firmalara olmak üzere piyasaya 322 milyon borçlanarak iflasın eşiğine dayanmış ve tıbbi malzeme satın alımı için yapılan ihalelere ödeme yapılmadığı gerekçesiyle hiçbir firmanın katılmadığı belirtilmiştir. Sağlığın en iyi kar getiren sektörlerden biri olduğu hesaba katılırsa bu yapılara şaşırılmak gerekir.

Kuşkusuz diğer üniversitelerde de benzer durumlar yaşanmaktadır. Bologna Süreci her zaman uluslararası sermayenin çıkarlarına yönelik bir eğitim yapılanmasından yanadır. Bunların başında iş piyasalarının esnekleşmesine yönelik yaşam boyu eğitim ile teknik beceri sahibi az nitelikli emek gücünü geliştirmeye yönelik iki senelik meslek okullarının kurulma çalışmaları gelir. Bunun yanında YÖK yükse-

köğretim müfredatının daha fazla özel sektöre ve piyasalara yönelik olmasını zaten desteklemektedir. YÖK aynı zamanda üniversitelerin piyasanın ihtiyaçlarına uygun, iyi öğrenci yetiştirme dışında bir toplumsal görevinin olmamasını ve üniversitelerin toplumsal olaylarda da görüş sergilememesini istemektedir. Zaten mevcut iktidarın temel eğitimde yapmış olduğu 4+4+4 ümmet eğitimi sistemi de üniversitelerin bu çarpıklığını destekler niteliktedir. Bir ülkede eğer yalancılık, hırsızlık, yolsuzluk, menfaat gibi değerler prim yapmaya başlamışsa o ülkenin eğitim sisteminin toplumsal refah ve ulusal değerlere göre yeniden yapılandırılması aciliyet göstermektedir. Bu şekilde devam edecek bir eğitim sistemi ne yazık ki hem ülkenin hem de ulusun bütünlüğünü yok edecektir.

HALKEVLERİ ÖRNEĞİNDE CUMHURİYET DÖNEMİ GÜZEL SANATLAR ÇALIŞMALARI (1932-1951)

Hikmet PALA

Eğitim-iş Genel Örgütlenme Sekreteri

“Halkın sade kafasını fethetmek için bile kalbini fethetmekten işe başlamak lazım olduğu zaten malum bir şeydi ve kalbin güzel sanatlarla fethedilebileceği bütün dünya tecrübeleriyle meydanda duruyordu.”

Halkevlerinin Kuruluş Nedenleri

Halkevleri, genel olarak Türkiye'nin modernleşmesi projesinin aracı kurumu olarak değerlendirilebilir. Modernleşme süreci ise Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde başlamıştır. Batıyı örnek alarak modernleşme fikri, Meşrutiyet düşünürleri arasında Batı uygarlığının seviyesine ulaşmanın yolu olarak görülüyordu. Osmanlı'da Jön Türklerle başlayan Modernleşme projesi yeni kurulan Türkiye'de Kemalist kadrolar eliyle sürdürülmüştür.

Halkevleri Düşüncesinin Belirmesi

Cumhuriyet döneminde Türk halkını kısa zamanda çağdaş düzeye getirecek sosyal ve ekonomik atılımlar birbiri ardına uygulamaya konuldu.

Kitlelerin okuryazarlık düzeyinin düşük oluşu ve devrimlerin hızlı biçimde uygulanması halkın devrimleri anlamasını güçleştiriyordu. Bu nedenle halkı devrim ilkeleri doğrultusunda eğitecek ve yönlendirecek yeni bir yapıya gereksinim duyuldu. Öncelikle kitle ve yetişkin eğitimini gerçekleştirecek bir yapının nasıl olması gerektiği araştırılmaya başlandı.

Dünyada Halkevi Benzeri Kurumlar

Cumhuriyet kadroları, ülkede kitle eğitimini verecek ve rejimin ilkelerini halka yayacak bir kurum tesis etmeden önce, dünyadaki benzer kurumları, çoğu zaman bu ülkelere

görevliler göndermek suretiyle incelemişlerdir. İncelenen bu kurumların en dikkat çekici örnekleri Çekoslovakya'daki Sokollar, İtalya'daki “İşten Sonra”lar ve Sovyetler Birliği'ndeki Komsomol'lardır. Falih Rıfkı (Atay) Sovyetler Birliği'ne yaptığı gezi sonucu 1931 yılında “Yeni Rusya” isimli eserini yayınlamış ve Türkiye'nin bu modelden ilham alması gerektiğini belirtmiştir.

Halkevlerinin Milli İlhamı:

Türk Ocakları

Halkevlerine önemli birikim devreden Türk Ocakları, İttihat ve Terakki hareketinin bir parçası olarak 12 Mart 1912'de kurulmuşlardı. İlk genel başkanı Mehmet Emin Yurdakul olan Türk Ocakları bir Türk Enstitüsü gibi çalışarak Türk tarihinin ana hatlarını ortaya çıkarıyor ve halkın uluslaşma sürecine katkıda bulunuyordu. Türk Ocakları 19 yıl faaliyette bulunduktan sonra Nisan 1931'de kapatılarak yerine yine 19 yıl ülkeye hizmette bulunan Halkevleri açılmıştır.

Halkevlerinin Örgütsel Yapısı

İllerdeki CHP örgütlerine bağlı olarak kurulan ve CHP'nin temel ilkeleri doğrultusunda faaliyet gösteren Halkevlerinin yönetim kurullarında görev alacak kişilerin parti üyesi olma şartı bulunmaktaydı.

Kuruluşu tam olarak gerçekleştirilen bir Halkevinin 9 şubesi bulunurdu: Dil ve Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi, Tarih ve Müze Şubesi.

Halkevinde Güzel Sanatlar Çalışmaları

Halkevlerinin güzel sanatlar alanında çalışmalarını ne şekilde yapmaları gerektiğini İsmet İnönü şöyle açıklamıştır: “Halkevi, vatanda güzel sanatlara muhabbeti ve güzel sanatlardan vatandaşların terbiyesi için, vatandaşların azminin kuvvetlendirilmesi için nasıl istifade edileceğini telkin eden bir toplantı yeri olmalıdır. Bütün Halkevlerini güzel sanatları sevmelerini ve sevdirep yaymaları için bir heyecan duymaya teşvik ediyorum.”

Halkevlerinde güzel sanatlar şubesi çalışmalarına büyük önem verilmekteydi. Çünkü sanat halkın gönlünü fethedecek bir araç olarak görülmekteydi. Güzel sanatlar şubeleri, halkın güzel sanatlara ilgisini ve sevgisini artırmayı, güzel sanatların ülkede gelişimini sağlamayı hedeflemiştir. Müzik, resim, heykel, mimarlık, süsleyici sanat alanlarında çalışanları bir araya toplayarak genç yeteneklerin yetişmesine ve onların ustalaşmasına katkı sağlamıştır.

Çalışmalardan bir ilginç örnek verelim. Yozgat Ortaokulu resim sergisi Londra Halkevi'nde 19 Mayıs 1943 tarihinde güzel sanatlar profesörü Herbert Read tarafından açılmış, bütün Londra gazeteleri sergiye büyük ilgi göstermiştir. Sergiden sonra resimler üç kategoriye ayrılmış ve 150'şerlik resim koleksiyonları halinde İngiltere'nin birçok şehrine gönderilmiştir. 39 ilde 10 ay süreyle sergilendikten sonra birçok sanat öğretmenleri derneği mektup yazarak, sergide resimleri olan çocuklara uygulanan tekniği öğrenmeye çalışmıştır. Halkevlerinde resim, heykel, süsleme sanatları ve müzik kurslar açılarak gençlerin bu alandaki yeteneklerini geliştirmelerine imkân sağlanmış, halk arasında söylenen türkülerin derlenmesi çalışmaları yapılmış, hemen her şehirde bando ve korolar kurulmuştur.

Ankara Halkevi Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle 1935'te özellikle genç ressamların tablo ve heykellerinden oluşan bir sergi hazırlanmış, 18 gün açık kalan sergiyi 15 bin kişi gezmiştir. Şubenin müzik çalışmaları diğer alanlardaki çalışmaların önüne geçmiştir. Halk türküleri batı tekniği ile işlenmiş ve yeni Türk müziğine halkın kulağını alıştırmak için halka bol bol dinletilmiştir. Şubenin müzik kolu aynı zamanda halk

arasında yaşayan ulusal oyunları ve türküleri nota ve sözleriyle araştırıp derlemekle görevlidir.

Güzel Sanatlar Şubesi tarafından Halkevlerinde verilen aile toplantıları ve eğlencelerde kadın ve erkek bir araya getiriliyordu. Milli oyunların geliştirilmesi de Halkevlerinin görevleri arasındaydı: “Her tarafta halk arasında oynanıp sevilmekte olan rakslar, yeni baştan meydana konmuş, köylerden alınıp şehirlere getirilmiş, münevver gençlerin bunlardan zevk almaları, bunları öğrenip oynamaları sağlanmıştır. Vaktiyle yalnız Zeybek bilen büyük şehir çocukları, şimdi Halay'ı, Horan'ı, Bar'ı, birbirinden daha güzel, daha usta oynar olmuşlardır.”

Halkevlerinde hoparlörlerden müzik yayını yapılması esastı. Her Halkevinde bir radyo ve hoparlör tertibatı bulunuyor, Ankara Radyosu bahçe ve meydanlarda halka dinletiliyordu. Ankara Radyosu'nda 1942 yılından itibaren on beş günde bir yarım saatlik “Halkevleri Sanat ve Folklor Saati” programı yayınlamaya başlanmış, bu programlarda yerel sanatçılara yörelerinin tarih, müzik ve folklor örneklerini tanıtmaya imkân sağlanmıştı.

Bu şubeler il ve ilçelerde her fırsatta bando ve orkestra eşliğinde konserler veriyor, müzik müsamereleri ve gezileri düzenleyerek batı müziği tekniğini halkın ruhuna sindirmeye çalışıyordu. Bu amaçla köylere kadar giden ve köylüyü çaldığı cazip yeni teknikli parçaların neşesi ardına katarak ilerleyen Halkevi bandoları da olmuştur.

Halk resim ve desenleri toplanarak bu konuda kurslar ve sergiler açılmıştır. Güzel sanatlar şubeleri, fotoğrafçılığı özendirilmiş, fotoğrafçılıktan ülkenin güzel manzaralarını kıyafetlerini, tarihi ve kültürel eserlerini tanıtmak için yararlanmıştır. Tüm halkevlerinin şubat ayında resim ve fotoğraf sergisi açmaları telkin edilmiş, yerlerdeki sergilerden seçilen birçok eser Ankara Halkevi'ne gönderilerek “Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi”nde değerlendirilmiştir. Dereceye giren fotoğraflar ödüllendirilmiştir.

1938'de her yıl on ressamın farklı illere geziye çıkartılması kararı alınmış, İstanbul dışında pek peyzaj çalışması yapmayan ünlü ressamlar bu gezilerde sabahtan başlayarak akşama kadar açık havada ve insanların meraklı bakışları

arasında, memleketin değişik manzara ve tarihi eserlerini resmetmişlerdir.

Bu gezilere Abidin Dino, Ali Avni Çelebi, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Ayetullah Sumer, Cemal Tollu, Refik Epikman, Feyhaman Duran, Seyfi Toray, Hamit Görel, Zeki Faik İzer, Hikmet Onat, Mahmut Cuda, Sami Yetik, Saim Özeren, Zeki Kocamemiş gibi sanatçılar katılmışlardır. Gezilere katılan ünlü ressam, gittikleri illere ait manzara resimleriyle geri dönmüşler, bu resimlerden oluşan sergiler açılmıştır. Cemal Tollu “Manavgat Şelalesi”, Refik Epikman “Hatay”, Malik Aksel “Sivas Gökmedrese”, Zeki Faik İzer “Eskişehir Seyitgazi”, Sami Yetik “İzmir Eşref Paşa” ve Hamit Görel “Erzurum, Kümbetler” adlı resim çalışmalarını bu gezilerde üretmiştir.

Seyfi Toray’ın Diyarbakır’da yaptığı “Yoğurt Satan Kızlar” isimli kompozisyonu, Halil Dikmen’in Giresun’da “Fındık Toplayan Kadınlar”ı, Malik Aksel’in “Sivaslı Kız” isimli resmi, Turgut Zaim’in Kayseri’deki “Erciyes” ve “Avşarlar” eserleri, Melahat Ekinci’nin “Köylü Kadın”ı ve “Zebek” isimli portresi ve Saip Tuna’nın “Maraşlı Kadınlar”ı, Halkevleri sanat çalışmaları kapsamında yapılan yurt gezilerinin birer sonucudur.

Sonuç

19 Şubat 1932 tarihinde açılmaya başlanan Halkevi sayısı 1950 yılında 478’e ulaşmıştı. Halkevleri kapandıkları 1951 yılına kadar, Cumhuriyet’in getirdiği yeni değerler sistemi ve yaşam tarzının topluma ulaştırılmasında önemli görevler üstlendi.

Hedeflenen cumhuriyet modernleşmesi projesinin hayata geçirilmesi bağlamında oldukça yol almıştı. Anadolu’nun en ücra köylerinde, bir yandan toplumsal hayata ilişkin bilimsel çalışmalar yaparken öte yandan da halkı ilk kez opera, bale, tiyatro, sinema ve müzik etkinlikleri ile buluşturma becerisini göstermişti.”

Halkevleri Güzel Sanatlar Şubesi, halkın güzel sanatlara olan sevgisini artırmak için çeşitli etkinlikler gerçekleştirmiştir. Halk için müzik geceleri düzenlenmiş, batı tekniğinde Türk müziğinin geliştirilmesine çalışılmıştır.

Halkevleri illerde yapılan güzel sanatlar

çalışmalarına boya ve malzeme desteği sunmuş, bu alanda yüzlerce konferans gerçekleştirmiştir. Amatör resim ve fotoğraf sergilerinde değerlendirmeye giren eserler satın alınarak sanatçılar teşvik edilmiştir.

Ünlü sanatçıların çıkartıldığı yurt gezileri bu sanatçılara değişik kültürleri tanıma ve ülkenin doğal güzelliklerini keşfetme imkânı vermiş, onların yaptığı çalışmalarla sanatta yöresellikten evrenselliğe giden kapı açılmıştır. Halkevlerinin önemli bir yer tuttuğu planlı devlet politikalarıyla güzel sanatların gelişimine büyük bir katkı sunulmuştur.

1951 yılında Demokrat Parti’nin teklifiyle hazırlanan bir yasa, Halkevlerinin kullandığı gayrimenkullerin hazineye devrini öngördüğü için bu kurumları hukuken olmasa da fiilen ortadan kaldırmıştır. 1932’de milletvekili sıfatıyla Aydın Halkevi açılışını yaparken “Bugün Halkevlerini açmakla atılan adım, toplumsal ve milli bünyemizi kuracak ve kuvvetlendirecek bir teşkilatlanma hareketinin başlangıcıdır” diye nutuk atan Adnan Menderes, 1951 yılında Halkevlerinin kapatılmasını Başbakan olarak şu cümlelerle savunacaktır: “Halkevleri kurmak faşistvari anlayış ve düşüncelerin ürünü olsa gerektir. Halkevleri, içtimai ve siyasi bünyemiz içinde tamamıyla abes, beyhude, geri ve yabancı uzuv halindedirler.”

Ordu Halkevi’nin çalışmalarına katılmış olan 1917 doğumlu Nihat Akden’in, Halkevlerinin önemini ortaya koyan, meseleyi kısa ama özlü bir biçimde ifade eden sözleriyle yazıma son veriyorum:

“Gençliği sanki kaybettik. Onları derleyip toparlayacak bir kurum da yok. 1950’li yıllarda Halkevlerini kapattılar, gençleri sokaklara bıraktılar. Oysa Halkevleri, Atatürk’ün 1932 yılında kurduğu Halk Üniversiteleriydi. Bizim dönemimizde sporu da, kültürü de, sanatı da, sevgiyi de, saygıyı da hep Halkevlerinde öğrendik. Halkevlerinin kapatılması hem memleket hem de gençlik için büyük bir kayıptır.”

1882 yılında İstanbul'da doğan Ethem Nejat, eğitim tarihimizde önemli yere sahip bir eğitimcidir. Manastır, Bursa ve İzmir öğretmen okullarında müdürlük yapmıştır ve öğretmen yetiştirme alanındaki çalışmaları ile ön plana çıkar.

Ethem Nejat, Fransız etkisi taşıyan mevcut Osmanlı eğitim sistemine karşı çıkmış bunun yerine gençlere daha özgür hareket imkânı kazandıracak, kendisiyle barışık ve özgüveni olan bireyler yetiştiren bir eğitim sistemini savunmuştur. Ülkenin içine düştüğü kötü durumdan kurtarılması için yapılması gerekenlerin başında eğitimin düzeltilmesini doğru bulan Ethem Nejat, bunun için önce öğretmene nitelik kazandırılmasını ister. Ona göre öğretmen yetiştiren okullar, basta müfredat, fiziki yapı, öğretim metotları vb. olmak üzere yeniden yapılandırılmalıdır. Coşkun, heyecanlı sürekli değişim peşinde kosan bir yaratılışa sahipti. Yaşadığı dönemde öğretmenlik mesleğini benimsemiş kişiler arasında aktif rol oynadı. Öğretmen örgütlenmesine önem veren Ethem Nejat, eğitim ile ilgili

DEVRİMCİ ÖĞRETMEN ÖNDERLERİMİZDEN “*ETHEM NEJAT*”

çeşitli derneklerin yanında Türk Gücü, Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası gibi birçok siyasi kuruluşta da görev aldı. Eskişehir'de görevli iken gönüllü olarak I. Dünya savaşına katıldı. I. Dünya Savaşı sonlarına doğru Türk Ocakları tarafından Almanya'ya gönderilen bir grup öğrenci içerisinde Ethem Nejat'ta bulunmaktaydı. Burada Marksizm'le tanıştı ve Almanya seyahatinden sonra Marks'ın görüşlerini savunmaya başladı. Bu nedenle Ethem Nejat'ın fikir hayatını iki safhaya ayırmak gerekmektedir; birincisi Türkçü görüşü ikinci olarak ise Marksist görüşü.

Samsun Maarif müdürü iken Rusya'ya giden Ethem Nejat, 1921 yılında Bakü'de toplanan Türkiye İstirakiyyun Fırkası Kongresi'ne Eskişehir temsilcisi olarak katıldı. Daha sonra Kurtuluş Savaşına katılmak üzere Mustafa Suphi ve arkadaşları ile birlikte Ankara'ya gelirken, 29 Aralık 1921'de Trabzon açıklarında Yahya Kâhya ve adamları tarafından öldürüldü.

Ethem Nejat, toprak, ziraat, emek kavramlarının altını en fazla çizen eğitimci olmuştur. Türkiye'de konu ile ilgili eser veren yazarlar Ethem Nejat'ın bu görüşleri ile Cumhuriyet dönemi Köy Enstitülerinin kurulması arasında bağlantı kurmuşlardır.

Genel Eğitim Görüşleri

Aşağıdaki eğitim ile ilgili görüşleri, Marksizmi benimsemeden önceki görüşlerini içermektedir. Eğitime bakış açısını bu tarihsel perspektifte ve dönemine göre değerlendirmek gerekir.

Ethem Nejat'ın eğitim görüşünün hatta dünya görüşünün temelinde “Okul” vardı. O, milletin her anlamda kalkınması için yapılması gereken yenilikleri okuldan başlayarak yapmak taraftarıydı. Meşrutiyet fikrinin gelişmesi, Türk ordusunun güçlenmesi, Türk milletini güçlü ve zinde kılmak,

milletin kaderi haline gelen bazı hastalıklardan kurtulması, ülke ziraatının geri kalmışlığı gibi ilk bakışta birbirinden çok farklı olan bu sıkıntıların çözüm yeri Ethem Nejat'a göre okuldur. Milli varlığımıza yönelen tehditler içinde sarılacağımız kuvvetlerin başında da okul gelmektedir. O, "Müdafaa-i milleyenin beşiği, esası mekteptir" demektedir.

Osmanlı okullarında Fransız eğitim sisteminin etkisinin bütünüyle ortadan kalkmasını isteyen Ethem Nejat, bu eğitim sisteminin tamamen kokuştuğuna inanmaktaydı. Ona göre gençlerimize kendi basına hareket yeteneği verecek, kendi kendisinden sorumlu, özgüveni olan ve kendi değerini kavrayacak bir eğitim sistemi gerekmektedir. Çünkü yirmi bir yasına gelen bir genç is bulmak, çalışmak amacıyla dünyanın öbür ucuna gidebilmelidir. Fakat Fransız sistemine göre yetişen bir bireyin bu tarz bir hareket içine girmesi mümkün değildir demektir.

Eğitim bütün kademeleri ile ilgilenilmesi ve onların düzenlenmesi gerektiğini savunan Ethem Nejat, var olan durumun kimseye yararı olamayacağı düşüncesindeydi. Ona göre gözden geçirilmesi ve geleceğe hazırlanması gereken eğitim kurumlarından biri de ilköğretim okullarıydı. Ethem Nejat'a göre bunların amacına hizmet etmeleri için acilen yapılması gerekenler şöyleydi;

1. Halkın bilgi ve kültürünü yükseltmeli ve onların aydınlanmaları sağlanmalıdır.
2. Okullarda öğrencilere milliyet hissi telkin edilmelidir.
3. Genel dersler bilgiden ziyade yeteneğe hitap etmelidir.
4. İlköğretim kurumlarında ziraata önem verilmeli ayrıca öğrenciler köy hayatını medenileştirecek yönde yetiştirilmelidir.
5. Zevk ve estetik bilince sahip bireyler yetiştirilmelidir.
6. Öğrencilere her şeyden önce insan olma bilinci verilmeli, onlara sorumluluk duygusu aşılanmalıdır.

Ethem Nejat, yalnızca okullarda öğrencilerin eğitilmesinin yetersiz olacağını düşünmekteydi. O toplumun tümünü eğitmek gerektiğini savunmaktaydı. Halk okullarının açılmasını ve burada konunun uzmanlarınca verilecek konferanslarla halkın aydınlatılmasının mümkün olacağını ifade etmiştir. Toplumun kurtaracak kurumlardan birinin okullar olduğunu söyleyen Ethem Nejat, ancak mevcut durumunun bastan aşağı değiştirilmesi gerektiğini belirtmekteydi. Ona göre bu kurumlar, mürşitler ve

kurtarıcılar ocağı olmalıydı. Bu kimseler, sosyolojiyi iyi bilmeli, tıptan anlamalıydı. Koylunun, işçinin, çiftçinin çocuğunu karanlıktan hurafelerden, batıl inançlardan kurtarıp, günün şartlarına göre yetiştirebilmeliydi.

Öğrencilerin okul binalarında fazla kalmalarını sakıncalı bulan Ethem Nejat, onların hareketsizlikten kurtarılması gerektiğini düşünmekteydi. Çocukların sınıflarda pineklemeleri engellenmeli onların yerine hasarı, hareketli çocuklar yetiştirilmelidir. İlerisi için ümit vaat eden çocuklar bunlardı. Bu nedenle öğrenciler doğaya, kırlara hiç olmazsa sıklıkla okul bahçesine çıkartılmalıydılar. Öğrencileri bahçeye ve kırlara çıkartmayan öğretmenlerin bu tutumlarının tembellikten kaynaklandığını belirtmektedir. O'na göre öğretmenler öğrencilerin oyun oynamalarına izin vermeli ve oyunun eğitimdeki yerini kavramalıydılar.

İzcilik, o zamanki ismiyle "Keşşaflık" da Ethem Nejat'a göre gençlerimizin eğitiminde önemli bir araçtır. Avrupa'da hızla yayılan izciliğin (Boy Scout) ülkemizde yerleyerek yaygınlaşmasında emeği geçenlerden biri de Ethem Nejat'tır. Ethem Nejat'ın, eğitim anlayışında müzik de önemli yer tutar. Fakat bu konuda secici olmak gerektiğine inanır. Ayrıca müzik ile çocuklarımızın duyu dünyasının gelişmesine yardımcı oluruz. Ama uzmanı tarafından hakkıyla öğretilmeyen müzikten ise fayda yerine zarar gelir.

Öğretmen Yetiştirme İle İlgili Fikirleri

Ethem Nejat, öğretmen yetiştirme fikri ile öne çıkmış bir eğitimcidir. Eğitimin merkezine öğretmeni koyan Ethem Nejat, öğretmenin mükemmel yetiştirilmesi için gereken çözüm yollarını da sunmuştur. Ona göre öğretmen yetiştirme ismi ıslah edilmeden hiçbir eğitim reformunun başarıya ulaşması söz konusu değildir.

Gelişmiş, çağdaş ülkeler öğretmenlerine çok şey borçludurlar. Kadın öğretmen yetiştiren Darulmuallimatları da erkek öğretmen yetiştiren okullar kadar önemsemekteydi.

Ethem Nejat, yalnız erkeklerin yetişmesine önem veren ve kadınlarını ihmal eden bir milletin kalkınması, çağdaş uygarlık seviyelerini yakalamasının mümkün olmadığını düşünmekteydi. Hatta "milletlerin ilerlemesi kadınların eğitiminden başlar. Kadınların eğitimi erkeklerinkinden daha önemlidir. Zira çocukları yetiştiren annedir ve anne terbiyesi terbiyelerin en esaslısıdır." Demmiştir.

Ethem Nejat, daha önce okula gitme imkânı bulamayan kadınların eğitimi için seyyar kadın mekteplerinin uygun olduğunu düşünmekteydi. Adı geçen okullara Darulmullimat' tan mezun olan öğretmenlerin nitelikli olanları atanmalıydı. Bu okullarda kadınlarımız en az iki hafta, en çok bir buçuk zaman süresince çeşitli konularda eğitilmeliydiler.

Bütün ümidini yeni Darulmulliminlerden mezun olanlara bağlayan, Ethem Nejat bunların da iyi yetişmeleri için bazı tedbirlerin alınması gerektiğini düşünmekteydi. Bunları şöyle sıralıyordu:

1. Kitaplar, gazeteler: Özellikle koy öğretmenlerinin gelişmesini sağlayacak, terbiye, sağlık, ziraat, sosyoloji alanlarında milli kitaplar bastırılıp öğretmenlere parasız olarak dağıtılmalıdır. Yine öğretmenler için uygun bir veya daha fazla gazete ile anlaşılıp düzenli olarak öğretmenlerin okuması sağlanmalıdır. İmkânlar elverirse "Talim ve terbiye" ile ilgili bir mecmua çıkartılarak öğretmenlerin hizmetine sunulmalıdır.

2. Ziyaret ve seyahatler: Öğretmenlerle uygun zamanlarda tiyatro, fabrika gibi farklı yerlerde toplantı yapmak ve başka ilginç özellikleri olan yerlere ziyaretlerde bulunmak onlar için bir değişiklik olur ve bu faaliyetler onları mesleki anlamda geliştirir.

3. Muallimin kongreleri: Öğretmenlerin mesleki gelişimi için kongrelere önem veren Ethem Nejat bu sayede öğretmenlerin birbirlerini tanıyarak bilgi ve görgülerini paylaşacaklarına inanır. Ethem Nejat, devrindeki eğitim hayatının özellikle öğretmenlerin değişmesi için uğraş verdi. Ona göre öğrencileri toplumda iltifat edilen mesleklere yönelten, çocukların eğitim yönünü göz ardı ederek yalnızca öğretimi yücelten, gençlere ticaret, zanaat ve ziraat gibi bir memleket için elzem olan alanlardan soğutan, üretici vatandaş olmasını sağlayamayan öğretmen tipleri değişmeliydi. Ethem Nejat birçok olumsuzluklara rağmen öğretmen adaylarına idealizmi, görev aşkını aşıladı. Genç öğretmenlerde "Öğretmenler çok şeyi değiştirebilir" fikrinin yerleşmesini sağladı.

KAYNAKÇA

ALTIN Hamza, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/4 Summer 2008

Ethem Nejat, Bursa 1912 ■

SANAT EĞİTİMİ YETERLİ Mİ

MEB'e bağlı okullarımızda görev yapan öğretmenlerimize "Lüks değil, doğal insani gereksinim, bireysel ve toplumsal gelişim açısından önemi büyük olan sanatın ve sanat eğitiminin okullarımızda yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?" Sorusunu sorduk. Öğretmenlerimizin verdiği yanıtlar sanat eğitiminin yeniden düşünülmesi ve düzenlenmesi yönünde önemli ipuçları verdi.

Ekenek

- Sanat Eğitimi; İnsanın duygularının yaratıcı süreç yoluyla uyarılması, algılama ve gözlemlerinin geliştirilmesidir. Analiz yapma, tamamlama, düzenleme, kıyaslama, araştırma, problemi çözme, ayırt etme ve anlam bütünlüğüne ulaştırma eğitimidir. Ortak kültür değerleri yaratabilme ve paylaşmaktır. Özgür, güdümsüz, ön yargılardan uzak düşünmeyi ve algılamayı kavratır.

Kişilik eğitiminde ise; Bağımsız karar vermeyi, üretici güçlerin uyarılmasını, duyarlı tavır yoluyla etik değerlere sahip bireyleri amaçlar.

Sanat Eğitimi sadece yetenekli insanlar için değil, herkes için gereklidir.

Bu temel amaçları bizler okullarımızda ne yazık ki haftalık ders programlarındaki 1 ders süresinde (40 dakika); Atölyesiz okullarda; Kalabalık sınıf mevcutlarında; Yetersiz araç gereçlerle; Sanata ve sanat eğitimine değer vermeyen idareci ve kadrolarla gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Bana göre bir mucizeye imza atıyoruz. Kaldı ki sanat eğitiminin sadece ilk ve orta dereceli eğitim kurumlarında değil, lisans eğitimi alan bütün bölümlerde özellikle öğretmen yetiştiren kurumların temel dersi olarak algılanmalı ve uygulanmalıdır.

**Derya Şimşek, Görsel Sanatlar Öğretmeni,
İMKB Ortaokulu Konya**

• İnsanların duygu, düşünce ve heyecanlarını ifade etmek üzere maddeye, sese ve ışığa estetik kaygılar güderek, özgün biçimler verme işi olan sanat; aynı zamanda insanın yaratıcı gücünün, içgüdülerinin dışavurumu olarak ta ifade edilebilir. Bu bağlamda insan sanatla ayrıştırılmaz bir bütünlük içindedir. Anne karnında duyduğu ses, ritim ve doğumdan itibaren ışık algısı insanın kişiliğine biçim vermeye başlar ve ölünceye kadar sürer. Bireysel olarak bakıldığında eğitim süreç içinde kişiye istendik bir biçim verdiğine göre eğitim bir sanattır. Topluma biçim veren siyaset te bir sanattır. Kısaca "Sanatsız kalan bir Millet'in hayat damarlarından biri kopmuş demektir" özdeyişini bireye indirgediğimizde bireyin var olma, yaşam kaynaklarından birinin de "sanat" olduğunu düşünebiliriz. Var olma ile yok olma arasında hayatımızda bu kadar etkin olan sanatı yok saymamız ne akılcılıkla, ne bilimsellikle, ne çağdaşlıkla, ne de laik eğitimle bağdaşmaz. Kişiliğimize yön veren, bireye kimlik kazandıran sanat eğitimi okul öncesinden başlatılarak, eğitim süreci boyunca etkin, yaygın ve daha yoğun bir programla verilmesi durumunda zihinsel ve bedenen daha sağlıklı, özgüveni yüksek bireyler yetiştirerek bireyi gerçek anlamda hayata hazırlamış oluruz. Bu nitelikteki bireylerden oluşan toplum daha çağdaş bir toplum olma özelliğine kavuşmuş olur. Ülkemizde sanat eğitimi gerçeğinden hareket olursak; okul öncesinden başlamak üzere, resim, heykel, müzik, yaratıcı drama, şiir, edebiyat, tiyatro gibi dersler atölye, laboratuvar ortamlarında haftada en az iki saat olmak üzere ihtiyaca göre eğitim dışında da etüt ve uygulama kurslarıyla takviye edilmelidir. Her bireye sanatın herhangi bir dalında kendini ifade edebileceği şekilde nitelik kazandırılmalıdır. Soyut zekâsı gelişmeye başlayan bireylere de belli bir yaştan sonra, mesala 8. sınıftan itibaren kuramsal anlamda estetik ve sanat dersleri verilmelidir. Hatta sanat dersi belli bir dönem, bir ya da iki yıl için zorunlu okutulan derslerden biri olmalıdır. "Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür." Özdeyişinin realize edilebilmesi, Cumhuriyetimizin sağlam temeller üzerinde varlığını sürdürebilmesi "Sanat Tarihi" dersinin zorunlu olarak okutulmasıyla mümkün olabilecektir.

Hızır İnan, Sanat Tarihi Öğretmeni, Ankara

• Sanat, bireyin içindeki çocuğu canlı tutmasıdır. Çocuklarda sanat eğitimi, en az doğru beslenme ve bilinçli spor yapmaları kadar önemsenmelidir. Hangi yönetim gelirse gelsin, sanat eğitimi hiç değişmeyen bir ilke olarak kalmalıdır. Çocukların, sosyal, katılımcı, yaratıcı ve cesur bireyler olarak yetiştirilmesindeki tek pencere sanat eğitimidir. Bir ülkenin çağdaşlaşmasında demokrasi ve yurttaşlık bilincinin daha küçük yaşlarda çocuklara verilmesi gerekir. Bunun yolu da sanat eğitiminden geçer. Temel eğitime başlayan çocukların; resim, tiyatro, dans, müzik ve ritim eğitimini almış olmaları gerekir. Örneğin ilkokulu bitirmiş bir çocuk mutlaka sosyal bir etkinlikte rol almış, sanatsal etkinliklere katılmış olmalıdır. İlgi alanlarının bilincine varmış, küçük bireyler olabilmelidir.

Ancak mevcut müfredat ve ders saatleriyle, okulların fiziki koşulları ve idarecilerin sanat eğitimine bakış açılarıyla tüm bunları başarabilmek mümkün değildir. Milli Eğitim sisteminin her yıl siyasi iktidarlara göre değişmesi de bu konulara bakış açısını, uygulanabilirliğini yok etmektedir. Sanat eğitimi veren branş öğretmenleri, imkansız başarılmaya çalışmaktadır.

Mustafa Kemal ATALAY, Görsel Sanatlar Öğretmeni, Manavgat/Antalya

• Eğitim sistemimiz çocuklarımızın yalnız akademik değil ruhsal, bedensel, duygusal sosyal gelişimini de önemsemek zorundadır. Eğitimin temel amaçlarından biridir bu. Bilgiyi öğrenmek ve bunu etkin bir biçimde kullanabilmek spor-sanat eğitimi ile kazandırılabilir.

Çocuklarımızda ve gençlerimizde yaratıcılığın geliştirilebilmesi için okullarımızda sanat eğitiminin kalitesinin artırılması gerekir. Bu da okullardaki sanat dersi müfredatlarına paralel olarak ders saatlerini arttırarak ve uygulamalı eğitime önem vererek olabilir. Şu anda okullarda haftalık 1 ders saatiyle verilmeye çalışılan sanat dersleri yeterli olmamakla birlikte amacına ulaşamamaktadır.

Eylem ÖZKAN, Müzik Öğretmeni, Toroslar Anadolu Lisesi- Mersin

• Sanat Eğitimi için koşulların uygun olduğunu söylemek mümkün değil. Birincisi ders saatleri çok az. Haftada 40 dakika içine sığdırılan bir sanat eğitimi, öğrencilerde var olan yeteneğin ortaya çıkartılması için asla yeterli olmuyor. Ayrıca sanat eğitimi konusunda da bir kavram karışıklığı var. Sanat eğitimi, öğrenciler "sanatçı" olsun diye verilen eğitim değildir, aksine temel sanat bilgisi kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu eğitim sırasında sanata eğilimi ve yeteneği keşfedilen öğrenciler uzmanlaşacakları bir sanat eğitimine yönlendirilebilir. Fakat bir taraftan okullarımız buna imkan tanımadığı gibi, okul dışında da bu eğitimlerin çok pahalı olduğunu biliyoruz. Ayrıca çocuklarının sanatçı olmasıyla ilgili ailelerin haklı kaygıları bulunuyor; sanat yoluyla hayatını kazanmak, sanatın bir kazanç sağlaması pek mümkün olmuyor ülkemizde. Bunlara ek olarak Müzik ve Görsel sanatlar için yeterli öğretmen atanmadığını da biliyoruz. Son yıllarda MEB'in sanat eğitimi ders saatlerinin azaltılmasına yönelik bir politikası var. 4'lük sistemden sonra da iş iyice zorlaştı, çünkü ilkokuldaki derslere artık branş öğretmenleri girmiyor. Öğrenciler bir sanat alanında branş öğretmenleriyle 10 yaşında karşılaşabiliyor. Sanat eğitimi ciddiye alınmamaktadır.

Pınar Yılmaz, Müzik Öğretmeni, Orhan Sinan Hamzaoğlu Ortaokulu İstanbul

• Ülkemiz 1980 den sonra planlı bir şekilde evrensel alanda kabul görmüş sanat dallarından adım adım koparılmış durumda. Bu olumsuz gelişme özellikle son 10-13 yıl boyunca daha şiddetli bir şekilde yaşandı. Arap-İslam anlayışının istediği insan tipini yaygınlaştırmak amacıyla özellikle müzik ve resim gibi sanat eğitimi tüm eğitim kurumlarımızda seçmeli ders statüsü görüntüsü ile müfredattan çıkarılmak istenmektedir.

Ali Rıza Kadim, Sokullu Mehmet Paşa Lisesi Tarih Öğretmeni Ankara

• Okullardaki sanat eğitimini yeterli bulmuyorum. Görsel sanatlarının birçok dalına ait kazanımı haftalık 1 saat olan dersimizde vermeye çalışıyoruz. Hele ilkokulda resim adına basit bir eğitim bile alamamış öğrenciler E en basitten başlayarak anlatmaya çalışıyoruz. Çok kez dile getirdim bir öğrenci perspektif bilmiyorsa 3 boyutlu geometrik bir formu çizerek hacmini hesaplaya-

miyorsa bir problemi hayal ederek yazıyı denkleme dökemiyorsa bunun suçlusunu matematik öğretmeni değildir. O öğrenci de suçlu değildir tek suçlu öğrencilerin hayal kurabilmek zihinde canlandırma yapabilmeleri için gerekli olan sanat eğitimine bu sistemde yer vermeyen zihniyetlerdir. Sanat, matematik yokken de vardı, Coğrafya yokken de vardı insanlar daha konuşamazken de vardı. Ama şimdi maalesef yerin dibine itekleniyor.

Nazlı Yılmaztürk, Görsel Sanatlar Öğretmeni, Karacakaya O.O. Ankara

• Okullarımızda bir saat zorunlu olarak 'Görsel Sanatlar-Müzik' dersi vardır. Bu ders öğrencilere sorularak isteyenlerin tercihi doğrultusunda resim, resim-müzik veya sadece müzik tercih edilebiliyor. Genelde eşit olmaktadır. İkinci olarak, hafta da iki saat olmak üzere 'seçmeli müzik ve görsel sanatlar' var. Bu çok ısrar eden sınıflara sınıfın tümüne konulabilmektedir. Her iki durum da Okul Müdürünün iki dudağının arasında. Öğretmen tecrübeli ve etkinse bir kısmını koydurabiliyor. Yeni veya pasif ise sadece 9. Sınıflara ders konulmaktadır.

Erdinç Özcan, Müzik Öğretmeni, Başkent Anadolu Lisesi Ankara

• Okullarda sanat eğitimini kesinlikle yeterli görmüyorum. Öncelikle ders saatleri yetersizdir. Özellikle kalabalık sınıflarda, 1 ders saatine sıkıştırılan müzik ve resim (görsel sanatlar) derslerinin hedeflerine ulaşması, öğrencilerin bu derslerin kazanımlarını elde edebilmeleri mümkün değildir. Bundan başka sınav hazırlığına dayalı eğitim sistemimizde bu dersler, önce okul yönetimleri, sonra sınavlarda sorusu çıkan derslerin öğretmenleri tarafından sınava hazırlanmada engel olarak görülmekte, bu dersler test çözme, deneme sınavları yapma amacıyla kullanılmaktadır. Birçok okulda sanat dersleri için özel oda ve atölyeler bulunmadığından öğrencilerin sanat eğitimleri, öğretmenlerin olağanüstü çabalarıyla yürütülmeye çalışılmaktadır. Son iki-üç yıldır kimi okullarda seçmeli derslerin sanat eğitimi için değerlendirilmeye başlaması olumlu bir gelişmedir. Ancak çoğunlukla birçok okulda seçmeli dersler başka dersler için kullanılmaktadır.

Yahya Yıldırım, Tekn.Tas.Öğretmeni, Çankaya Ayten Şaban Diri O.O. Ankara

Fikret Otyam (1926-2015)

Bir ömür Anadolu insanının gerçek hikayesini yazan ve resimleyen Fikret Otyam, Türk Sanatına unutulmaz eserler bırakarak aramızdan ayrıldı. Ekenek yayın kurulu olarak saygıyla anıyoruz.

GÖK SAKALLI ADAM

Fikret Otyam'a

*Asurî bir yalnızlık katıyor güne
gök sakallı adam.
henüz yırtılmadı gece, diyor
tırnaklarıyla vururken tuvale.*

*Boyuyor bir ıslık gibi hüznü
kar aklığının içine.
Upuzun bir çığlık;
salıyor "şahmeran"ı geceye.*

*Bir tek damladan
girilir denize, diyor
gök sakallı adam:
bir tek damladan.*

*Gökkuşağı dolu çantası
yürüyüp gidiyor.
Ardında yaz
önünde kar fırtınası.*

ŞERİF ERGİNBAŞ

DERSHANE YASASI

Prof.Dr.Rıfat Okçabol
Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi

“Dershane” sözcüğü pek çok çağrışımlara neden olmaktadır. Kimi hemen bu sözcüğü cemaatle bütünleştirmekte, kimi de Aydınlanma ve Kalkınma Partisi (AKP)-cemaat dalaşımı anımsamaktadır. Eğitim açısından ise dershane, sistemin kanserli hücreleridir. 1965 yılında çıkarılan Özel Öğretim Kurumları Yasası sonrasında açılması hızlanan dershaneler, eğitim-öğretim süreçlerinin sağlıklı yönlerinden beslenerek gelişip günümüzün önemli sorunlarından biri haline gelmiştir.

Dershane Gerçeği: Eğitim Sürecinin Hastalığı

Bu ülkede 1979 yılında hepi topu 78 dershane vardır. Dershane sayısı, AKP iktidara gelmeden önceki 22 yılda (1980-2002 arasında) 1.500'lere ve AKP iktidarının ilk 7-8 yılında ise 4.000'lere çıkmıştır. Dershane sayısının hızla artmasının temel nedeni, hükümetlerin sınavla öğrenci alan okulların kontenjanlarını sınırlı düzeylerde tutmasıdır; piyasacı ve gerici anlayışları benimseyip eleyici-seçkinci eğitimi yeğlemesidir. Sınavsız girilen okullarla sınavla girilen okullar arasındaki nitelik farkı çoğaldıkça ve sınavla girilen okula gitmek isteyenlerin sayısı artıkça, dershaneye yönelim de artmıştır. Eğitim –öğretim süreçleri giderek dershane odaklı sürece dönüşmüş, önemsiz görülen derslerde dershane benzeri çalışmaların yapılması ve son sınıfların son aylarında da okula değil dershaneye gidilmesi yaygınlaşmıştır (Okçabol, 2014a; 2009). Hatta eğitim fakültelerinin bir bölümü, öğretmenlik formasyon dersleri yerine, öğrencileri KPSS'ye hazırlayan alıştırma ağırlık vermeye başlamıştır. Seçme sınavları ve dershanelerin öğrencileri seçme sınavında sorulan sorularda dört seçenekten doğru olanı kısa zamanda bulma alıştırmaları, eğitim-öğretim süreçlerinde öğretimin ön plana çıkıp “eğitimin” geri plana itilmesine neden olmuştur.

Öğrenci giderek, içselleştiremediği bilgi ve davranışlarla ve de yeterince genel kültür edinmeden mezun olup bir üst kademeye geçmektedir. Sınav kazanıp üniversiteye gelen öğrenci, ayrı ayrı sorulan örneğin “A” ve “B” sorularını bilse de, A-B ilişkisini kurmakta zorluk çekmektedir. Dershaneye giden, dershaneye gidemeyenlerden daha yüksek puan alsa da, seçme sınavlarında yıllardır görülen doğru yanıt ortalamalarının düşüklüğü, dershanelerin düşünüldüğü kadar başarılı olmadıklarının kanıtıdır. Dershanelerin yoksul öğrencilerin umudu olduğu da çok abartılmış bir söylemdir. Çünkü dershaneler, genelde başarılı öğrencilere burs vermektedir ve bu başarılı öğrencilerin önemli bir bölümü ekonomik düzeyi düşük olmayan aile çocuklarıdır. Dershanelerin geçmişte yaygınlaşmış bir özelliği de, çoğunun cemaat dershanesi olması ve burs verdiği başarılı yoksul öğrencileri cemaate devşirmesidir.

AKP, iktidara geldiğinden bu yana eğitim alanına getirdiği her uygulama ile dershane gereksinimini ve talebini artırmıştır. Tek sınav olan ortaöğretime giriş sınavı yerine, 2006'da 6., 7. ve 8. sınıflarda yapılacak Seviye Belirleme Sınavı (SBS) getirilmiştir. AKP, bu değişiklik ile dershaneye gidişin önünün kesileceğini iddia etmişse de, tam da tersi olmuş ve çocuklar daha küçük yaşta dershaneye gitmeye başlamıştır. AKP'nin, üniversiteye girişte yapılan tek oturumlu bir sınav yerine, 2009'da iki ayrı hafta sonunda ve altı oturumda gerçekleşecek iki sınav getirmesi de dershanelere yaramıştır. Her yeni sınav, öğrencileri dershaneye yönlendirirken, sınavlara eklenen her yeni soru türü de, öğrenciyi dershaneye yönlendiren etken olmuştur. SBS uygulamasında din kültürü ve ahlak bilgisi (DKAB) dersi ve yabancı dil dersinden soru sorulmasına başlanması ile üniversiteye giriş sınavlarında da DKAB dersinden soru sorulmasına başlanmasıyla, dershane gidenler daha da artmıştır.

AKP, arada bir “Dershaneleri kapatacağız” demeye başladıktan sonra da, dershanelerin işine yarayacak kararlar almaya devam etmiştir. Örneğin 2012 Martında çıkardığı 4+4+4 yasası ile ve bu yasanın arkasından liseleri kapatıp sınırlı sayıda olan Anadolu liselerini kazanamayanları ya imam hatibe ya da açık liseye gitmek zorunda bıraktığında da, öğrencilerin yığınlar halinde dershaneye gitmesine yol açmıştır. AKP, 2013 sonbaharında, yılda bir kez yapılan SBS’yi kaldırıp, altı dersten yılda iki dönemde de sınav yapılmasını içeren temel eğitimden ortaöğretime geçiş (TEOG) sistemini getirmiştir. TEOG, öğrencilerin daha da yoğun bir şekilde dershaneye gitmelerine yol açmıştır. AKP’nin son söylemlerinden biri, üniversiteye giriş sınavının da TEOG sistemine benzer bir şekilde düzenleneceğidir; AKP’nin gelecek planlarında bile, dershane kaçış yoktur.

Dershane Yasası:

Kadrolaşma ve Kaos

Bilindiği gibi, Ergenekon ve Balyoz gibi mesnetsiz davalar üretilip çok önemli görevlerde bulunmuş insanlar, suçsuz olsalar da, bir bir tutuklanmıştır. AKP, bu tutuklamaların mimarı cemaatçi savcı ve hakimlere kol kanat germiştir. Başbakan R. T. Erdoğan, “Bu davaların savcısıyım” söylemiyle ilgili savcılara sahip çıkıp onların altına özel Mercedesler vermiştir. Sanıkları serbest bırakan hakimler ise görevden alınmıştır. AKP, cemaatle canciğer olduğu yıllarda, 10 bin yoksul öğrenciyi sınavla seçip cemaat okullarında okutmaya kalkışmıştır. AKP çağdaş değerleri savunan Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ve Çağdaş Eğitim Vakfı gibi kuruluşları mahkeme kapılarında süründürürken, cemaatin özel yurtlarında, dershanelerinde, okullarında ve ışık evlerinde öğrencilerin cemaatleştirmesini görmezden gelmiştir. Cemaatçi bir savcının MİT müsteşarı hakkında soruşturma açmaya kalkışması, can-ciğer kuzu sarması niteliğindeki AKP-cemaat ilişkisine darbe vurmuştur. 2013 yılında ortaya çıkan AKP’lilerle ilişkili 17 ve 25 Aralık yolsuzluk davaları ise, AKP-cemaat dalaşının başlamasına neden olmuştur.

Dershane yasasıyla, 2011 Eylülünde çıkarılan 45 maddelik 652 sayılı KHK’nın 15 maddesi birden değiştirilmiştir. 652 ile görevlerine son verilen bakanlık bürokratlarının yerine getirilen (ve AKP ile cemaatin kuzu sarması olduğu dönemde olduğu için önemli bir bölümünün cemaatçi olduğu) bakanlık üst düzey bürokratlarının müsteşar hariç (cemaatçileri temizlemek için olsa gerek) görevleri-

ne bir kez daha son verilmiştir. Bakanlık üst düzey bürokratlarının yurt dışı görevlendirilmelerinde, yabancı dil bilme koşulu kaldırılmıştır.

Dershane yasasının 5. maddesinin bir bölümü şöyledir: “Aday öğretmenler, en az bir yıl fiilen çalışmak ve performans değerlendirmesine göre başarılı olmak şartlarını sağlamak kaydıyla, yapılacak yazılı ve sözlü sınava girmeye hak kazanırlar. Uygulanacak olan sözlü sınavda aday öğretmenler;... Bakanlıkça oluşturulacak komisyon tarafından değerlendirilir....Sınav komisyonu üyeleri; Bakanlık personeli, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan personel ile öğretim elemanları arasından seçilir. Bakanlık gerekli gördüğünde illerde veya merkezde birden fazla komisyon oluşturabilir. Performans değerlendirmesinde dikkate alınacak meslekî ölçütler, sınav konuları, komisyon üyelerinin seçimi, görevleri, çalışma usul ve esasları ile sınava ilişkin diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.” Bu madde, bundan sonra öğretmen kadrosuna atanacakların, AKP’nin kendi atadığı yöneticilerin yapacakları nesnel olmayan performans değerlendirmesi ve sözlü sınavlarla, AKP yandaşı olmasını sağlayacak bir madde niteliğindedir. Dershane yasasının 20. maddesi ile de, 1926’dan bu yana karar organı olarak hizmet veren Talim ve Terbiye Kurulu (TTK), karar organı durumundan çıkarılıp sıradan bir birime dönüştürülmüştür. Bu değişikliklerle, eğitim-öğretim süreçlerinde siyasetin daha da belirleyici olup okula girmesi ile yeni kaotik durumların yaratılması kolaylaşmıştır.

Dershaneler 1 Eylül 2015’e kadar kapanacak, isteyen dershane bakanlık değerlendirilmesinden sonra özel liseye dönecektir. Özel lisede okuyanlara devlet desteği verilecektir. Dershanelerde beş yıldan fazla sigortalı olarak çalışan öğretmenler, KPSS’ye girmeden bakanlık tarafından istihdam edilebilecek, bu koşulları taşımayan binlerce dershane öğretmeni ise işsiz kalacaktır.

Dershane yasasıyla, görevde dört yılını tamamlamış ya da aşmış on binlerce okul/eğitim kurumu müdürü ile müdür yardımcılarının görevlerine son verilmiştir. Okul ve kurum müdürlerinin atanması, AKP’li kadroların takdirine bırakılmıştır. Bu denli kaotik, hukuk dışı ve sistemi AKP’nin oyuncağı haline getirecek yasayı benimseyip içselleştirmek kolay değildir. Herhalde bu nedenle Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), dershane yasasının bazı maddelerinin iptal edilmesi isteğiyle AYM’ye dava açmıştır.

AKP'nin, neredeyse eğitimle ilgili tüm kararları dersanelere yaradığı gibi, dersane yasasını çıkardıktan sonraki uygulamaları da, "dershaneye" karşı olmadığını göstermektedir. AKP, dersane yasasından sonra, eğitim-öğretim süreçlerinde dershanenin işlevini ortadan kaldıracak dönüşümler yapmak yerine, Halk Eğitimi Merkezlerine dersane hizmeti verme görevini yüklemiştir. AKP, dershanesiz eğitim olamayacağını sanmaktadır. AKP'nin, Anadolu liselerinde okuyan öğrencilerin üniversiteye giriş sınavında başarılı olabilmek için, dershaneden dönüşmüş olsa da dersane niteliğinde çalışan temel liselere kaymalarına ses çıkarmaması da bu nedendir. Bakanlık bu yasaya dayanarak, görevde 4 yılını dolduran okul yöneticilerini değiştirip kendi adamlarını yönetici yaparken de kaos yaratmıştır.

Bu uygulamayla atanan 8 bin yöneticinin ataması Danıştay tarafından iptal edildiğinde Danıştay'ın kararını uygulamayarak da yarattığı kaos sürdürmüştür. Bu yasa nedeniyle, "bizi özel lise yapmazlar" korkusu saran dersaneler dönüşüm için başvurmadan kapanmış, öğrencileri ve çalışanları kaos içine itilmiştir. Bakanlık, okulları imam hatibe dönüştürürken kaos yarattığı gibi, dershaneden özel liseye dönüşen liseye "temel lise" derken de, özel okula giden öğrencilere destek verirken de (bu destek, özel okula yılda 30-40 bin lira ödeyebileceklere verildiğinden), bu desteği temel liselerde diğerlerinden daha düşük tutarken de (özel liseye gidene 3.500 ve temel liseye gidene ise 3.000 lira verirken de) kaos yaratmıştır.

AYM'nin Dershane Kararı:

Kaosa Devam

AYM'nin 13 Temmuz 2015'te dersane yasasını iptal ettiği haberi, kamuoyunda hem heyecan hem de büyük bir beklenti yaratmıştır. İlk ağızda, AYM'nin dersane yasasının pek çok maddesini iptal ettiği, tüm haksızlıkların ve uygunsuzlukların giderileceği havası yayılmıştır. Ancak AYM'nin gerekçeli kararıyla birlikte, yeni kaotik durumlar da ortaya çıkmıştır.

AYM'nin en önemli kararı, yasadaki "Özel Eğitim Kurumları Kanunundaki 'dershaneleri' ibaresinin yürürlükten kaldırılması, dershanelerin dönüştürülmesi ve gerekli dönüşümü tamamlamayan öğrenci etüt eğitim merkezlerinin eğitim öğretim faaliyetlerinin 1 Eylül 2015'e kadar devam edebileceğine ilişkin" hükümleri iptal etmesi olmuş-

tur. Bu karar önemli bir bölümü cemaatçi olan dershanelerin lehine bir karardır. AYM'nin ikinci önemli kararı da, (önemli bir bölümü cemaatçi olan) bakanlık üst düzey bürokratlarının görevlerine son verileceğine ilişkin maddeyi iptal etmesidir. Öncelikle cemaatin işine yarayan bu iptalleri, Gülen'in/-cemaatin AKP'ye attığı gol olarak yorumlamak mümkündür. AYM, dersane yasasında iptal ettiği maddeleri genelde 5'e karşılık 12 oyla iptal etmiştir. Seçilmesi için R. T. Erdoğan'ın büyük çaba harcadığı AYM Başkanı'nın da, genelde iptal kararlarına katıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, AYM başkanının da birilerine gol attığını söylemek mümkündür.

AYM'nin, Şubat 2014 'te yürürlüğe giren Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na 4 saat içinde internet sitesini kapatma yetkisi veren düzenlemeyi, iptal başvurusundan 6 ay sonra iptal ettiği bilinmektedir. Ancak AYM, dersane konusundaki kararını başvurudan 15 ay sonra açıklamıştır. Mustafa AYM Başkanı Haşim Kılıç'ın, dersane yasasıyla ilgili raportör raporunun 2015 başında üyelere dağıtıldığını söylemiş olmasına (www.hurriyet.com.tr, 2 Şubat 2015) bakılırsa, AYM'nin dersane kararını, yasal kaygılarla değil siyasal kaygılarla geciktirdiğini düşünmek yanlış olmamaktadır. Bu durumda da, AYM kendi kalesine gol atmış olmaktadır. Dersane yasasının çıkmasından bugünlere değin 400 kadar dershanenin kendiliğinden kapandığı, özel liseye dönüşüm için başvuran 2 bin kadar dershaneden şimdilik 700-800 kadarına izin verildiği belirtilmektedir. Dolayısıyla AYM kararının gecikmesi, bugün kadar kapanmamış ve özel dershaneye dönüşmemiş dershaneleri kurtarıırken, yasaya uygun davranıp kapanan ya da özel liseye dönüşen dershaneleri de yeni bir kaosun içine itmiştir. Bir önceki Cumhurbaşkanı A. Gül'ün, önüne geldiğinde imzaladığı ve AYM'nin iptal kararı verdiği üç yasa akıllardan çıkmamaktadır: 1) 11 Şubat 2008'de mecliste kabul edilen türbanla ilgili anayasa değişikliği, 2) Telekomünikasyon düzenlemesi ve 3) bu dersane yasası. Türbanla ilişkili yasayı, 12 Eylül 2010 Anayasa değişikliği öncesinin (AKP'nin henüz kadrolaşmamış olduğu) AYM iptal etmiş olsa da, son iki yasayı iptal eden AYM, çoğunlukla AKP'nin belirleyici olduğu üyelere olmaktadır. Son iki yasanın AYM tarafından iptal edilmesi de, bir bakıma (imzaladığı yasaların anayasa uygunluğunu da gözetmesi gereken) Cumhurbaşkanı Gül'e atılan gol olarak yorumlanabilmekte-

İlginçtir, AYM, 2011’de çıkarılan 652 sayılı KHK’nin bakanlık üst düzey bürokratlarının görevlerini sona erdiren maddesini, 6 Şubat 2013 tarih ve 2011/123 sayılı kararı ile iptal etmemişken dersane yasasındaki benzer maddeyi ise iptal etmiştir. Bu çelişkili kararlar AYM’nin kendi kalesine attığı gol gibidir. AYM, bakanlık üst düzey bürokratlarıyla ilgili maddeyi iptal ederken, görevde dört yılını dolduran okul ve eğitim kurumlarının müdür ve müdür yardımcılarının görevlerinden ayrılmasıyla ilgili maddeyi ise iptal etmemesi de ilginçtir. Yeni uygulamada, yabancı dil kursları ile açıköğretim öğrencileri için hazırlanan kurslar, kişisel gelişim kursları olarak açılacaktır.

Bu düzenleme, bakanlığın diğer öğrencilerin değil de, açıköğretim öğrencilerinin kişisel gelişime gereksinim duyduklarının/duyacaklarının bilincinde olduğunu göstermektedir. Bu durumda olan açıköğretimin zorunlu öğretimin bir parçası sayılması, bakanlığın ne denli kaotik bir kafaya sahip olduğunu bir başka göstergesidir.

Bakanlığın hazırladığı dersane yasasının 9. maddesi, “8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (c), (g) ve (j) bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve aynı fıkranın (b) bendinde yer alan “dershaneleri,” ibaresi ile (f) bendi yürürlükten kaldırılmıştır” ifadesiyle başlamaktadır. Buna karşın, dersane yasasının mimarlarından olan bakan Avcı, dershanelerle ilgili yukarıda özetlenen yeni düzenlemeler hakkında açıklama yaparken, “Biz bütün bu düzenlemeleri konunun uzmanlarından görüş alarak gerçekleştirdik. Şu anda yürürlükte olan yasal düzenlemelerde dersane adı altında bir kurum tanımlanmıyor. Yok böyle bir kurum” (www.meb.gov.tr, 7 Ağustos 2015) diyebilmektedir.

AKP’nin/bakanlığın, dershanelere karşı tutumunu sürdürürken, eğitim sisteminde dershaneliğe gereksinim olduğunu kabul etmiş ve Halk Eğitimi Merkezlerinde devlet dershaneliliğine soyunmuştur. Bütün kararlarıyla öğrencileri dersane işlevi gören yerlere yönlendiren ve devlet dershaneliliğine soyunan bakanlığın Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürü’nün, “Dersane mantığından kurtulalım” (www.hurriyet.com.tr, 12 Ağustos 2015) diyebilmesi de, kafa karışıklığının bir başka göstergesidir.

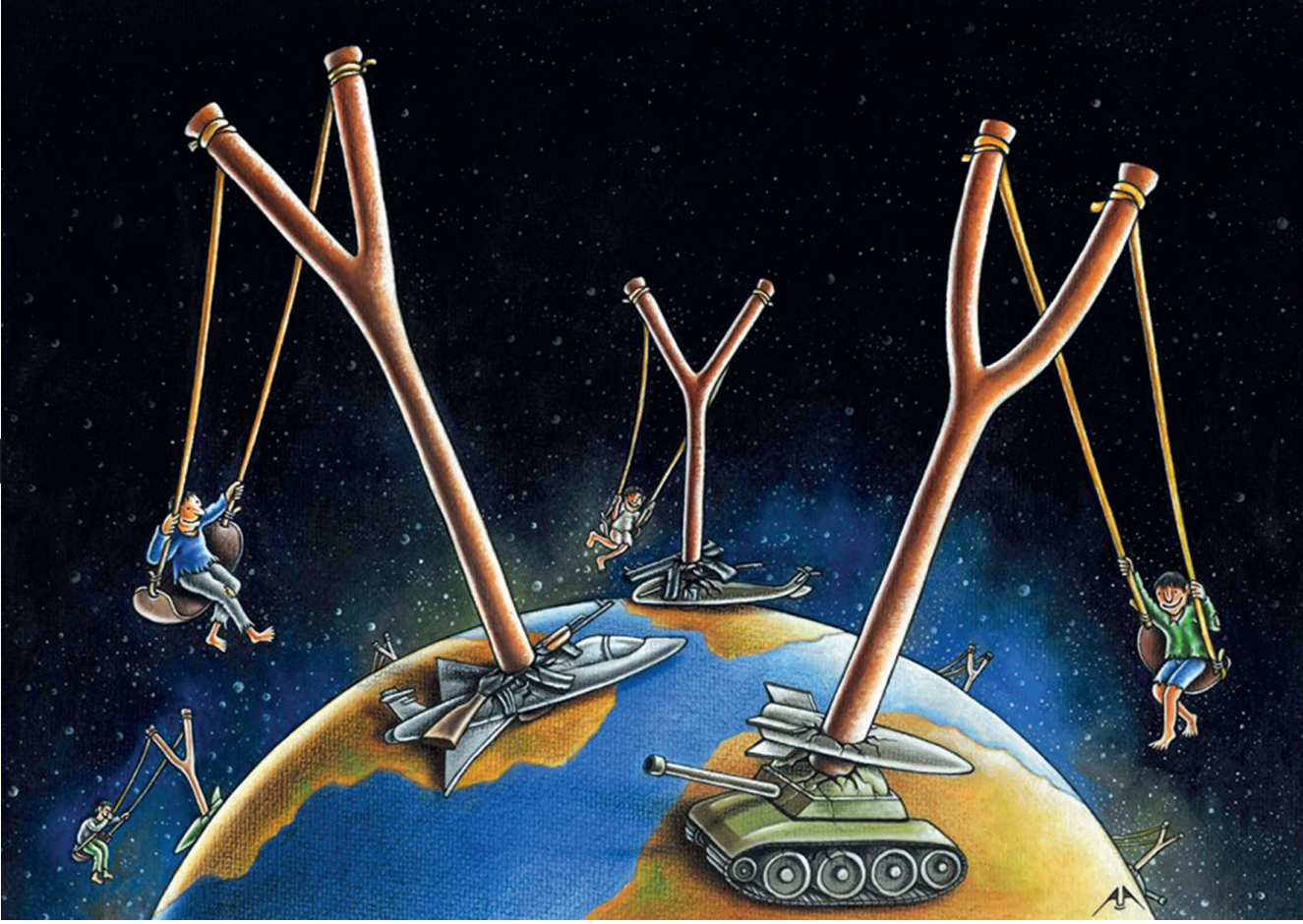
Sonuç

Bu kafayla ve bu anlayışla eğitim sisteminin kaostan çıkması mümkün değildir. Dersane yasasının bir anda ortaya çıkmasının bir nedeni, AKP-cemaat dalaşından kaynaklanan “kininin davacısı” olma durumu olsa da, asıl neden, AKP’nin piyasacı ve gerici dünya anlayışıdır. Bu anlayış da, AKP’nin/bakanlığın, laiklik, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği ve bilimsellik gibi çağdaş konularda aklının/beyninin kaotik olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle AKP/ bakanlık, tüm toplumu kucaklayacak kararlar alamamaktadır. Bir başka deyişle AKP/bakanlık, çağdaş değerlere, insanlığa ve toplumuna yabancılaşmış durumdadır ve bu nedenle hemen her kararı kaos içeriklidir. Yabancılaşma, “Ben! Benim! ...” anlayışını geliştirip pekiştirerek hukuk tanımazlığı, Danıştay kararlarına uymamayı, AİHM’ye bile aldırmamayı sağlayıp hemen her karar ve uygulamayla yeni bir kaos yaratılmasını kolaylaştırmaktadır. Eğitim sistemini değiştirmeden dersane sorununu ve iktidarı değiştirmeden de eğitimdeki kaos ile ülkenin içine sokulduğu kaosu düzeltmenin olasılığı bulunmamaktadır.

29 maddelik dersane yasasının 9 maddesiyle ilişkili olarak AYM’de iptal davası açan CHP, nedense dersane yasasının yukarıda değinilen 5. ve 20. maddelerinin ilgili bölümlerinin iptal edilmesini istememiştir. Oysa bu iki madde de, “siyasetin okula ve camiye girmemesi yönündeki yazılı olmayan ve anayasa niteliğindeki Cumhuriyet geleneğine aykırı olduğu gibi, AYM’nin iptal gerekçesi olarak kullandığı ve yukarıda değinilen Anayasa’nın 13. maddesine de açıkça aykırıdır. Bu durumda eğitim kaosundan kurtulmak için iktidarın değişmesinin yetmeyeceği, ana muhalefet partisinin de, aklını başına toplaması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu arada, AYM’ye de vereceği kararlarla, Cumhuriyet’e, Anayasa’ya, hukuk sistemine ve Anayasa Mahkemesi’ne sahip çıkma görevi düşmektedir.

KAYNAKÇA

- Okçabol, R. (2014a). Özel dershaneler ya da talimhaneler, Öğretmen Dünyası, 409, Ocak, 7-10.
--- (2014b). Dershanelerin kapatılmasına ilişkin yasa, abece, 330, Nisan, 12-17.
--- (2013). AKP iktidarında eğitim: Eğitimin piyasalaşması ve gericileşmesi. Ankara: Ütopya Yayınevi.
--- (2009). Seçme sınavlarının anlamı, Yeniden İmece,

*'bir gün savaşlar bitecek
ve sapanlar oyuncak olacak'*